

Opiskelulla tehoa työllistymiseen

Omaehtoinen opiskelu ja ammatillinen työvoimakoulutus
Uudenmaan TE-toimiston koulutuspalveluina

SANTTU SUNDVALL

Opiskelulla tehoa työllistymiseen

Omaehtoinen opiskelu ja ammatillinen työvoimakoulutus
Uudenmaan TE-toimiston koulutuspalveluina

SANTTU SUNDVALL

RAPORTTEJA 43 | 2017

Opiskelulla tehoa työllistymiseen

- Omaehtoinen opiskelu ja ammatillinen työvoimakoulutus Uudenmaan TE-toimiston koulutuspalveluina

Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Taitto:

Kansikuva: Mikko Lehtimäki

Kartat:

Painotalo:

ISBN 978-952-314-606-8 (PDF)

ISSN 2242-2846

ISSN 2242-2854 (verkkajulkaisu)

URN:ISBN:978-952-314-606-8

www.doria.fi/ely-keskus

Sisältö

Johdanto	2
Omaehtoinen opiskelu ja ammatillinen työvoimakoulutus TE-palveluina	4
Aineisto ja menetelmät	7
Omaehtoisen opiskelun ja työvoimakoulutuksen käyttäjämäärien kehitys	8
Omaehtoisen opiskelun ja ammatillisen työvoimakoulutuksen aloittaneet asiakkaat	12
Omaehtoisen opiskelun ja ammatillisen työvoimakoulutuksen koulutusjaksot	17
Omaehtoisen opiskelun koulutusalat	19
Ammatillisen työvoimakoulutuksen koulutusalat	24
Omaehtoisen opiskelun ja työvoimakoulutuksen työllistävä vaikuttavuus	31
Asiakkaiden työmarkkinatilanteessa tapahtuneet muutokset	32
TEM:n Työnvälitystilaston vaikuttavuustiedot koulutuksista	36
Logistinen regressioanalyysi palveluiden vaikuttavuudesta	38
Omaehtoisen opiskelun palveluprosessi asiakkaan näkökulmasta	42
Asiakaskyselyyn vastanneiden taustatiedot	42
Vastaajien työllisyystilanne ennen opiskelua ja vastausajankohtana	46
Omaehtoisen opiskelun aloittaminen ja suorittaminen	50
TE-toimiston rooli omaehtoisen opiskelun alussa ja aikana	52
Avoimia kommentteja asiakkailta	54
Omaehtoisen opiskelun palveluprosessi TE-toimiston asiantuntijan näkökulmasta	56
Omaehtoista opiskelua koskevien ratkaisujen tekeminen	56
Opintojen työvoimapoliittisen tarkoituksenmukaisuuden arviointi	60
Omaehtoisen opiskelun palveluprosessin kehittäminen	64
Lopuksi	67
Lähteet	71

Johdanto

Vuonna 2008 alkanut kansainvälinen taantuma ja siihen tiiviisti kytkeytynyt ja etenkin teollisuuden toimialoja koetellut rakennemuutos ovat kuluvan vuosikymmenen aikana haastaneet niin Suomen kuin Uudenmaan työmarkkinat. Esimerkiksi yksistään teollisuuden rakennemuutoksen seurauksena Suomesta on arvioitu kadonneen vähintään 70 000 alan työpaikkaa. Näistä 13 000 on sijoittunut Uudellemaalle. Korvaavat työpaikat eivät kuitenkaan ole enää syntyneet aloille, joilta ne olivat poistuneet. Tämä on osaltaan vaikeuttanut työttömäksi jääneen työvoiman ja uusien avoimien työpaikkojen kohtaamista. Haasteen työnhakijoiden työllistymiselle on asettanut myös työelämän sisällöllisten osaamisvaatimusten muuttuminen. Esimerkiksi digitalisaatioon liittyvät taidot alkavat olla jo merkittävä osa monien perinteistenkin toimialojen työsisältöjä. Lähitulevaisuudessa taas häämöttää hybridiosaamisen korostuminen työmarkkinoilla. Työ- ja elinkeinotoimistojen (TE-toimisto) palvelutarjonnan osalta työelämän tarpeiden ja osaamisvaatimusten murros kasvat-
taa ensisijaisesti kysyntää työvoimapalveluille, joiden avulla työnhakija kykenee itsenäisesti vahvistamaan tai täydentämään olemassa olevaa osaamistaan tai uudelleen kouluttautumaan täysin uusille ammattialoille. Tässä sekä ammatillinen työvoimakoulutus että työttömyysetuudella tuettu omaehtoinen opiskelu ovat keskeisessä roolissa.

Vuonna 2010 rajatuin edellytyksin mahdollistuneesta työttömyysetuudella tuetusta omaehtoisesta opiskelusta on muutaman viime vuoden aikaan muodostunut vähin äänin yksi merkittävimmistä Uudenmaan TE-toimiston tarjoamista työvoima- ja koulutuspalveluista. Työttömyysetuuden avulla opiskelevien työnhakijoiden määrät lähtivät voimakkaaseen kasvuun vuoden 2013 alussa, eikä vauhdille näytä olevan hidastumisen merkkejä. Tällä hetkellä se on käyttäjämäärissä mitattuna Uudenmaan työ- ja elinkeinotoimiston suurin yksittäinen työvoimapalvelu. Tästä syystä onkin tärkeää analysoida tarkemmin palvelun nykytilaa, sisältöjä ja kehittämistarpeita. Myös pidemmän historian omaava työvoimakoulutus on säilyttänyt asemansa TE-toimiston koulutuspalveluna. Varsinkin maahanmuuttajatyönhakijoiden määrien kasvu on viime vuosina lisännyt tarvetta palvelun alla järjestettävälle kotoutumiskoulutukselle. Sen sijaan lähempänä työelämää olevan ammatillisen työvoimakoulutuksen määrät ovat pysyneet suhteellisen tasaisissa lukemissa vuosia. Työvoimakoulutuksen hankintaa alueella on ohjannut hyvin voimakkaasti niin alueen yritysten kuin eri ammattialojen työvoimatarpeet. Rahoituksellisista syistä työvoimakoulutuksen käyttäjämäärät eivät kuitenkaan pysty kasvamaan samalla tavoin kuin omaehtoisen opiskelun. Tulevaisuudessa kun palvelun rahoitus osittain siirtyy opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuuteen, onkin mielenkiintoista nähdä, millainen vaikutus sillä tulee olemaan sekä määriin että koulutusten sisältöihin. Tätä muutosta ajatellen myös kyseisen palvelun tarkempi analysointi on tarpeen.

Tässä tutkimuksessa keskitytään tarkastelemaan omaehtoisen opiskelun, mutta osin myös ammatillisen työvoimakoulutuksen prosessien sujuvuutta sekä asiakkaan että TE-toimiston asiantuntijankin näkökulmista Uudellamaalla. Keskeinen rooli on palveluiden tilastollisella analyysillä ja vertailulla. Vertailun kautta tarkastellaan mm. omaehtoisen opiskelun tai ammatillisen työvoimakoulutuksen vuoden 2016 aikana aloittaneiden työnhakijoiden taustaeroja ja koulutuksen lähtötasoja. Tärkeässä roolissa ovat myös koulutusalat, joille omaehtoinen opiskelu ja ammatillinen työvoimakoulutus ovat alueella kohdentuneet. Näiden osalta analyysi tuotti hyvinkin uutta ja mielenkiintoista tietoa. Koulutusalojen opiskelijoita on eritelty lisäksi mm. sukupuolen, kieliryhmän ja ikärakenteen suhteen. Työttömyysetuudella tuettua omaehtoista opiskelua, sen käyttäjiä ja

koulutusjaksoja verrataan tutkimuksessa monelta osin ammatilliseen työvoimakoulutukseen. Omassa kokonaisuudessaan pureudutaan myös omaehtoisen opiskelun vaikuttavuuteen suhteessa ammatilliseen työvoimakoulutukseen ja muihin TE-toimiston palveluihin. Vaikuttavuutta tarkastellaan erityisesti työnhakijan työmarkkinatilanteessa tapahtuvien muutosten kautta kolmen ja kuuden kuukauden jaksoissa. Suurin painoarvo on asetettu sille miten palvelu tukee työllistymistä avoimille työmarkkinoille.

Tutkimuksen työstäminen aloitettiin vuoden 2017 alussa ja se valmistui syksyllä 2017. Toimeksianto tutkimukselle tuli Uudenmaan TE-toimiston koulutusyksiköltä ja sen esimieheltä Hannu Hyytiseltä. Yksikkö myös osallistui erittäin aktiivisesti mm. asiakas- ja asiantuntijakyselyiden suunnitteluun. Lisäksi Uudenmaan ELY-keskuksen koulutushankinnoista vastaava ryhmä oli mukana selvitystä suunniteltaessa.

Omaehtoinen opiskelu ja ammatillinen työvoimakoulutus TE-palveluina

Työttömän työnhakijan on ollut mahdollista opintoja omaehtoisesti työttömyysetuuden turvin vuodesta 2010 lähtien. Nykyisessä muodossaan se on kuitenkin toiminut vuodesta 2013 eteenpäin. Vuodesta 2013 eteenpäin sen sääntelystä on vastannut laki julkisesta työvoima- yrityspalvelusta (916/2012). Varsinaista käytännön toimintaa taas on ohjannut työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) ohje julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain ja asetuksen soveltamisesta (TEM/2579/00.03.05.02/2016). Kotoutujille suunnattua omaehtoista opiskelua taas ohjaa kotoutumislaki (1386/2010). Lakijakoa noudatellen työttömyysetuudella tuettu omaehtoinen opiskelu jakautuu TE-toimistossa kahteen erilliseen opiskelumuotoon: 1) Julkisen työvoima- ja yrityspalvelulain (JTYP) mukaiseen ja 2) kotoutumislain mukaiseen opiskeluun. Kotoutumislain mukainen omaehtoinen opiskelu on maahanmuuttajille suunnattua, pääsääntöisesti kielitaitoa, yhteiskunta- valmiuksia ja työllistymistä edistävää opiskelua, jota voidaan järjestää monenlaisissa julkisen tai yksityisen sektorin oppilaitoksissa. JTYP-lain mukainen omaehtoinen opiskelu taas pitää sisällään tyypillisesti tutkintotavoitteista ja työvoimapolitiittisesti tarkoituksenmukaiseksi katsottavaa opiskelua peruskoulusta korkeakouluopintoihin. Myös täydennyskoulutusten suorittaminen omaehtoisena opiskeluna on mahdollista. Tässä tutkimuksessa keskitytään tällä kertaa erityisesti JTYP-lain mukaiseen omaehtoiseen opiskeluun.

Työvoimaviranomaisten näkökulmasta tarkasteltuna omaehtoisen opiskelun päätavoitteena on tukea työnhakijan ja opiskelijan osaamisen ja ammattitaidon kehittymistä koulutuksen keinoin ja vaikuttaa tätä kautta positiivisesti hänen työmarkkina-asemansa kehittymiseen. Velvoittavan ohjauksen sijaan JTYP-lain mukaiseen opiskeluun hakeutumisessa korostuvat kuitenkin voimakkaasti asiakkaan yksilölliset koulutustarpeet ja -intressit. Nimensä mukaisesti opiskelu on omaehtoista, eli TE-toimisto ei pyri ohjamaan asiakkaan mielenkiinnon kohteita tai oppilaitosten opiskelijavalintoja suoraan eikä myöskään kykene vaikuttamaan opintojen sisältöihin. Toimisto rooli on kuitenkin merkittävä opintojen etenemisen seurannassa ja työttömyysetuuden ehtojen tarkastuksessa.

Omaehtoisen opiskelun aloittamiseen johtava prosessi käynnistyy tyypillisesti sillä, että työttömyysetuudella tuetusta opiskelusta kiinnostunut työnhakija löytää omatoimisesti itseään kiinnostavan oppialan tai oppilaitoksen. Ennen opintoihin hakeutumista työnhakijan tai tulevan opiskelijan on kuitenkin hyvissä ajoin oltava yhteydessä TE-toimistoon, jotta alustava selvitys työttömyysetuudella tuetun omaehtoisen opiskelun mahdollisuuksista voidaan käydä läpi asiantuntijan kanssa. Kun toivottu opiskelupaikka on varmistunut, ilmoittaa työnhakija TE-toimistolle halustaan hakea työttömyysetuutta opintojensa suorittamisen ajalle. TE-toimisto arvioi asiakkaan ilmoittamien asiakastietojen pohjalta täyttyvätkö työttömyysetuuden saamisen edellytykset. Etuutta saadakseen asiakkaan täytyy olla ensinnäkin ilmoittautunut työttömäksi työnhakijaksi TE-toimistossa ja lisäksi hänen tulee olla vähintään 25-vuotias. Toiseksi on tärkeää, että tuettavien opintojen aloittamisesta on sovittu asiakkaan henkilökohtaisessa työllistymissuunnitelmassa jo ennen opintojen alkua. Opintojen tulee olla lisäksi päätoimisia ja johtaa joko tutkintoon tai tutkinnon osan suorittamiseen. Tavoitteena voi olla esimerkiksi alemman tai ylemmän korkeakoulututkinnon tai ylioppilastutkinnon suorittaminen tai erilaiset ammatilliset perustutkinnot. Myös lisä- tai täydennyskoulutuksia voidaan tukea työttömyysetuudella. Viimeiseksi opintojen täytyy olla työvoimapolitiittisesti tarkoituksenmukaisia, eli niiden katsotaan parantavan suoraan asiakkaan ammattitaitoa ja vahvistavan hänen työllistymismahdollisuuksiaan työmarkkinoilla. Opintojen työvoimapolitiittisen tarkoituksenmukaisuuden arvioi TE-toimiston asiantuntija. Arviointiperusteet

ovat kuitenkin aina työnhakijakohtaisia, joten niiden lopputuloksissa voi olla suuria eroja. Esimerkiksi työnhakijan aikaisempi koulutustausta vaikuttaa arvioinnin tuloksiin suuresti.

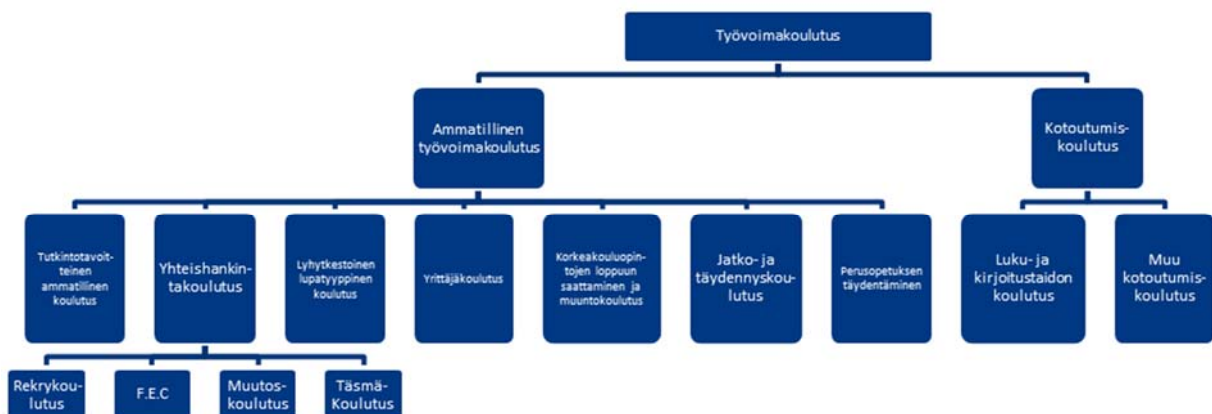
Ehtojen täytyttyä ja toimiston saatua suunnitelluista opinnoista myös selvityksen oppilaitokselta, voidaan työttömyysetuuden saamisesta antaa myönteinen ratkaisu ja opiskelija voi aloittaa opintonsa sen turvin. Etuus voidaan maksaa joko työttömyyspäivärahana tai työmarkkinatukena. Opiskelun aikana TE-toimisto edellyttää, että opinnot etenevät ennalta sovitun määräajan puitteissa. Esimerkiksi korkeakouluopintoja suorittavan tulee suorittaa vuodessa keskimäärin 5 opintopistettä tuettavaa opintokuukautta kohden tai 25 tuntia viikossa, mikäli opintojen laajuutta ei ole määritelty opintopisteinä. Muissa opinnoissa taas on edettävä opintosuunnitelman mukaisesti. Jos nämä ehdot eivät toteudu, voidaan työttömyysetuuden maksaminen katkaista. Opiskelijan tulee myös informoida säännöllisin väliajoin TE-toimistoa opintojensa edistymisestä. Esimerkiksi tilapäisistä keskeytyksistä täytyy ilmoittaa TE-toimistolle välittömästi. Maksimissaan työttömyysetuutta voi saada opiskeluun yhteensä 24 kuukauden ajalta. Kun opinnot on suoritettu loppuun, täytyy opiskelijan myös lähettää tutkintotodistuksensa kopio TE-toimistolle.

Kuten omaehtoisen opiskelun, on työvoimakoulutuksenkin tavoitteena tukea työnhakijan työllistymistä koulutustausta ja ammatillista osaamista vahvistamalla. Omaehtoinen opiskelu jakautuu työvoimakoulutuksen tavoin kahteen erilliseen alakategoriaan: 1) ammatilliseen työvoimakoulutukseen ja 2) kotoutumiskoulutukseen. Kotoutumiskoulutuksen tarkoituksena on tarjota ensisijaisesti maahanmuuttajille valmiuksia osallistua suomalaiseen yhteiskuntaan ja työelämään. Koulutukset ovat pääsääntöisesti kieliopintoja, mutta tarjoavat myös maahanmuuttajille kosketuspinnan suomalaiseen yhteiskuntaan ja työelämään liittyviin perustaitoihin. Tässä tutkimuksessa pääpaino on kuitenkin toisessa kategoriassa eli ammatillisessa työvoimakoulutuksessa. Ammatilliset työvoimakoulutukset on suunnattu ensisijaisesti työttömille tai työnhakijoille, joilta työt ovat lähiaikoina loppumassa esimerkiksi tuotannollis-taloudellisiin syihin liittyvän irtisanomisen takia. Ammatillisen työvoimakoulutuksen tarkoituksena on suoraan ja nopealla aikataululla parantaa työnhakijan ammatillisia valmiuksia työmarkkinoilla. Palvelun avulla voidaan suorittaa mm. erilaisia perus-, ammatti- tai erikoisammattitutkintoja tai tutkinnon osia opiskelijaa kiinnostavilta ja hänen työllistymistään tukevilta aloilta. Työvoimakoulutuksen kautta on mahdollista myös täydentää omaa osaamisperustaa lyhempien kurssien ja passien suorittamisen kautta.

Työnhakijat hakeutuvat työvoimakoulutuksiin itsenäisesti tai suoraan TE-toimiston ohjaamina. Varsinaisissa opiskelijavalinnoissa TE-toimiston rooli on kuitenkin erittäin suuri. Valinnoista on viime kädessä vastuussa toimisto, mutta usein ne toteutetaan tiiviissä yhteistyössä koulutuksen järjestäjän kanssa. Valinnan tekevään ryhmään voi kuulua myös työnantajien edustajia, jos he osallistuvat koulutusten rahoittamiseen tai sen järjestämiseen. Esimerkiksi RekryKoulutuksissa työnantajien rooli on suuri. Jos työvoimakoulutuksen avulla suoritetaan korkeakouluopintoja, tekee oppilaitos itsenäisesti opiskelijavalinnat, jonka jälkeen TE-toimisto ainoastaan vahvistaa päätöksen valinnasta työvoimakoulutukseen. Opiskelijavalintoja tehdessä TE-toimisto arvioi työnhakijan soveltuvuuden koulukseen tai siihen liittyvään ammattiin sekä hänen yksilöllisen koulutustarpeensa. Koulutustarve voi kummuta esimerkiksi asiakkaan elämäntilanteesta, osaamiseen liittyvistä tekijöistä sekä työllistymiseensä liittyvistä rajoitteista. Nämä on pyrittävä mahdollisimman kattavasti huomioimaan valintaprosessin aikana. Opiskelijat valitaan haastatteluiden ja soveltuvuuskokeiden perustella ja tiettyissä tapauksissa koulutuksen alussa voi olla myös lyhyt kartoitusjakso, jonka aikana arvioidaan opiskelijan soveltuvuutta edetä koulutuksessa. Ammatilliset työvoimakoulutukset ovat keskimäärin pituudeltaan noin 3-9 kuukautta pitkiä eli huomattavasti lyhempiä kuin omaehtoisen opiskelun jaksot.

Tutkintotavoitteisten opintojen lisäksi ammatillisen työvoimakoulutuksen alla voidaan Uudellamaalla järjestää monen tyyppisiä ja erilaisin perustein toteutettuja koulutuksia. (Kuva 1). Koulutus voi olla esimerkiksi yrittäjäkoulutusta tai yhteishankintana järjestettyä RekryKoulutusta, MuutosKoulutusta, TäsmäKoulutusta tai F.E.C. (*Further Educated with Companies, ts. koulutus yhteistyössä yritysten kanssa*) –koulutusta. RekryKoulutukset ovat työvoimakoulutuksia, joiden suunnittelussa ja rahoittamisessa työnantajat ovat keskeisessä roolissa. Näiden koulutusten periaatteisiin kuuluu, että koulutusta rahoittavalla työnantajalla on olemassa jokin työtehtävä, johon RekryKoulutusten avulla pyritään kouluttamaan osaavaa työvoimaa. RekryKoulutukset suunnitellaan hyvin tiiviisti vastamaan rahoitukseen osallistuvan yrityksen ja työnantajan työvoimatarpeita. Myös MuutosKoulutuksessa työnantajan rooli on suuri. Koulutuksen lähtökohdat ovat kuitenkin hieman erilaiset, perustuen yrityksen haluun kantaa vastuu työntekijän tulevaisuudesta tilanteessa, jossa aikaisemmat työt uhkaavat loppua. MuutosKoulutukset on suunnattu joko irtisanomisuhan alla oleville tai jo irtisanotuille työnhakijoille. Koulutusta voidaan järjestää jo työnhakijan irtisanomisajan aikana. Tällöin pyritään siihen, että siirtymäaika irtisanotun työtehtävän ja uuden työn aloittamisen välillä olisi mahdollisimman lyhyt. TäsmäKoulutukset taas ovat työssä oleville henkilöille suunnattuja lisäkoulutuksia. Niissä tarkoituksena on päivittää ja ylläpitää yrityksen henkilöstön osaamista mm. toiminnan tai sen käytetyn teknologian muuttuessa, ja turvata näin työllisyys jatkossakin.

Lisäksi Uudenmaan TE-toimisto on toteuttanut vuosia ammatillisen työvoimakoulutuksen rinnalla ns. F.E.C.-koulutuksia, jotka on erityisesti suunnattu korkeakoulutetuille asiantuntija- tai erityisasiantuntijatasoin tehtäviin. Koulutus on luonteeltaan rekrytoivaa täydennyskoulutusta, jossa tavoitteena on osallistujan työllistyminen kouluttavaan yritykseen. Koulutus toteutetaan työnhakijalle henkilökohtaisesti etsityssä yhteistyöyrityksessä, jolla on aito rekrytointitarve. Työssäoppimisjakso kestää vajaa kuusi kuukautta ja koulutukseen sisältyy myös kouluttajatahon antama noin 20–30 päivän mittainen teoriaopetus. Ohjemaan osallistuvilta yrityksiltä edellytetään, että niillä on tarve työllistää ja työllistämisedellytykset täyttyvät ja että osallistuvilla henkilöillä voidaan rakentaa koulutusta ja kehittymistä tukeva työssäoppimisjakso. Koulutuksen jälkeen opiskelijat työllistyvät keskimäärin erittäin korkealla prosentilla yhteistyöyrityksiin. Yleensä työllistyneiden osuus on 70–80 prosentin luokkaa. Ammatillisen työvoimakoulutuksen avulla suoritetaan lisäksi hyvin paljon erilaisia kortteja (mm. työturvallisuuskortti), passeja (esim. hygieniapassi) tai testejä. Näiden koulutusten kestot ovat ymmärrettävästi huomattavasti normaalia työvoimakoulutusta lyhempiä. Lisäksi ammatillisen työvoimakoulutuksen turvin voidaan suorittaa tutkintotavoitteisia koulutuksia kuten omaehtoisen opiskelunkin avulla.

Kuva 1. Työvoimakoulutus ja sen eri lajit Uudenmaan TE-toimistossa. (mukailtu JTYP-lain soveltamisohjeesta)

Aineisto ja menetelmät

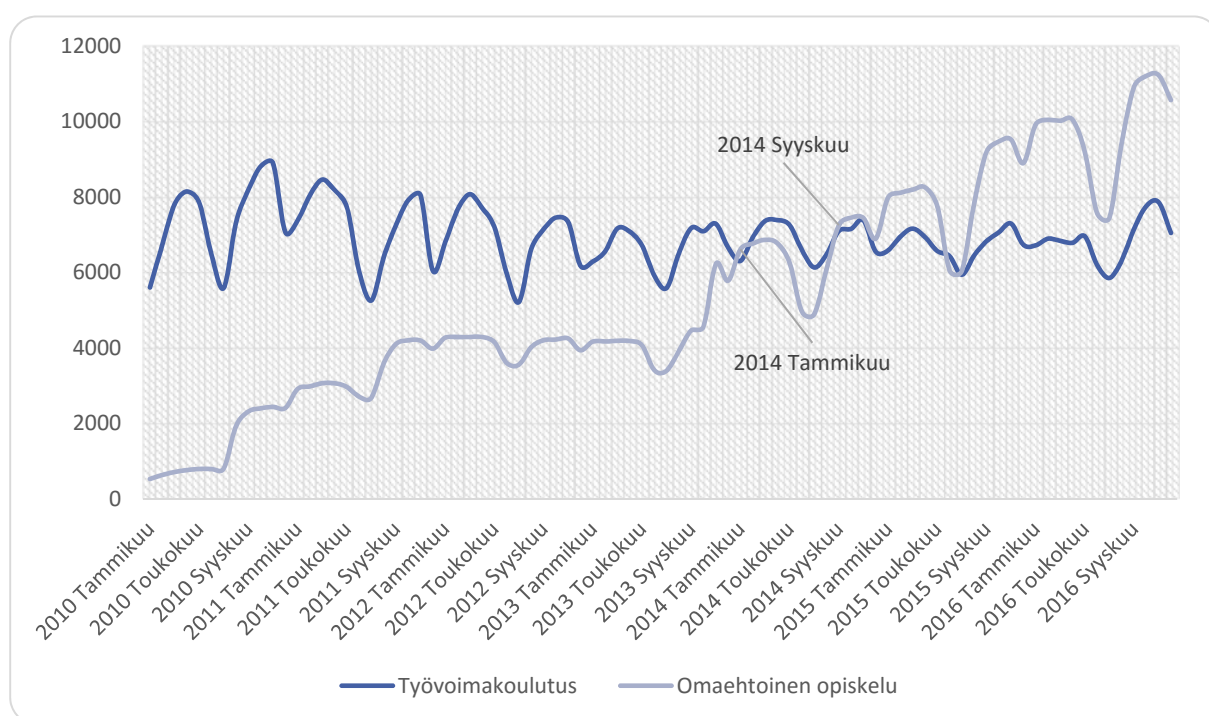
Tutkimuksessa tarkastellaan JTYP -lain mukaista omaehtoista opiskelua ja hieman rajatummin ammatillista työvoimakoulutusta sekä tilastollisin että laadullisin menetelmin. Tilastoaineisto on poimittu niin työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) Työnvälitystilastoista kuin suoraan Uudenmaan TE-toimiston URA-asiakasrekisteristä. Pääasiallisena tilastoaineistona tutkimuksessa hyödynnettiin vuonna 2016 JTYP-lain mukaisen omaehtoisen opiskelun tai ammatillisen työvoimakoulutuksen aloittaneiden asiakkaiden rekisteritietoja. Yhteensä vuonna 2016 alkoi URA-tietojen pohjalta 5243 kriteerit täyttävää omaehtoista opiskelujaksoa ja 8556 ammatillista työvoimakoulutusjaksoa. Omaehtoisessa aloittaneita asiakkaita oli aineistossa mukana 5243 ja työvoimakoulutuksen aloittaneita 7153. Etenkin omaehtoista opiskelua koskevia tietoja on jouduttu aineiston osalta käymään yksilö- ja päätöstasolla läpi hyvin tarkkaan, ja joukosta on mm. karsittu tilapäisten keskeytysten jälkeen alkaneita jaksosia. Karsittuja jaksosia oli yhteensä 1054 kappaletta, joten niiden osuus oli noin 17 prosenttia. Opiskelijoiden ja koulutusjaksojen erojen merkitsevyyttä on tarkasteltu mm. tilastollisen χ^2 -testin avulla.

Selvitykseen sisältyvässä vaikuttavuusanalyysissä hyödynnetään logistista regressioanalyysiä, jonka pohjalta luodun mallin avulla pyritään havainnoimaan asiakkaan taustamuuttujien ja hänen suorittamansa palvelun suhdetta työllistymisen todennäköisyyteen. Regressioanalyysin aineistona toimivat tyypistetysti vuoden 2016 marras-joulukuussa päättyneet omaehtoisen opiskelun ja ammatillisen työvoimakoulutuksen jaksot, joita oli yhteensä 1052 kappaletta. Päätymisajankohtaan liittyvä raja on jouduttu tekemään teknisistä syistä ja tarkempi analyysi vaatisikin tuekseen koko vuoden tai vielä pidemmän ajan jakson sisältävien tietojen käsittelyä. Asiakkaiden työllisyystilannetta on tarkasteltu analyysissä URA-ajojen avulla kolmen ja kuuden kuukauden jaksoissa. Näiden lisäksi vertailukohtana ovat TEM:n Työnvälitystilastosta löytyvät palveluiden vaikuttavuuslukemat. Näiden osalta varsinkin omaehtoisen opiskelun tarkastelu oli kuitenkin hieman ongelmallista.

Lisäksi tutkimuksessa on kartoitettu asiakkaiden ja TE-toimiston asiantuntijoiden näkemyksiä rajatusti omaehtoisesta opiskelusta työttömyysetuudella kahden sähköpostikyselyn avulla. Ensimmäisen kyselyn avulla tiedusteltiin työnhakijoiden ja opiskelijoiden näkemyksiä mm. omaehtoisen opiskelun vaikutuksista, opiskelun sujuvuudesta ja TE-toimiston roolista palvelun aikana. Asiantuntijoilta vastaavasti kerättiin näkemyksiä omaehtoiseen opiskeluun liittyvän palveluprosessin kuormittavuudesta, toimivuudesta ja kehittämismahdollisuuksista. Asiakaskysely lähetettiin yhteensä 1542 omaehtoisen opiskelun vuonna 2016 (Ura-tietojen mukaan) päättäneelle henkilölle ja siihen vastasi määräaikaan mennessä 506 henkilöä. Vastausprosentiksi muodostui siis 33 prosenttia. Asiantuntijakysely lähetettiin vastaavasti 456 asiakastyötä tekeväälle asiantuntijalle ja siihen vastasi yhteensä 152 henkilöä. Myös tämän kyselyn vastausprosentti oli 33 prosenttia. Kummassakin tapauksessa voidaan puhua erittäin hyvästä tuloksesta. Kyselyn tuloksia analysoitiin suorina jakaina ja ristiintaulukoinnin avulla.

Omaehtoisen opiskelun ja työvoimakoulutuksen käyttäjämäärien kehitys

Työttömyysetuudella tuettu omaehtoinen opiskelu (sekä JTYP-lain että kotoutumislain mukainen) on hyvin lyhyessä ajassa noussut yhdeksi TE-toimiston merkittävimmistä palveluista, ainakin jos mittarina käytetään palvelun piirissä olevien asiakkaiden kokonaismäärää. Kuvassa 2 tätä kehitystä on tarkasteltu kuukausitasolla vertaamalla palvelua erikseen koko työvoimakoulukseen (ammattillinen ja kotoutumiskoulutus). Kuva havainnollistaa selkeästi, miten jyrkkää omaehtoisen opiskelun käyttäjämäärien kasvu on viime vuosina ollut. Kun palvelu otettiin TE-toimiston palveluvalikoimaan vuonna 2010, liikkuvat sen käyttäjämäärät alkuun noin 1000 henkilössä per kuukausi. Käyttöönottovuoden aikana määrien kasvu oli maltillista. Vuoden 2010 lopussa palvelun piirissä oli vain 2402 asiakasta, mikä on nykyisten lukemien valossa erittäin pieni luku. Palvelun vakiintumisen jälkeen kehitys tasoittui useaksi vuodeksi. Vuosina 2012-2013 palvelun piirissä oli keskimäärin 4000 opiskelijaa kuukaudessa.

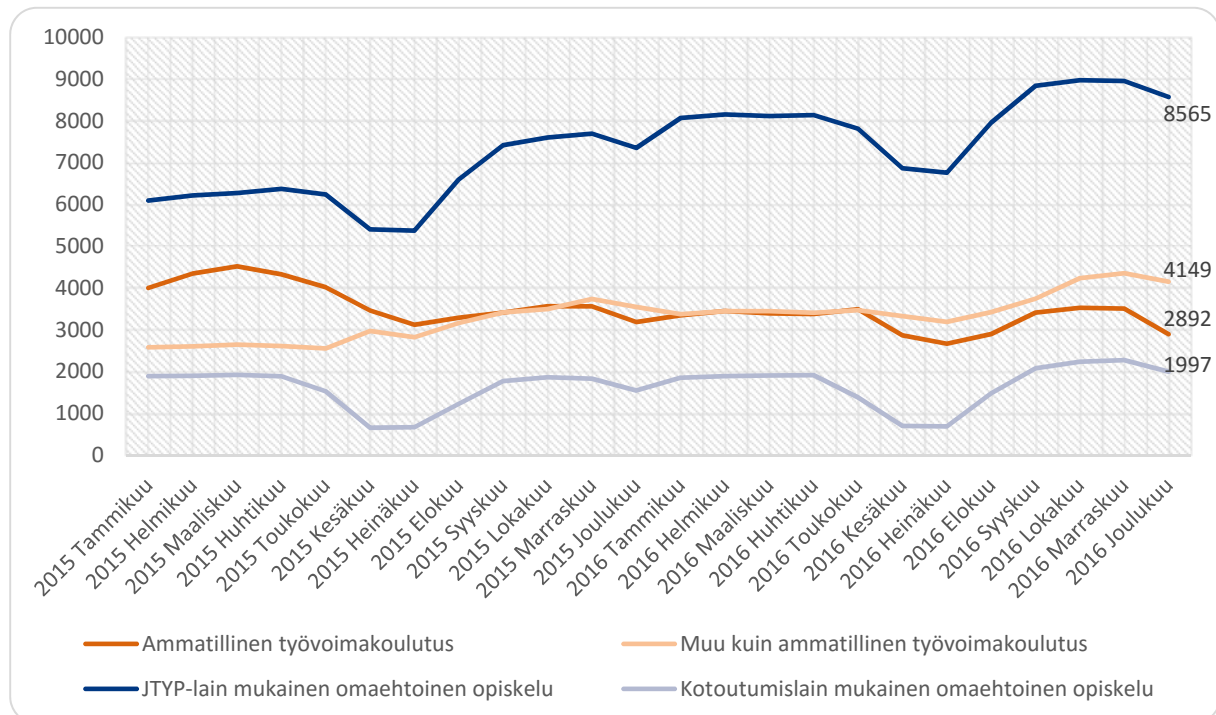

Kuva 2. Kuukauden lopussa omaehtoisen opiskelun tai työvoimakoulutuksen piirissä olevat asiakkaat vuosina 2010-2016 Uudellamaalla (Lähde: TEM/Työnvälitystilasto)

Vuoden 2013 lopussa tapahtui kuitenkin merkittävä käänne, jonka seurauksena käyttäjämäärät lähtivät nopeasti jyrkkään nousuun. Osin ilmiö voitiin yhdistää alueen työllisyystilanteeseen, Uudellemaalle keskeisiä toimialoja koetelleeseen rakennemuutokseen ja näiden yhteisvaikutuksesta syntyneeseen tarpeeseen kouluttaa työttömäksi jääneitä työnhakijoita uusille ammattialoille. Toisaalta kasvua selittää myös omaehtoisen opiskelun ja työttömyysetuuden yhdistämiseen liittyvien säädösten (JTYP-laki) muutos. Aikaisemmin (2010-2012) työttömyysetuudella voitiin tukea vain julkisen valvonnan alaisissa oppilaitoksissa suoritettuja opintoja. Vuonna 2013 tästä edellytyksestä luovuttiin ja opinnot voitiin jatkossa suorittaa myös erilaisissa yksityisissä oppilaitoksissa. Samaan aikaan Uudenmaan TE-toimistossa alettiin myös painottaa lyhempiä

koulutuksia ja opintokokonaisuuksia, jotta opiskelun tulokset näkyisivät työmarkkinoilla nopeammalla aikataululla. Oli päällimmäinen syy kasvulle mikä tahansa, vuoden 2014 joulukuun lopussa omaehtoisen opiskelun piirissä oli 6890 ja vuoden 2016 lopussa jo 10 562 opiskelijaa. Kasvu oli ollut jatkuvaa vuoden 2013 syyskuusta lähtien, eikä kehityksen hidastumiselle ainakaan vielä näy merkkejä. Kuviosta 2 voidaan lukea myös, että vuoden 2014 syyskuussa omaehtoisesti opiskelevien määrä ylitti ensimmäistä kertaa selkeästi työvoimakoulutuksessa (ml. kotoutumiskoulutukset) olijojen määrän.

Kuvasta 3 voidaan vastaavasti havaita, että omaehtoisesti opiskelevien määrä on kasvanut erityisesti JTYP-lain mukaisen omaehtoisen opiskelun piirissä. Sen avulla opiskeli vuoden 2016 lopussa yhteensä 8565 asiakasta. Myös kotoutumislain mukaisen opiskelun käyttäjämäärät ovat kasvaneet varsinkin vuoden 2016 puolestavälistä alkaen, mutta määrällisesti kehityksessä jäädään kauas niin JTYP-lain mukaisesta opiskelusta kuin työvoimakoulutuksestakin. Ammatillisen työvoimakoulutuksen käyttäjämäärissä ei samantyyppistä kehitystä ole havaittavissa pientä kausivaihtelua lukuun ottamatta. Kotoutumiskoulutusten osalta viime vuosiin sijoittunut maahanmuuttajien määrän nousu on selvästi myös lisännyt koulutusten kysyntää. Työvoimakoulutusten osalta on kuitenkin huomioitava, että toisin kuin omaehtoinen opiskelu, koulutusten hankinnat on sidottu suurimmaksi osaksi TE-toimiston työllistämismäärärahoihin. Tästä syystä niiden kasvu samassa mittakaavassa kuin omaehtoinen opiskelu on mahdotonta. Uudellamaalla työvoimakoulutuksiin varatut määrärahat ovat pysyneet vuosia suhteellisen tasaisesti samoissa lukemissa, joten joustava on ollut pientä. Osittain tätä on kuitenkin lisännyt mm. F.E.C. ja RekryKoulutuksiin liittyvien työnantajien osallistuminen koulutusten rahoitukseen.

Kuva 3. Kuukauden lopussa omaehtoisen opiskelun tai työvoimakoulutuksen eri lajien piirissä olevat asiakkaat vuosina 2015-2016 Uudellamaalla (Lähde: TEM/Työnvälitystilasto)

Omaehtoisen opiskelun ja työvoimakoulutuksen käyttäjämäärien kehitystä on hyödyllistä tarkastella myös suhteessa muihin TE-toimiston työvoimapalveluihin. Taulukossa 1 on eritelty vuosien 2013–2016 ajalta erilaisten TE-toimiston tarjoamien työllistymistä edistävien palveluiden käyttäjämäärien ja palvelun kokonaisuuden muutosta kuukauden lopun vuosikeskiarvojen kautta. Taulukko havainnollistaa hyvin, mi-

ten omaehtoisen opiskelun merkitys Uudenmaan TE-toimiston palveluna on kasvanut. Vielä 2013 omaehtoisen opiskelun piirissä oli keskimäärin kuukauden lopussa 4374 asiakasta, mikä tarkoittaa sitä, että palvelun osuus oli 18 prosenttia kaikista työvoimapalveluiden piiriin laskettavista asiakkaista. Kyseisenä vuonna palkkatuettu työ ja työvoimakoulutus muodostivat vielä kaksi selkeästi suurinta palvelukokonaisuutta. Edeltävän palvelun osuus oli 30 prosenttia ja jälkimmäisen 27 prosenttia kaikista palveluiden piirissä olevista asiakkaista. (Taulukko 1).

Taulukko 1. Työvoimapalveluiden piirissä olevat asiakkaat vuosina 2013-2016 (kk ka.) ja muutos vuosien 2013 ja 2016 välillä Uudellamaalla (Lähde: TEM/Työnvälitystilasto)

	2013		2014		2015		2016		Muutos v. 2013/v.2016
	Palvelussa	Osuus %	Palvelussa	Osuus %	Palvelussa	Osuus %	Palvelussa	Osuus %	
Työvoimakoulutuksessa	6482	27 %	6688	23 %	6596	22 %	6772	22 %	4 %
-Ammatillinen tvk.	3927	16 %	3932	14 %	3628	12 %	3132	10 %	-20 %
-Kotoutumiskoulutus	2555	11 %	2756	10 %	2968	10 %	3640	12 %	42 %
Valmennuksessa	225	1 %	493	2 %	319	1 %	233	1 %	4 %
Työllistettynä (palkkatuki, oppisopimus)	7187	30 %	8441	29 %	6909	23 %	5389	18 %	-25 %
Kokeilussa	2405	10 %	3042	11 %	3397	11 %	3283	11 %	37 %
Vuorotteluvapaasijaiset	1215	5 %	959	3 %	1377	5 %	1413	5 %	16 %
Kuntouttava työtoiminta	1986	8 %	2483	9 %	3022	10 %	3484	11 %	75 %
Omaehtoinen opiskelu	4374	18 %	6515	23 %	8103	27 %	9794	32 %	124 %
Yhteensä	23874	100 %	28621	100 %	29723	100 %	30368	100 %	27 %

Vuonna 2016 tilanne on kuitenkin ratkaisevalla tavalla muuttunut. Palveluiden piirissä olevien määrä oli ensinnäkin noussut 27 prosenttia suuremmaksi kuin kolme vuotta aikaisemmin. Kasvu ei kuitenkaan ole jakautunut tasaisesti kaikkiin palveluihin. Ensinnäkin kolmen vuoden takaiseen tilanteeseen nähden palkkatuelle tai oppisopimukselle työllistettyjen määrä on pienentynyt noin neljänneksellä ja palveluiden prosentuaalinen osuus oli tippunut 18 prosenttiin. Osin tämän muutoksen taustalla on vaikuttanut TE-toimiston työllistämismäärärahojen ja sitä kautta työllistämismahdollisuuksien heikentyminen. Työvoimakoulutuksen sekä erilaisten valmennuspalveluiden osalta käyttäjämäärien kasvu on ollut hyvin maltillista (4 %). Työvoimakoulutuksen sisällä kotoutumiskoulutuksessa olevien työnhakijoiden määrä on kolmessa vuodessa voimakkaasti noussut, mutta vastaavasti ammatillisten työvoimakoulutuksessa olevien määrä laskenut. Työ- ja koulutuskokeiluissa olevien määrä on myös selkeästi noussut. Kasvua kolmen vuoden takaiseen tilanteeseen voidaan havaita yli kolmannes (37 %). Palvelun osuus toimiston palvelukokonaisuudesta on silti pieni (11 %). (Taulukko 1).

Suurin yksittäinen muutos on kohdistunut omaehtoisesti opiskeleviin. Neljän vuoden aikana palvelun käyttäjämäärät ovat yli kaksinkertaistuneet (124 %). Keskimäärin vuonna 2016 omaehtoisen piirissä oli opiskelemissa 9794 asiakasta. Samalla palvelun osuus oli kasvanut Uudellamaalla 32 prosenttiin. Ratkaiseva muutos määrissä tapahtui periaatteessa jo vuoden 2015 aikana. Kyseisenä vuonna etenkin työllistettyjen määrä tippui lähes samassa suhteessa kuin omaehtoisesti opiskelevien määrä nousi. Vielä vuonna 2014 omaehtoisesti opiskelevien osuus oli samaa luokkaa työvoimakoulutuksessa olevien kanssa (23 %).

Koko maan mittakaavassa eri ELY -alueiden kesken on selkeitä eroja omaehtoisen opiskelun ja työvoimakoulutuksen roolissa suhteessa muihin palveluihin. Omaehtoisen osuus kaikista palveluiden piirissä olevista asiakkaista vuonna 2016 (kk ka.) oli suurinta Pohjanmaalla (34 %), Keski-Suomessa (33 %), Pohjois-Pohjanmaalla (33 %) ja Uudellamaalla (32 %). Pienintä omaehtoisen rooli taas on ollut Etelä-Pohjanmaalla (19

%), Satakunnassa (23 %) ja Pirkanmaalla (24 %). Pirkanmaan kohdalla matala lukema on sinällään yllättävä ottaen huomioon, että kyseessä on suuri yliopistokaupunki. Työvoimakoulutus muodostaa suurimman osuuden kaikista palveluiden piirissä olevista henkilöistä Uudellamaalla (22 %) ja Varsinais-Suomessa (20 %) ja pienintä Keski-Suomessa (12 %) ja Kaakkois-Suomessa sekä Pohjois-Karjalassa.

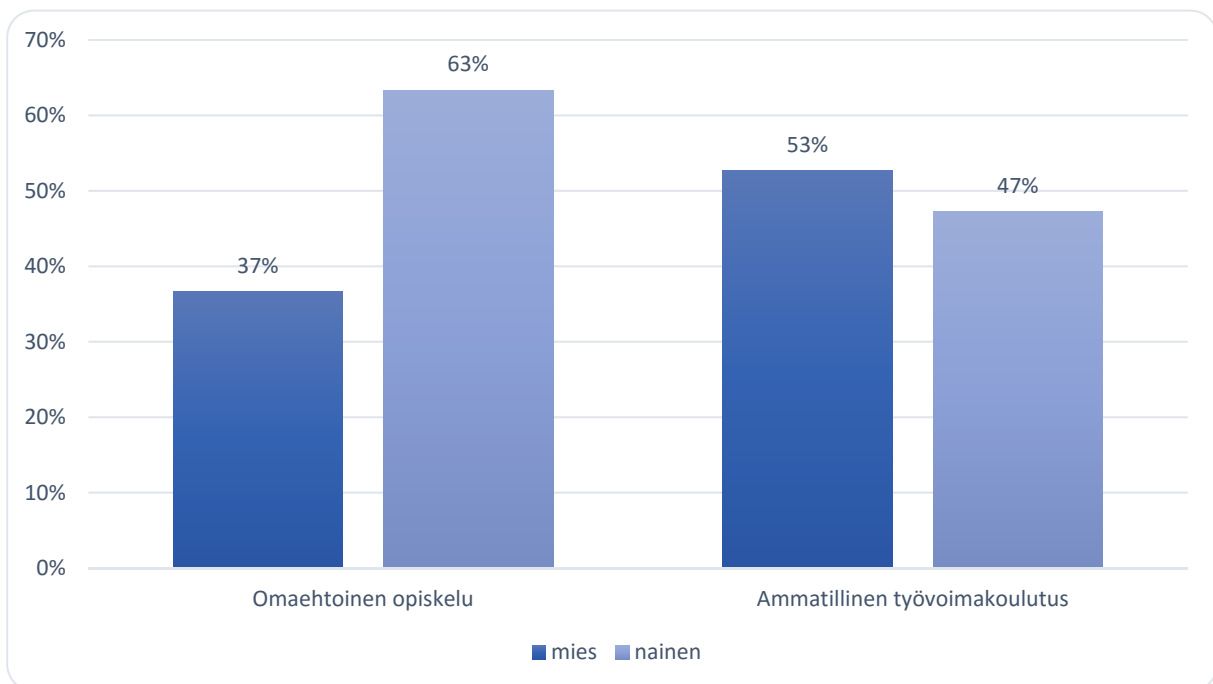
Taulukko 2. Omaehtoisen opiskelun tai työvoimakoulutuksen piirissä olevat asiakkaat vuonna 2016 (kk ka.) ja osuus (%) kaikista palveluiden piirissä olevista asiakkaista ELY-alueittain (Lähde: TEM/Työnvälitystilasto)

Alue	Omaehtoinen opiskelu	Osuus kaikista palveluista %	Työvoimakoulutus	Osuus kaikista palveluista %
KOKO MAA	34 665	29 %	20 724	18 %
UUSIMAA	9 794	32 %	6 772	22 %
VARSINAIS-SUOMI	2 751	28 %	1 945	20 %
SATAKUNTA	1 154	23 %	849	17 %
HÄME	2 468	29 %	1 143	14 %
PIRKANMAA	2 779	24 %	2 110	18 %
KAAKKOIS-SUOMI	2 513	31 %	1 085	13 %
ETELÄ-SAVO	1 059	29 %	580	16 %
POHJOIS-SAVO	1 456	30 %	752	15 %
POHJOIS-KARJALA	1 316	25 %	707	13 %
KESKI-SUOMI	2 359	33 %	846	12 %
ETELÄ-POHJANMAA	691	19 %	595	16 %
POHJANMAA	1 674	34 %	726	15 %
POHJOIS-POHJANMAA	3 001	33 %	1 200	13 %
KAINUU	583	30 %	368	19 %
LAPPI	1 056	28 %	681	18 %

Omaehtoisen opiskelun ja ammatillisen työvoimakoulutuksen aloittaneet asiakkaat

Seuraavissa kappaleissa tarkastellaan työttömyysetuudella tuetun omaehtoisen opiskelun tai ammatillisen työvoimakoulutuksen vuoden 2016 aikana aloittaneiden asiakkaiden taustoja ja vertaillaan palveluita näiltä osin keskenään. Toisin kuin edeltävässä kappaleessa, aineisto on poimittu suoraan TE-toimiston URA-tietokannasta yksilötason tietoina. Yhteensä mukaan on otettu 5 243 omaehtoisen opiskelun ja 7 153 ammatillisen työvoimakoulutuksen aloittanutta yksittäistä henkilöä. Luvuista on rajattu ulkopuolelle kotoutujille suunnattu omaehtoinen opiskelu sekä työvoimakoulutuksen osalta erikseen maahanmuuttajakoulutus ja kielikoulutus. Asiakkaiden taustamuuttujissa eriteltiin sukupuoli, ikäryhmä, kieliryhmä, ammattiryhmä, koulutusaste sekä TE-toimiston palvelulinja, jolle asiakas kuuluu. Tilastollisesti merkittäviä eroja palveluiden käyttäjäkuntien välillä löytyi erittäin runsaasti.

Ensiksi palveluissa aloittaneita tarkasteltiin sukupuolijaon kautta. Tämä toi heti esiin yhden merkittävimmistä eroista palveluiden avulla opiskelevien työnhakijoiden välillä. Ylivoimainen enemmistö (63 %) työttömyysetuudella tuetun omaehtoisen opiskelun vuonna 2016 aloittaneista asiakkaista on naisia. Ammatillisessa työvoimakoulutuksessa asetelma oli lievästi käänteinen. Työvoimakoulutuksen aloittaneista yli puolet (53 %) oli miehiä. (Kuva 4).

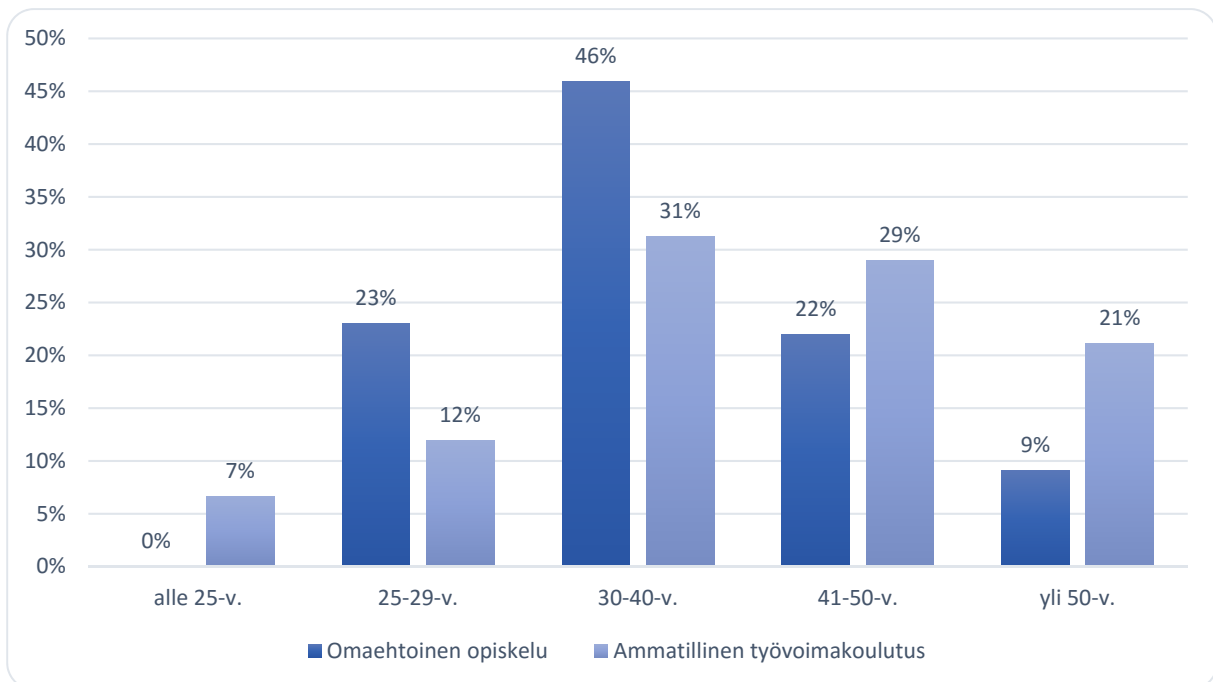

Kuva 4. Työttömyysetuudella tuetun omaehtoisen opiskelun tai ammatillisen työvoimakoulutuksen v. 2016 aikana aloittaneet asiakkaat sukupuoliryhmittäin Uudellamaalla, ($X^2 = 315,54$, $df = 1$, $p = 0,000$).

Naisten suurta osuutta omaehtoisen opiskelun piirissä selittää osin se, että naiset ovat tyypillisesti olleet miehiä aktiivisempia hakeutumaan työvoimapalveluiden piiriin, ja erityisesti uudelleen- tai jatkokouluttautumaan. Toinen selittävä tekijä on se, että monet ammatilliset työvoimakoulutukset kohdistuvat tyypillisesti miesvaltaisina pidetyille aloille (mm. kuljetus- ja logistiikka, tekniikka- ja tietoliikenne, rakennusala). Kuten myöhemmin voidaan havaita omaehtoisen opiskelun painopiste taas näyttää enemmän olevan esimerkiksi

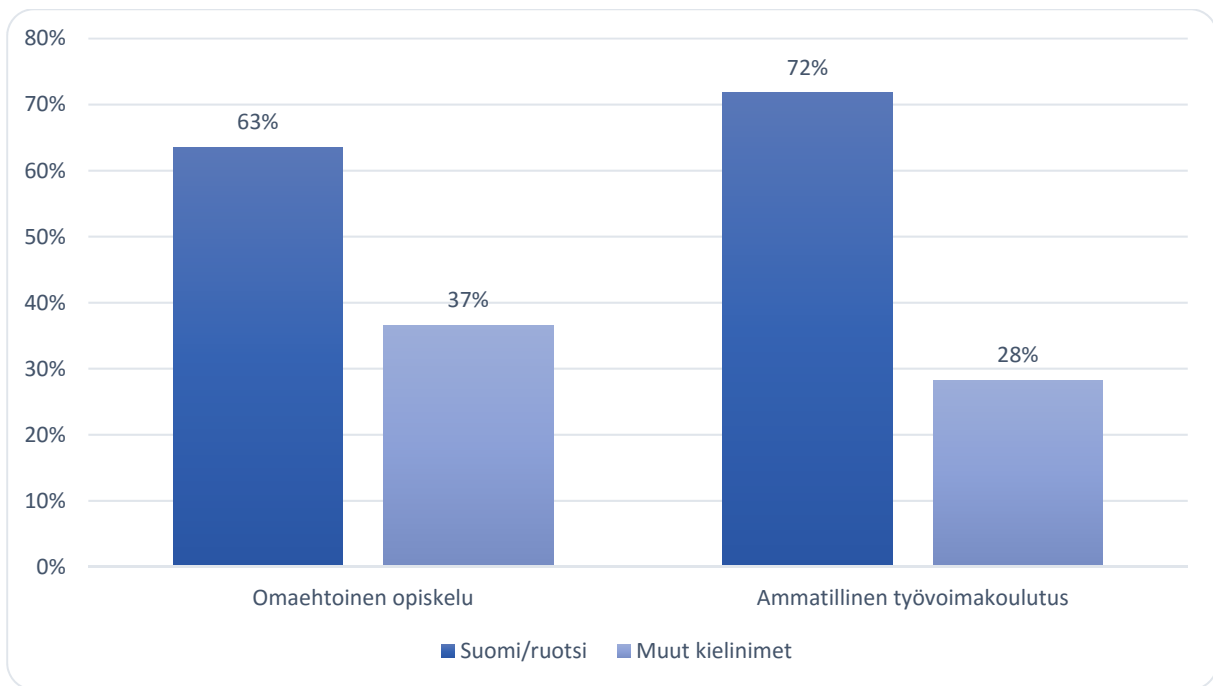
terveydenhuoltoalan, majoitus- ja ravitsemusalan sekä opetus- ja kasvatusalan opinnoissa, joita voidaan edelleen pitää pääsääntöisesti naisvaltaisina.

Opiskelijoiden ikäjakauman osalta palvelut erosivat myös hyvin merkittävästi toisistaan. Omaehtoisen opiskelun aloittaneiden keskuudessa kaksi suurinta ikäryhmää olivat 30–40-vuotiaat (46 %) ja 25–29-vuotiaat (23 %) asiakkaat. Alle 25-vuotiaille omaehtoista opiskelua ei säädösten mukaan voida kohdentaa, eikä heitä aineistosta tästä syystä ollut mukana. Myös ammatillisen työvoimakoulutuksen vuoden 2016 aikana aloittaneissa 30–40-vuotiaat olivat suurin ikäryhmä. Ero lievästi vanhempaan 41–50-vuotiaiden ryhmään oli kuitenkin marginaalinen. Yleisesti työvoimakoulutuksen aloittaneet olivat kuitenkin selvästi iäkkäämpää työnhakijakuntaa, kuin omaehtoisen opiskelun piirissä olevat. Esimerkiksi yli 50-vuotiaiden osuus oli ammatillisen työvoimakoulutuksen puolella jopa 21 prosenttia, kun omaehtoiseen opiskelun puolella saman ikäryhmän osuus oli vain 9 prosenttia. (Kuva 5).

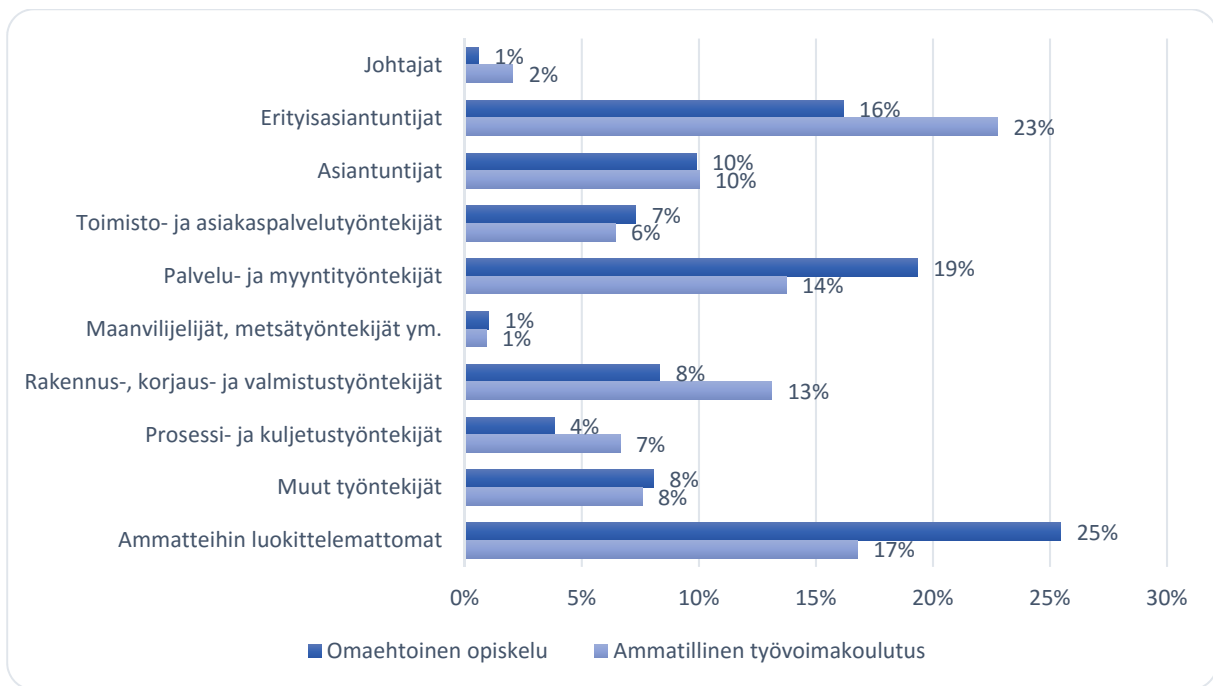
Kuva 5. Työttömyysetuudella tuetun omaehtoisen opiskelun tai ammatillisen työvoimakoulutuksen v. 2016 aikana aloittaneet asiakkaat ikäryhmittäin Uudellamaalla, ($\chi^2 = 1076,48$, $df = 4$, $p = 0,000$).

Palveluiden väliset erot jatkuivat merkittävinä kieliryhmäkohtaisessa tarkastelussa. Suomen- ja ruotsinkieliset olivat kummassakin palvelussa selkeä enemmistö, mutta varsinkin omaehtoisen puolelta löytyi huomattavan paljon vieraskielisiä opiskelijoita. Usein nämä henkilöt suorittivat JTYP-lain mukaisen omaehtoisen avulla joko peruskouluopintoja tai ammattiin valmentavia opintoja. Omaehtoisesta opiskelusta onkin tullut monelta osin maahanmuuttajille hyvä kanava saada itselleen suomalaisten tutkintojärjestelmien mukainen koulutus. (Kuva 6).

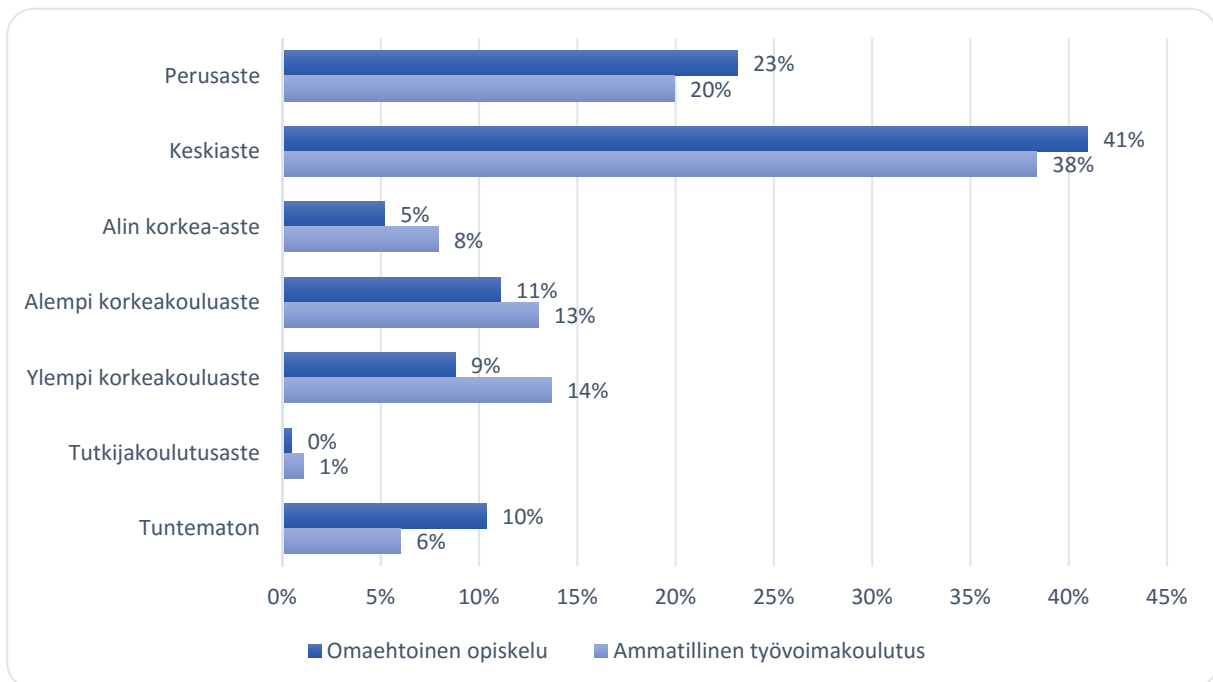
Kuva 6. Työttömyysetuudella tuetun omaehtoisen opiskelun tai ammatillisen työvoimakoulutuksen v. 2016 aikana aloittaneet asiakkaat kieliryhmittäin Uudellamaalla, ($X^2 = 96,27$, $df = 1$, $p = 0,000$).

Omaehtoisen opiskelun aloittaneiden keskuudessa suurin edustettu ammattiryhmä olivat ammatteihin luokittelemattomat henkilöt. Tähän ryhmään kuuluvat tyypillisesti sellaiset työnhakijat, joilla ei ole pidempää työhistoriaa selkeästi määriteltävältä ammattialalta tai he eivät ole olleet töissä vielä millään yksittäisellä alalla. Ryhmä sisältää mm. paljon nuoria, opiskelijoita, vastavalmistuneita tai maahanmuuttajia. Esimerkiksi vieraskielisten osuus oli ryhmässä noin 57 prosenttia (766 henk.). Toiseksi suurin omaehtoisen opiskelun aloittaneiden ammattiryhmä olivat palvelu- ja myyntityöntekijät. Tämä ryhmä piti sisällään mm. paljon myyjiä, kokkeja ja terveydenhuoltoalan työntekijöitä. Ammatillisessa työvoimakoulutuksessa aloittaneiden yleisin ammattiryhmä taas oli erityisasiantuntija. Esimerkiksi tietotekniikka-alan projektipäälliköitä tai myyntipäälliköitä löytyi aineistosta runsaasti. Osin tämän ammattiryhmän suuri koko selittyy sillä, että otoksessa oli perinteisten ammatillisten työvoimakoulutusten lisäksi myös ns. F.E.C. -koulutuksia. Uudenmaan F.E.C:t on kohdennettu erityisesti korkeakoulututkintoa vaativille ICT-sektorin ja hallinnon aloille. Erityisasiantuntijoiden jälkeen toiseksi yleisin ammattiryhmä olivat ammatteihin luokittelemattomat. Kolmanneksi suurimman ryhmän sijan jakoivat palvelu- ja myyntialan sekä rakennusalan työntekijät. Erityisesti rakennusalan työntekijöiden osuus oli työvoimakoulutuksen puolella selkeästi suurempi kuin omaehtoisen opiskelun. (Kuva 7).

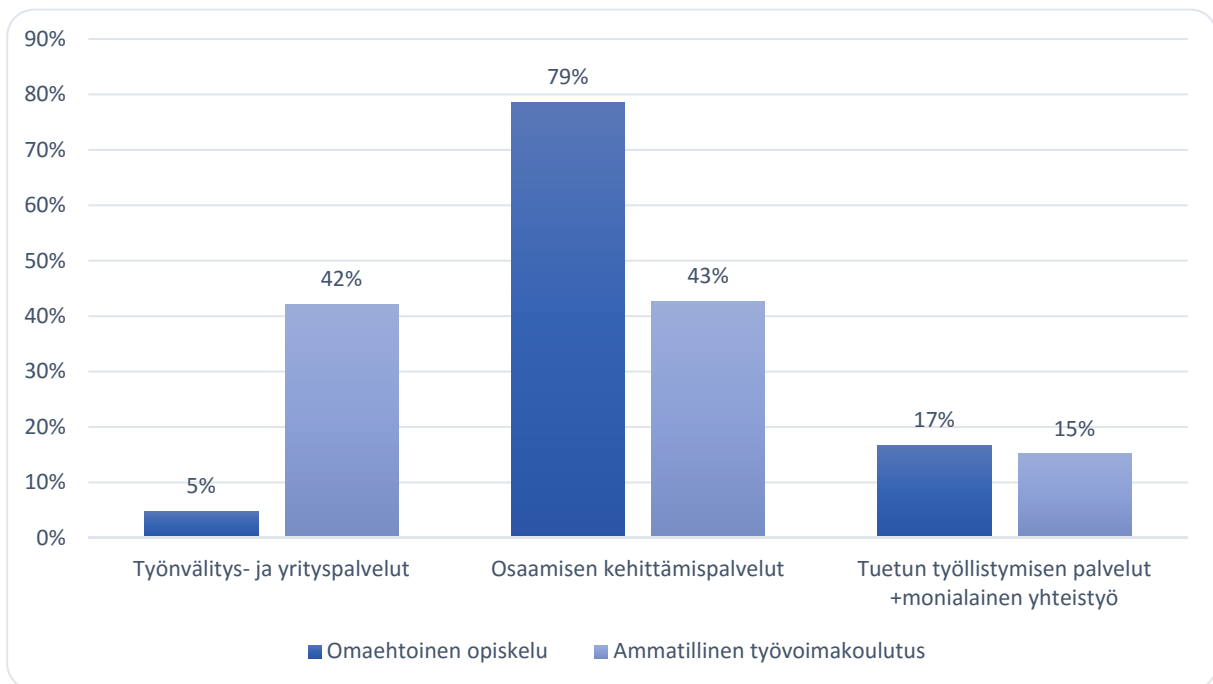
Kuva 7. Työttömyysetuudella tuetun omaehtoisen opiskelun tai ammatillisen työvoimakoulutuksen v. 2016 aikana aloittaneet asiakkaat ammattiryhmittäin Uudellamaalla, ($\chi^2 = 393,13$, $df = 9$, $p = 0,000$).

Palveluissa aloittaneiden koulutusastejakaumat eivät ensisilmäyksellä eronneet toisistaan juurikaan. Keskiasteen tutkinnon suorittaneet olivat ehdottomasti suurin koulutusaste kummankin palvelun piirissä aloittaneiden keskuudessa. Selkeä ero oli kuitenkin se, että korkeasti koulutettujen osuus ammatillisen työvoimakoulutuksen aloittaneiden keskuudessa on huomattavasti suurempi kuin omaehtoisen opiskelun puolella. Yhteensä korkeasti koulutettujen (Alempi ja ylempi korkeakouluaste, tutkijakoulutusaste) osuus palvelun piirissä oli 28 prosenttia. Omaehtoisen opiskelun puolella vastaava prosenttiosuus oli 20. Ilman tutkintoa olevia oli omaehtoisen piirissä taas jonkin verran työvoimakoulutusta enemmän. Tämä taas johtui pääsääntöisesti peruskoulututkintoa tai valmentavia tutkintoja suorittaneiden maahanmuuttajien määrästä. (Kuva 8).

Kuva 8. Työttömyysetuudella tuetun omaehtoisen opiskelun tai ammatillisen työvoimakoulutuksen v. 2016 aikana aloittaneet asiakkaat ammattiryhmittäin Uudellamaalla, ($\chi^2 = 210,58$, $df = 6$, $p = 0,000$).

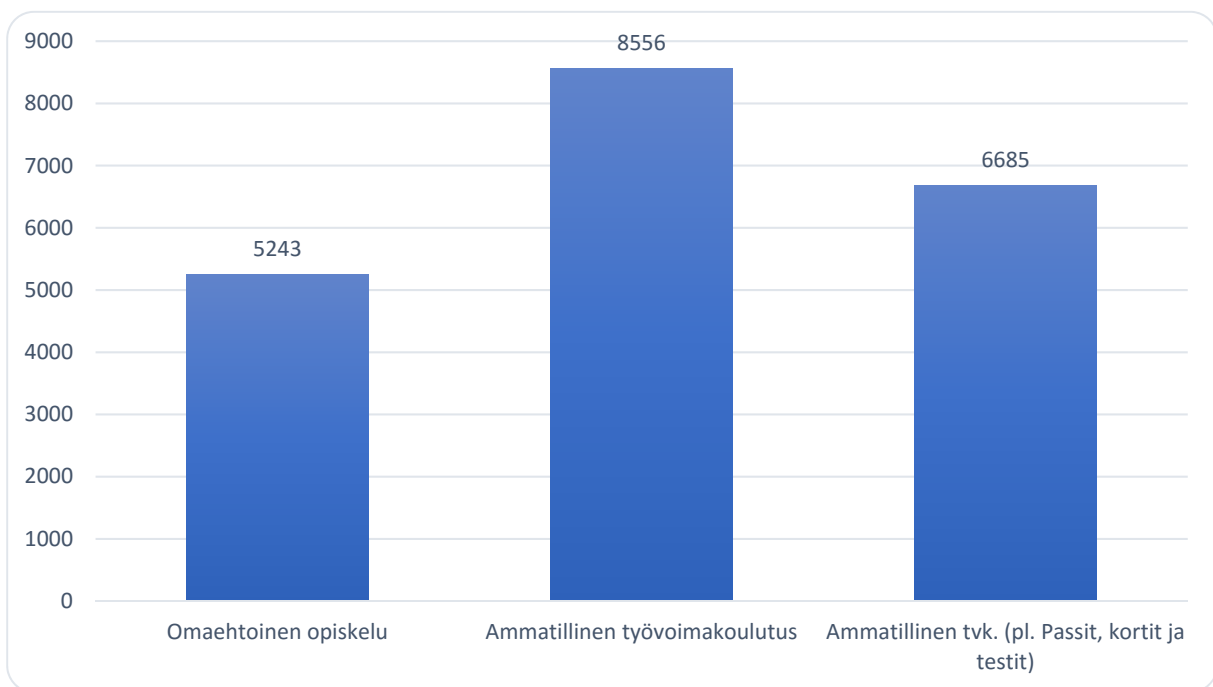
Viimeiseksi palveluiden käyttäjiä jaoteltiin heidän palvelulinjansa mukaan. Työnhakija sijoittuu TE-toimistossa aina jollekin kolmesta palvelulinjasta hänen yksilöllisen palveluntarpeensa perusteella. Tyypillisesti jonkinasteisen koulutustarpeen omaavat asiakkaat on sijoitettu osaamisen kehittämispalvelut -linjalle. Tämä näkyi merkitsevästi myös tässä aineistossa, varsinkin omaehtoisen opiskelun osalta. Noin 79 prosenttia kaikista vuonna 2016 omaehtoisen opiskelun aloittaneista henkilöistä sijoittui kyseiselle palvelulinjalle. Jonkin verran (15 %) omaehtoisen aloittaneita löytyi myös tuetun työllistymisen palvelut -linjalla. Työnvälitys- ja yrityspalvelut -linjalla omaehtoisen aloittaneiden osuus oli erittäin pieni, mikä johtuu pitkälti siitä, että asiakkaat, jotka ilmaisevat halunsa jatkokoulutusta ja joilla todetaan TE-toimiston toimesta koulutustarve, siirretään pääsääntöisesti palvelulinjalta eteenpäin. Ammatillisen työvoimakoulutuksen osalta yhtä jyrkkää jakaumaa ei ollut havaittavissa, vaikka lievä enemmistö (43 %) palvelun aloittaneista sijoittuikin osaamisen kehittämispalvelut -linjalle. Saman verran aloittaneita oli kuitenkin myös Työnvälitys – ja yrityspalvelut linjalla. Työvoimakoulutuksen osalta on kuitenkin muistettava, että TE-toimisto voi usein kohdentaa koulutuksia tiettyihin asiakasryhmiin tai palvelulinjoihin, kuten esimerkiksi F.E.C. -koulutuksissa on tehty. Omaehtoisessa koulutusvalintaan kyetään vaikuttamaan lähinnä työvoimapolitiittisen tarkoituksenmukaisuuden arvioinnin kautta. (Kuva 9).

Kuva 9. Työttömyysetuudella tuetun omaehtoisen opiskelun tai ammatillisen työvoimakoulutuksen v. 2016 aikana aloittaneet asiakkaat ammattiryhmittäin Uudellamaalla, ($\chi^2 = 2288,20$, $df = 2$, $p = 0,000$).

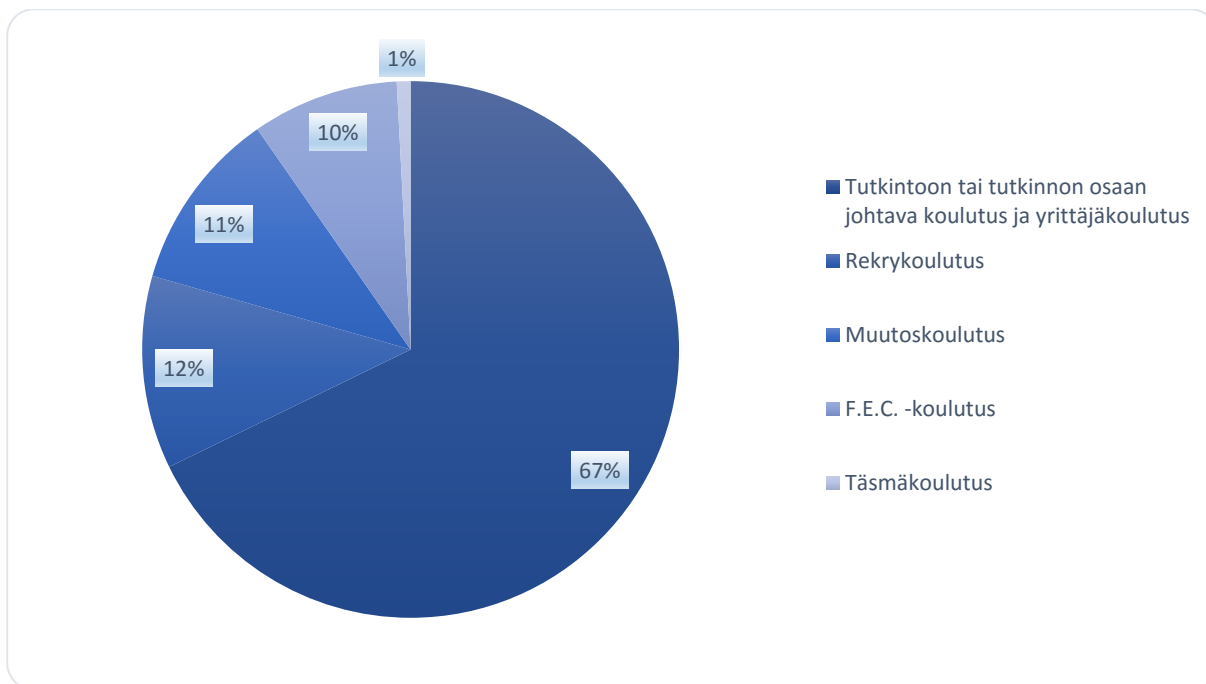
Omaehtoisen opiskelun ja ammatillisen työvoimakoulutuksen koulutusjaksot

Edellisessä kappaleessa tarkastelun kohteena olivat omaehtoisen opiskelun tai ammatillisen työvoimakoulutuksen vuoden 2016 aikana aloittaneet yksittäiset työnhakijat ja heidän taustamuuttujansa. Tässä kappaleessa siirrytään käsittelemään näiden henkilöiden aloittamia koulutusjaksoja ja niiden eroja. Yhteensä alkuperäisessä aineistossa on mukana 5243 vuoden 2016 aikana alkanutta JTYP-lain mukaista omaehtoisen opiskelun ja 8556 ammatillisen työvoimakoulutuksen koulutusjaksoa. On huomioitava, että ammatillisen työvoimakoulutuksen osalta jaksojen kokonaismäärä oli suurempi kuin aloittaneiden opiskelijoiden määrä, koska varsinkin lyhyiden koulutusten tai kurssien ollessa kyseessä asiakas oli voinut suorittaa vuoden aikana niitä useamman kuin yhden. Lisäksi ammatillista työvoimakoulutusta koskevasta aineistosta karsittiin vertailuun liittyvistä syistä ulos passit, kortit, alkukartoitukset ja testit. Näitä oli alkuperäisessä aineistossa mukana yhteensä 1871, eli ne muodostivat noin 22 prosenttia kaikista työvoimakoulutusjaksoista. Varsinaiseen vertailuun otettiin siis yhteensä 6685 työvoimakoulutusjaksoa. (Kuva 10)

Kuva 10. Vuoden 2016 aikana alkaneet omaehtoisen opiskelun ja ammatillisen työvoimakoulutuksen koulutusjaksot Uudellamaalla

Kuten aiemmin kuvattiin, ammatillinen työvoimakoulutus on jakautunut useampaan erityyppiseen ja erilaisin perustein toteutettavaan koulutustyyppiin. Kuvasta 11 voidaan lukea, että tutkintoon, osatutkintoon tai yrittäjyyteen liittyvien työvoimakoulutusten osuus kaikista vuoden 2016 aikana alkaneista koulutuksista oli 67 prosenttia, RekryKoulutusten 12 prosenttia ja MuutosKoulutusten 11 prosenttia ja F.E.C.:ien yhteensä 10 prosenttia. Täsmäkoulutuksia oli aineistossa vain 55 kappaletta eli 1 prosentti. (Kuva 11).

Kuva 11. Vuoden 2016 aikana alkaneet ammatillisen työvoimakoulutuksen koulutusjaksot koulutustyypeittäin.

Olennainen tieto työttömyysetuudella tuetun omaehtoisen opiskelun ja ammatillisen työvoimakoulutuksen vertailussa liittyy siihen, mille aloille palvelussa aloittaneet opiskelijat suuntautuvat. Työvoimakoulutuksen sisältöjen ja sitä kautta suuntautumisvaihtoehtojen osalta alueellisten työmarkkinoiden työvoima- ja osaamistarpeet näyttävät tyypillisesti suurempaa roolia kuin omaehtoisessa opiskelussa. Uudenmaan ELY-keskusalueen työvoimakoulutushankintoja pystytään esimerkiksi kohdentamaan joustavasti sellaisille aloille, joilla työvoimantarve on kulloisenakin ajankohtana suurinta. Myös omaehtoiseen opiskelun edellytyksenä on se, että opinnot on arvioitu työvoimapolitiisesti tarkoituksenmukaisiksi. Suuri painoarvo on kuitenkin lisäksi opiskelijan omilla koulutusintresseillä ja koulutusalaan kohtaan tuntemalla kiinnostuksella.

Seuraavissa taulukoissa ja kuvissa on eritelty koulutusaloja vuoden 2016 tietojen valossa. Tämän tutkimuksen puitteissa koulutusalat on luokiteltu koulutustyyppistä riippuen 21-22 ryhmään. Pohjana on käytetty ammattialojen pääryhmittelyitä, joita on osaksi yhdistetty toisiinsa. Taulukkoja lukiessa on kuitenkin syytä muistaa, että omaehtoisen opiskelun osalta suora ammattialakohtainen vastaavuus on joskus hyvin hankala hahmottaa. Tämä seikka pätee varsinkin yliopistotasoihin korkeakoulututkintoihin. Osittain vaikeammin luokiteltavia opintoja varten omaehtoisen opiskelun aineistoon luotiin Muu tutkinto -kategoria, joka sisältää pääasiassa erilaisia filosofian, teologian, valtiotieteiden tai yhteiskuntatieteiden maisterin tutkintoja. Ammatillisten perustutkintojen ja ammattikorkeakoulututkintojen osalta luokittelu oli helpompaa. Myöskään työvoimakoulutusten osalta kyseistä luokitteluongelmaa ei ollut, työvoimakoulutukset kun kohdentuvat tyypillisesti ennalta määritellyille aloille.

Omaehtoisen opiskelun koulutusalat

Taulukosta 3 voidaan lukea, miten vuonna 2016 alkaneet työttömyysetuudella tuetun omaehtoisen opiskelun koulutusjaksot jakautuivat koulutusalojen suhteen. Merkillepantava huomio on, että opiskelu näytti painottuvan erittäin vahvasti kahteen koulutusalaan: 1) terveydenhuoltoalaan ja 2) liiketalouden, hallinnon ja kaupanalaan. Ylivoimaisesti suosituin omaehtoisen opiskelukohde aineiston perusteella oli terveydenhuoltoala. Lähes neljännes (23 %) kaikista vuonna 2016 alkaneista omaehtoisista koulutusjaksoista liittyi jollain tavoin tähän alaan. Muiden koulutusalojen osuus oli tähän verrattuna hyvin pieni ja liiketalouden, hallinnon ja kaupanalankin osuus lähes puolet pienempi. (Taulukko 3).

Taulukko 3. Vuoden 2016 aikana alkaneet omaehtoisen opiskelun koulutusjaksot koulutustyypeittäin.

Koulutusala	Alkaneita jaksuja	Osuus %
Terveydenhuolto	1187	23 %
Liiketalous, hallinto ja kaupanala	644	12 %
Matkailu- ja ravitsemusala	375	7 %
Opetus- ja kasvatusala	320	6 %
Tekniikka- ja tietoliikenneala	305	6 %
Rakennusala	286	5 %
Peruskoulu tai valmentava tutkinto	233	4 %
Kuljetus- ja logistiikka-ala	213	4 %
Kiinteistöpalvelut ja -huolto	192	4 %
Siivous- ja puhdistuspalvelut	184	4 %
Sosiaalipalvelut	172	3 %
Käsi- ja taideteollinen ala	172	3 %
Kone-, metalli- ja autoala	140	3 %
Kulttuuri ja viestintä	140	3 %
Muu ala	130	2 %
Kauneudenhoitoala	127	2 %
Sähkö- ja automaatiotekniikka	118	2 %
Puutarha- ja ympäristöala	100	2 %
Tuntematon (ei tietoa URA:ssa)	57	1 %
Elintarvikeala	53	1 %
Maa- ja metsätalous	48	1 %
Turvallisuusala	47	1 %
Yhteensä	5243	100 %

Terveydenhuoltoalalla yleisin tutkintonimike oli aineiston mukaan lähihoitajan (sos. ja terveydenhuollon) perustutkinto. Nämä muodostivat 72 prosenttia kaikista koulutusalan alle ryhmitellyistä tutkinnoista. Lähihoitajan tutkintojen merkitys ei rajoittunut vain tähän. Kaikista vuonna 2016 alkaneista koulutusjaksoista lähihoitajat muodostivat 16 prosenttia, eli ne olivat koko aineistossa selkeästi yleisin yksittäinen tutkintonimike. Toiseksi yleisin terveydenhuoltoon liittyvä tutkinto oli ammattikorkeakoulutasoinen sairaanhoitajan tutkinto 12 prosentin osuudellaan. Muita terveydenhuoltoon liittyviä tutkintonimikkeitä olivat mm. laboratorioalan perus- tai ammattitutkinto ja hierojan ammattitutkinto, mutta paljon pienemmässä mittakaavassa. (Taulukko 4).

Taulukko 4. Vuoden 2016 aikana alkaneet terveydenhuoltoalaan liittyvät omaehtoisen opiskelun koulutusjaksot tutkintonimikkeiden mukaan

Terveydenhuolto	Opiskelijoita	Osuus %	Osuus kaikista %
Lähihoitaja, sosiaali- ja terveysalan pt.	855	72 %	16 %
Sairaanhoitaja (AMK)	145	12 %	3 %
Laboratorioalan pt./at.	49	4 %	1 %
Hierojan at.	28	2 %	1 %
Liikunnan- ja vapaa-aajan koulutusohj./pt.	20	2 %	0 %
Toimintaterapeutti (AMK)	16	1 %	0 %
Fysioterapeutti (AMK)	16	1 %	0 %
Hammastekniikan pt.	15	1 %	0 %
Lääkealan pt.	14	1 %	0 %
Bioanalyttikon koulutusohjelma	12	1 %	0 %
Farmaseutin tutkinto	6	1 %	0 %
Muu terveydenhuoltoala	11	1 %	0 %
Yhteensä	1187	100 %	23 %

Lähihoitajan tutkintojen suurta määrää selittänee osin terveydenhuoltoalan suuri työvoiman tarve, jota alueen kasvava huoltosuhde myös tulevaisuudessa hyvin todennäköisesti voimistaa. Vuonna 2016 Uudenmaan alueen taloudellinen huoltosuhde oli Tilastokeskuksen mukaan 50,8 prosenttia ja vuoteen 2030 mennessä sen arvioidaan kasvavan jopa 57,6 prosenttiin. Opintojen työpoliittinen tarkoituksenmukaisuus tulee siis tältä osin täytettyä. Toisaalta lähihoitaja valmistuu tällä hetkellä paljon myös ammatillisen työvoimakoulutuksen kautta ja jo nyt on alkanut tulla heikkoja signaaleja siitä, että välttämättä kaikille valmistuneille työpaikan löytäminen alalta ei ole enää yhtä helppoa kuin aikaisemmin. Tulevaisuudessa alan työntekijöiden ylitarjontaan liittyvä kehitystä onkin syytä pitää silmällä.

Toiseksi yleisin koulutusala omaehtoisen opiskelun aloittaneiden keskuudessa oli liiketalous, hallinto ja kauppanala 12 prosentin osuudellaan. Koulutusalan alle ryhmiteltiin mm. liiketalouden merkonomien ja ammattikorkeakoulutasoiset tradenomin tutkinnot, siltä osin kuin ne liittyivät suoraan liiketalouteen tai hallintoon. Mukana olivat myös mm. kauppatieteen ja hallintotieteen kandidaatin ja maisterin tutkinnot. Liiketalouden merkonomien tutkinnot muodostivat 75 prosenttia kaikista koulutusalan tutkinnoista ja olivat lähihoitajan perustutkinnon ohella selvästi yleisin tutkintonimike koko aineistossa. Niiden osuus koko aineistosta oli 9 prosenttia. Tutkinnon yleisyyttä selittänee osaltaan koulutuksen pituus. Merkonomiksi on mahdollista valmistua 1-1,5 vuodessa, eli reilusti työttömyysetuuden maksimijän puitteissa. Tutkinto tarjoaa myös hyvät perusvalmiudet toimia erilaisissa asiakaspalvelu ja myyntitehtävissä, ja sen kautta saa myös pohjan jatkokoulutusta muihin kaupanalan tehtäviin. Myös maahanmuuttajille tutkinto toimii usein hyvänä jalansijana työelämään. Tradenomin tutkintoja alkaneiden jaksojen joukossa oli 136 kappaletta (21 %). Yleisin koulutusohjelma oli liiketalous, mutta mukana oli myös johdon tukeen ja henkilöstöhallintoon liittyviä tutkintoja. (Taulukko 5).

Taulukko 5. Vuoden 2016 aikana alkaneet liiketalous, hallinto ja kaupanalaan liittyvät omaehtoisen opiskelun koulutusjaksot tutkintotutkimuksen mukaan

Liiketalous, hallinto ja kaupanala	Opiskelijoita	Osuus %	Osuus kaikista %
Merkonomi, liiketalous	486	75 %	9 %
Tradenomi (AMK, pl. IT-tradenomi)	136	21 %	3 %
Kauppätieteiden kandidaatti/maisteri	17	3 %	0 %
Muu liiketalous, hallinto ja kauppa	5	0 %	0 %
Kaikki yhteensä	644	100 %	12 %

Kolmanneksi yleisin omaehtoisen opiskelun koulutusala oli matkailu- ja ravitsemusala 7 prosentin osuudellaan. Ryhmään oli luokiteltu mm. hotelli-, ravintola- ja cateringalan perustutkinnot, matkailualan perustutkinnot ja restonomin tutkinnot. HRC-alan perustutkinnot olivat selvästi yleisin nimike 87 prosentin osuudellaan. (Taulukko 6).

Taulukko 6. Vuoden 2016 aikana alkaneet matkailu- ja ravitsemusalaan liittyvät omaehtoisen opiskelun koulutusjaksot tutkintotutkimuksen mukaan

Matkailu- ja ravitsemusala	Opiskelijoita	Osuus %	Osuus kaikista %
Hotelli-, ravintola- ja cateringalan pt.	325	87 %	6 %
Matkailualan pt.	31	8 %	1 %
Restonomi (AMK)	19	5 %	0 %
Kaikki yhteensä	375	100 %	7 %

Neljänneksi suosituimpia aineistossa olivat erilaiset opetus- ja kasvatusalaan liittyvät tutkinnot ja täydennyskoulutukset. Koulutusala muodosti kuitenkin enää vain 6 prosenttia koko otoksesta. Alan sisällä suosituin tutkintotutkimus oli selvästi koulunkäynnin ja aamu- ja iltapäivätoiminnan ammattitutkinto. Tämän tutkintotutkimuksen aloittaneiden osuus oli 38 prosenttia. Toiseksi yleisimpiä olivat erilaiset kasvatustieteen maisterin tai kandidaatin opinnot, joiden osuus oli 22 prosenttia. Kasvatustieteen tutkinnot olivat aineiston yleisimpiä yliopistotason tutkintoja. Myös erilaisia ammatillisia opettajankoulutuksia suoritettiin paljon. (Taulukko 7).

Taulukko 7. Vuoden 2016 aikana alkaneet opetus- ja kasvatusalaan liittyvät omaehtoisen opiskelun koulutusjaksot tutkintotutkimuksen mukaan

Opetus- ja kasvatusala	Opiskelijoita	Osuus %	Osuus kaikista %
Koulunkäynnin ja aamu- ja iltapäivätoiminnan at.	120	38 %	2 %
Kasvatustieteen maisteri/kandidaatti	86	27 %	2 %
Opettajan pedagogiset opinnot/ Ammatillinen opettajankoulutus	65	20 %	1 %
Yhteisöpedagogin tutkinto	18	6 %	0 %
Perhepäivähoitajan at.	9	3 %	0 %
Lastentarhanopettajan tutkinto	9	3 %	0 %
Liikenneopettajan at.	6	2 %	0 %
Muu opetusalan tutkinto	7	2 %	0 %
Kaikki yhteensä	320	100 %	6 %

Taulukoissa 8, 9 ja 10 on tarkemmin tarkasteltu omaehtoisen opiskelun koulutusalaakohtaisia eroja opiskelijoiden sukupuolen, kieliryhmän ja iän kautta. Kuten aiemmin mainittiin, työttömyysetuudella tuettu omaehtoinen opiskelu on hyvin naisvaltainen palvelu. Noin kaksi kolmannesta vuoden 2016 aikana aloittaneista

opiskelijoista oli naisia. Tämän analyysin pohjalta listatuista kahdestakymmenestä koulutusalkategoriasta 13 (pl. tuntematon ja muu ala) oli selvästi naisvaltaisia. Voimakkaimmin tämä ilmeni kauneudenhoitoalalla, siivous- ja puhdistuspalvelut alalla, elintarviketeollisuudessa, terveydenhuollossa, opetus- ja kasvatusalalla sekä sosiaalipalveluissa. Näistä jokaisessa naisten osuus oli yli 80 prosenttia. Miesvaltaisia aloja vastaavasti olivat erityisesti sähkö- ja automaatiotekniikka-ala (95 %), kone-, metalli- ja autoala (89 %), kuljetus- ja logistiikka-ala (83 %) sekä kiinteistöpalvelut ja -huoltoala (81 %). (Taulukko 8).

Taulukko 8. Vuoden 2016 aikana alkaneet omaehtoisen opiskelun koulutusjaksot sukupuolen mukaan %.

Koulutusala	mies	nainen
Sähkö- ja automaatiotekniikka	95 %	5 %
Kone-, metalli- ja autoala	89 %	11 %
Kuljetus- ja logistiikka-ala	83 %	17 %
Kiinteistöpalvelut ja -huolto	81 %	19 %
Turvallisuusala	79 %	21 %
Rakennusala	76 %	24 %
Tekniikka- ja tietoliikenneala	73 %	27 %
Kulttuuri ja viestintä	35 %	65 %
Puutarha- ja ympäristöala	31 %	69 %
Matkailu- ja ravitsemusala	31 %	69 %
Käsi- ja taideteollinen ala	30 %	70 %
Maa- ja metsätalous	29 %	71 %
Liiketalous, hallinto ja kaupanala	25 %	75 %
Peruskoulu tai valmentava tutkinto	22 %	78 %
Sosiaalipalvelut	19 %	81 %
Opetus- ja kasvatusala	18 %	82 %
Terveydenhuolto	17 %	83 %
Elintarvikeala	15 %	85 %
Siivous- ja puhdistuspalvelut	14 %	86 %
Kauneudenhoitoala	11 %	89 %
Kaikki yhteensä	37 %	63 %

Kieliryhmän osalta havaittiin myös selkeä jakolinja. Vieraskielisillä opiskelijoilla oli ensinnäkin ilmeinen enemmistö (97 %) peruskoulututkinnon tai valmentavien tutkintojen suorittajissa. Monelle maahanmuuttajalle nämä ovatkin ensimmäisiä suomalaisen tutkintorakenteen mukaan suoritettuja opintoja. Lisäksi siivous- ja puhdistuspalveluissa (66 %) ja kauneudenhoitoalalla (52 %) vieraskieliset olivat enemmistö, vaikkakin jälkimmäisen osalta enää lievästi. Suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvat olivat vastaavasti enemmistö erityisesti puutarha- ja ympäristöalalla (95 %), muulla alalla (etenkin filosofian maisterit, 91 %) ja sosiaalipalveluihin liittyvissä tutkinnoissa (88 %). (Taulukko 9).

Taulukko 9. Vuoden 2016 aikana alkaneet omaehtoisen opiskelun koulutusjaksot kieliryhmän mukaan %.

Koulutusala	Suomi/ruotsi	Muu kieli
Puutarha- ja ympäristöala	95 %	5 %
Sosiaalipalvelut	88 %	12 %
Käsi- ja taideteollinen ala	87 %	13 %
Kulttuuri ja viestintä	87 %	13 %
Tekniikka- ja tietoliikenneala	86 %	14 %
Maa- ja metsätalous	83 %	17 %
Opetus- ja kasvatustieteet	78 %	23 %
Sähkö- ja automaatiotekniikka	72 %	28 %
Turvallisuusala	68 %	32 %
Rakennusala	67 %	33 %
Terveydenhuolto	66 %	34 %
Liiketalous, hallinto ja kaupanala	59 %	41 %
Kiinteistöpalvelut ja -huolto	56 %	44 %
Elintarviketeollisuus	55 %	45 %
Kuljetus- ja logistiikka-ala	53 %	47 %
Kone-, metalli- ja autoala	50 %	50 %
Matkailu- ja ravitsemusala	50 %	50 %
Kauneudenhoitoala	48 %	52 %
Siivous- ja puhdistuspalvelut	34 %	66 %
Peruskoulu tai valmentava tutkinto	3 %	97 %
Kaikki yhteensä	63 %	37 %

Ikäryhmien osalta yhtä selkeitä jakolinjoja ei ollut havaittavissa. Ikäjakaumaltaan nuorimmat koulutusalat olivat maa- ja metsätalousala, rakennusala ja kuljetus- ja logistiikka-ala. Kaikissa 25–29-vuotiaiden osuus oli yli 30 prosenttia. Yli 50-vuotiaita opiskelijoita oli vastaavasti eniten kiinteistöpalvelut ja -huoltoalalla (25 %), puutarha- ja ympäristöalalla (24 %) sekä siivous- ja puhdistuspalvelut alalla (20 %). (Taulukko 10).

Taulukko 10. Vuoden 2016 aikana alkaneet omaehtoisen opiskelun koulutusjaksot ikäryhmän mukaan %.

Koulutusala	25-29-v.	yli 50-v.
Maa- ja metsätalous	40 %	6 %
Rakennusala	35 %	5 %
Kuljetus- ja logistiikka-ala	34 %	12 %
Kauneudenhoitoala	28 %	3 %
Sähkö- ja automaatiotekniikka	28 %	7 %
Kone-, metalli- ja autoala	27 %	4 %
Tekniikka- ja tietoliikenneala	27 %	8 %
Turvallisuusala	26 %	9 %
Kulttuuri ja viestintä	25 %	14 %
Terveydenhuolto	24 %	11 %
Käsi- ja taideteollinen ala	24 %	16 %
Matkailu- ja ravitsemusala	24 %	8 %
Liiketalous, hallinto ja kaupanala	24 %	7 %
Elintarviketeollisuus	23 %	11 %
Sosiaalipalvelut	18 %	10 %
Peruskoulu tai valmentava tutkinto	15 %	9 %
Puutarha- ja ympäristöala	15 %	24 %
Kiinteistöpalvelut ja -huolto	14 %	25 %
Opetus- ja kasvatusala	12 %	14 %
Siivous- ja puhdistuspalvelut	10 %	20 %
Kaikki yhteensä	23 %	11 %

Ammatillisen työvoimakoulutuksen koulutusalat

Ammatillisten työvoimakoulutusten koulutusajakaumat poikkesivat monelta osin omaehtoisen opiskelun vastaavista, mutta samalla hyvin erilaiset. Kolme suurinta koulutusala olivat liiketalous, hallinto ja kaupanala, tekniikka- ja tietoliikenneala sekä vasta kolmantena terveydenhuoltoala. Vuoden 2016 aikana alkaneista työvoimakoulutuksista (pl. kortit, passit ja kartoitukset) 16 prosenttia liittyi jollain tavoin liiketalouteen, hallintoon tai kaupanalaan, 15 prosenttia tekniikkaan tai tietoliikennealaan ja 14 prosenttia terveydenhuoltoon. Liiketalous, hallinto ja kaupanalan sekä tekniikan- ja tietoliikennealan suurta osuutta selittää osittain F.E.C. -koulutusten ja MuutosKoulutusten määrä. Nämä työvoimakoulutuksen tyypit muodostivat yhdessä 49 prosenttia kaikista liiketalous, hallinto ja kaupanalan koulutuksista ja jopa 76 prosenttia kaikista tekniikkaan ja tietoliikennealaan liittyvistä koulutuksista.

Muiden koulutusalojen osalta jakauma oli vielä poikkeavampi. Esimerkiksi rakennusalaan liittyviä työvoimakoulutuksia oli aineistossa paljon enemmän kuin omaehtoisen opiskelun puolella rakennusalan opintojaksoja. Samoin kone-, metalli- ja autoalan koulutusten osuus oli työvoimakoulutuksen puolella suuri. Sen sijaan opetus- ja kasvatusalaan liittyvien koulutusten prosenttiosuus jäi vain yhteen prosenttiin, kun omaehtoisen puolella se oli 6 prosenttia. Lisäksi voidaan sanoa, että ammatillisen työvoimakoulutuksen koulutusalat jakautuvat paljon laajemmalle skaalalle kuin omaehtoisen opiskelun, jossa terveydenhuoltoala hallitsi selvästi lukemia. Samalla koulutukset ovat kuitenkin rajatun keskittyneet perinteisille teollisuuden aloille ja ehkä myös miesvaltaisimmille aloille. (Taulukko 11).

Taulukko 11. Vuoden 2016 aikana alkaneet ammatillisen työvoimakoulutuksen koulutusjaksot koulutusalan mukaan.

Koulutusala	Alkaneita jaksoja	Osuus %
Liiketalous, hallinto ja kaupanala	1078	16 %
Tekniikka- ja tietoliikenneala	975	15 %
Terveystieteiden ja terveydenhuolto	963	14 %
Rakennusala	734	11 %
Erilaiset yrittäjäkoulutukset	700	10 %
Kone-, metalli- ja autoala	508	8 %
Matkailu- ja ravitsemusala	405	6 %
Kuljetus- ja logistiikka	385	6 %
Kiinteistöpalvelut ja -huolto	332	5 %
Sähkö- ja automaatiotekniikka	173	3 %
Siivous- ja puhdistuspalvelut	121	2 %
Sosiaaliala	72	1 %
Kulttuuri- tai viestintäala	48	1 %
Opetus- ja kasvatusala	44	1 %
Puutarha- ja ympäristöala	36	1 %
Turvallisuusala	28	0 %
Kauneudenhoitoala	28	0 %
Käsi- ja taideteollinen ala	20	0 %
Muu koulutus	18	0 %
Kemianteollisuus	17	0 %
Kaikki Yhteensä	6685	100 %
Kortit, passit, kartoitukset	1871	

Liiketalous, hallinto ja kaupanalan työvoimakoulutusten yleisimmät ammattinimikkeet on listattu taulukossa 12. Yleisimmät työvoimakoulutusten sisältämät ammattinimikkeet olivat liike-elämän ja hallinnon asiantuntija tai erityisasiantuntija sekä myyjä. Myös reskontranhoitajien tai kirjanpitäjien osuus oli koulututtavien joukossa korkea.

Taulukko 12. Vuoden 2016 aikana alkaneet liiketalous, hallinto ja kaupanalaan liittyvät ammatillisen työvoimakoulutuksen koulutusjaksot ammattinimikkeen mukaan

Liiketalous, hallinto ja kaupanala	Alkaneita jaksoja	Osuus %	Osuus kaikista %
Liike-elämän ja hallinnon asiantuntijat	176	16 %	3 %
Myyjä	165	15 %	2 %
Liike-elämän ja hallinnon erityisasiantuntijat	82	8 %	1 %
Reskontranhoitaja	79	7 %	1 %
Kirjanpitäjä	74	7 %	1 %
Sihteer- ja toimistotyö	73	7 %	1 %
Markkinointiasistentti	43	4 %	1 %
Myyntijohtaja	40	4 %	1 %
Markkinointisuunnittelija	33	3 %	0 %
Markkinointipäällikkö	27	2 %	0 %
Palkanlaskija	27	2 %	0 %
Taloushallinnon toimistotyöntekijä	24	2 %	0 %
Myyntipäällikkö	24	2 %	0 %
Lainopilliset erityisasiantuntijat	22	2 %	0 %
Vientipäällikkö	22	2 %	0 %
Henkilöstöhallinnon er. ja urasuunnittelijat	21	2 %	0 %
Projektipäällikkö	21	2 %	0 %
Rahoitusalan erityisasiantuntijat	20	2 %	0 %
Henkilöstön kehittämisen er. ja kouluttajat	20	2 %	0 %
Vientisihteerit	19	2 %	0 %
Rahoitus-, vakuutus- ja laskentatoimen a.	17	2 %	0 %
Muut asiakaspalvelutyöntekijät	11	1 %	0 %
Luonnontieteiden ja tekniikan erityisasiantuntijat	11	1 %	0 %
Muu liiketalous, hallinto ja kaupanala	27	3 %	0 %
Kaikki yhteensä	1078	100 %	16 %

Tekniikan ja tietoliikennealan osalta työvoimakoulutuksissa painottuivat erilaiset asiantuntijan ja erityisasiantuntijan ammatteihin liittyvät koulutukset, mutta myös tietoliikenteeseen liittyvät päälliköntehtävät. (Taulukko 13).

Taulukko 13. Vuoden 2016 aikana alkaneet tekniikka- ja tietoliikennealaan liittyvät ammatillisen työvoimakoulutuksen koulutusjaksot ammattinimikkeen mukaan

Tekniikka- ja tietoliikenneala	Alkaneita jaksoja	Osuus %	Osuus kaikista %
Luonnontieteiden ja tekniikan asiantuntijat	392	40 %	6 %
ICT-alan erityisasiantuntijat	109	11 %	2 %
Luonnontieteiden ja tekniikan erityisasiantuntijat	107	11 %	2 %
Tieto- ja viestintäteknologian erityisasiantuntija	89	9 %	1 %
Tietokantojen, -verkkojen ja ohjelmistojen er.	46	5 %	1 %
Systemityön erityisasiantuntijat	29	3 %	0 %
Muu tekniikan erityisasiantuntija	26	3 %	0 %
Atk-asiantuntija	26	3 %	0 %
Tuotepäällikkö	23	2 %	0 %
Vientipäällikkö	23	2 %	0 %
Luonnontieteen tekniset asiantuntijat	20	2 %	0 %
Muu ohjelmisto-, sovellustyön erityisasiantuntija	18	2 %	0 %
Projektipäällikkö, tietotekniikka	18	2 %	0 %
Tietotekniikan insinööri	14	1 %	0 %
Määrittelemättömät ja poistetut luokat	12	1 %	0 %
Ohjelmistosuunnittelija	8	1 %	0 %
Muu tekniikka- tai tietoliikenneala	15	2 %	0 %
Kaikki yhteensä	975	100 %	15 %

Terveydenhuoltoalaan liittyvän ammatillisen työvoimakoulutuksen puolella suurin osa alkaneista koulutusjaksoista liittyi lähihoitajan ammattiin. Lähes 92 prosenttia 583 alkaneesta lähihoitajan koulutusjaksosta oli sosiaali- ja terveydenhuollon perustutkinnon tai jonkin tutkinnon osan suorittamista työvoimakoulutuksen avulla. Käytännössä myös nimikkeen muu terveydenhuollon työntekijä alla suoritettiin pääasiassa lähihoitajan ammattiin liittyviä koulutuksia. Työvoimakoulutus ja omaehtoinen opiskelu voivat siis tältä osin olla joko toisiaan täydentäviä tai hyvin päällekkäisiä palveluita. Terveydenhuoltoalaan liittyviä ammattikorkeakoulu tai yliopistotasoisia tutkintoja alueella ei ole hankittu ja usein niiden järjestäminen työvoimakoulutuksena on myös mahdotonta. Tältä osin siis ero omaehtoiseen opiskeluun on selkeä. (Taulukko 14).

Taulukko 14. Vuoden 2016 aikana alkaneet terveydenhuoltoalaan liittyvät ammatillisen työvoimakoulutuksen koulutusjaksot ammattinimikkeen mukaan

Terveydenhuolto	Alkaneita jaksoja	Osuus	Osuus kaikista %
Lähihoitaja	583	61 %	9 %
Muu terveydenhuollon työntekijä	165	17 %	2 %
Hoiva-avustaja	145	15 %	2 %
Henkilökohtainen avustaja	24	2 %	0 %
Kodinhoitajat (kotipalvelutoiminta)	19	2 %	0 %
Hieroja	12	1 %	0 %
Lääkärit	8	1 %	0 %
Muu terveydenhuoltoala	7	1 %	0 %
Kaikki yhteensä	963	100 %	14 %

Myös ammatillisen työvoimakoulutuksen eri alojen tarkastelu sukupuolen, kieliryhmän ja iän pohjalta toi esiin mielenkiintoisia jakolinjoja. Verrattuna omaehtoiseen opiskeluun työttömyysetuudella, oli työvoimakoulutuksen aloittaneiden sukupuolijakauma huomattavasti tasaisempi ja jopa lievän miesvoittainen. Miesvaltaisia aloja oli listauksen perusteella yhteensä seitsemän kappaletta (pl. muu koulutus). Selkeimmin tämä tuli esiin kone-, metalli- ja autoalalla (93 %), sähkö- ja automaatioalalla (92 %), kuljetus ja logistiikka-alalla (92 %) sekä rakennusala (89 %). Naiset taas olivat enemmistö etenkin puutarha- ja ympäristöalalla (86 %) ja terveydenhuollossa (86 %). (Taulukko 15).

Taulukko 15. Vuoden 2016 aikana alkaneet ammatillisen työvoimakoulutuksen koulutusjaksot sukupuolen mukaan %.

Koulutusala	mies	nainen
Kone-, metalli- ja autoala	93 %	7 %
Sähkö- ja automaatiotekniikka	92 %	8 %
Kuljetus- ja logistiikka	92 %	8 %
Rakennusala	89 %	11 %
Kiinteistöpalvelut ja -huolto	75 %	25 %
Turvallisuusala	68 %	32 %
Muu koulutus	67 %	33 %
Tekniikka- ja tietoliikenneala	62 %	38 %
Käsi- ja taideteollinen ala	50 %	50 %
Sosiaaliala	44 %	56 %
Kemianteollisuus	41 %	59 %
Yrittäjäkoulutus	39 %	61 %
Liiketalous, hallinto ja kaupanala	34 %	66 %
Kauneudenhoitoala	32 %	68 %
Matkailu- ja ravitsemusala	29 %	71 %
Opetus- ja kasvatusala	20 %	80 %
Siivous- ja puhdistuspalvelut	19 %	81 %
Kulttuuri ja viestintä	17 %	83 %
Terveydenhuolto	14 %	86 %
Puutarha- ja ympäristöala	14 %	86 %
Kaikki yhteensä	52 %	48 %

Vieraskielisten osalta samat koulutusalat kuin omaehtoisen opiskelun puolella nousivat yleisimmiksi. Kolmen kärjen muodostavat kauneudenhoitoala (71 %), siivous- ja puhdistuspalvelut (65 %) sekä matkailu- ja ravitsemusala (57 %). (Taulukko 16).

Taulukko 16. Vuoden 2016 aikana alkaneet ammatillisen työvoimakoulutuksen koulutusjaksot kieliryhmän mukaan %.

Koulutusala	Suomi/ruotsi	Muu kieli
Kulttuuri ja viestintä	98 %	2 %
Muu koulutus	94 %	6 %
Kemianteollisuus	94 %	6 %
Tekniikka- ja tietoliikenneala	90 %	10 %
Käsi- ja taideteollinen ala	90 %	10 %
Turvallisuusala	89 %	11 %
Puutarha- ja ympäristöala	86 %	14 %
Liiketalous, hallinto ja kaupanala	84 %	16 %
Sähkö- ja automaatiotekniikka	81 %	19 %
Yrittäjäkoulutus	81 %	19 %
Kiinteistöpalvelut ja -huolto	75 %	25 %
Opetus- ja kasvatusala	73 %	27 %
Kone-, metalli- ja autoala	73 %	27 %
Kuljetus- ja logistiikka	68 %	32 %
Rakennusala	62 %	38 %
Sosiaaliala	58 %	42 %
Terveystieteiden ala	52 %	48 %
Matkailu- ja ravitsemusala	43 %	57 %
Siivous- ja puhdistuspalvelut	35 %	65 %
Kauneudenhoitoala	29 %	71 %
Kaikki yhteensä	72 %	28 %

Ikäjakautuksen puolesta ammatillisen työvoimakoulutuksen aloittaneet olivat iäkkäämpää asiakaskuntaa kuin omaehtoisesti opiskelevat. Tämä näkyy myös koulutusalaakohtaisissa jakaumissa. Yli 50-vuotiaiden osuus oli korkeimmillaan 36 prosenttia (turvallisuusala, tekniikka- ja tietoliikenneala). Alle 29-vuotiaiden osuus oli taas suurta kauneudenhoitoalalla (32%), kone-, metalli- ja autoalalla (32 %) sekä sähkö- ja automaatiotekniikan alalla (32 %). (Taulukko 17).

Taulukko 17. Vuoden 2016 aikana alkaneet ammatillisen työvoimakoulutuksen koulutusjaksot ikäryhmän mukaan %.

Koulutusala	alle 29-v.	yli 50-v.
Kauneudenhoitoala	32 %	0 %
Kone-, metalli- ja autoala	32 %	12 %
Sähkö- ja automaatiotekniikka	32 %	11 %
Sosiaaliala	28 %	7 %
Rakennusala	26 %	10 %
Yrittäjäkoulutus	26 %	17 %
Kemianteollisuus	24 %	12 %
Kuljetus- ja logistiikka	23 %	19 %
Matkailu- ja ravitsemusala	19 %	11 %
Terveystieteiden ala	17 %	17 %
Puutarha- ja ympäristöala	17 %	31 %
Liiketalous, hallinto ja kaupanala	14 %	27 %
Turvallisuusala	14 %	36 %
Opetus- ja kasvatusala	14 %	27 %
Kiinteistöpalvelut ja -huolto	13 %	27 %
Siivous- ja puhdistuspalvelut	12 %	19 %
Tekniikka- ja tietoliikenneala	8 %	36 %
Muu koulutus	6 %	17 %
Käsi- ja taideteollinen ala	5 %	25 %
Kulttuuri ja viestintä	4 %	21 %
kaikki yhteensä	19 %	21 %

Omaehtoisen opiskelun ja työvoimakoulutuksen työllistävä vaikuttavuus

Työvoimapalveluiden vaikuttavuutta on tyypillisesti tarkasteltu työhallinnon suhteessa siihen, kuinka hyvin ne parantavat työnhakijan työmarkkina-asemaa. Yleisimmin tarkasteltava mittari on asiakkaan työllisyystilanne kolme ja kuusi kuukautta palvelun päättymisen jälkeen. Osin palveluiden vaikuttavuuden analysointia hankaloittavat kuitenkin TE-toimiston puutteelliset tiedot etenkin asiakkaiden työllistymisestä. Tästä syystä usein tarkastellaankin pääsääntöisesti työttömien osuudessa tapahtuneita muutoksia. Tässä raportissa yksilötason tilastoajoon pohjautuva aineisto muodosti kuitenkin erittäin yhtenäisen otoksen asiakkaiden työllistymisestä, eikä puutteellisia työllisyystietoja juurikaan ollut, tai ne olivat helposti selvitettävissä käymällä läpi asiakkaan URA-rekisterimerkintöjä. Otoksena ensimmäisessä vaikuttavuusanalyysissä on käytetty pelkästään marras-joulukuussa vuonna 2016 päättyneitä omaehtoisen opiskelun ja ammatillisen työvoimakoulutuksen opintojaksoja. Teknisistä syistä johtuva, lyhyt tarkastelujakso sinällään rajoittaa analyysin kattavuutta ja jatkossa pidempiaikaisempi seuranta onkin varmasti tarpeen. Yksilötason aineiston rinnalla tutkimuksessa esitellään kuitenkin myös koko vuoden 2016 osalta TEM:n Työnvälitystilaston lukemiin pohjautuvien vaikuttavuusmittarien lukuja. Näihin kuitenkin liittyy omaehtoisen opiskelun osalta tiettyjä teknisiä ongelmia ja epävarmuuksia.

Yksi tekninen ongelma on se, että omaehtoisen opiskelun raportointi poikkeaa monelta osin muista työvoimapalveluista. Omaehtoisen opiskelun aloitus- ja päättymisajankohdat saadaan tilastollisesti esiin ainoastaan asiakkaan saamien työvoimapolitiittisten päätösten tai lausuntojen avulla. Koska omaehtoisen opiskelun suorittaminen on sidottu tyypillisesti oppilaitoksen lukukausiin, saa opiskelija päättävän lausunnon joka kerta kun hän keskeyttää opiskelun väliaikaisesti, oli syynä sitten oppilaitoksen kesäloma, sairastuminen tai muu syy. Vastaavasti uusi aloituslausunto kirjataan kun opiskelu taas jatkuu opintosuunnitelman mukaisesti loman jälkeen. Virallisissa Työnvälitystilaston tilastoissa näitä jaksoja ei valitettavasti pystytä kaikilta osin yhdistämään. Tässä tutkimuksessa käytetystä yksilötason raaka-aineistosta (marras-joulukuu) tilapäiset keskeytykset on kuitenkin pystytty karsimaan pois niin että tarkastelussa ovat ainoastaan opintonsa virallisesti loppuun suorittaneet. Lisäksi joukosta on poistettu henkilöt, jotka ovat syystä tai toisesta erotettu oppilaitoksesta ennen valmistumistaan. Näillä kriteereillä marras-joulukuussa 2016 päättyneitä omaehtoisen opiskelun koulutusjaksoja saatiin aineistoon 283 kappaletta.

Myös ammatillisen työvoimakoulutuksen analysoinnissa yksilötason aineistoa jouduttiin koodaamaan uuteen muotoon. Kuten alkaneita koulutusjaksoja koskevissa taulukoissa, myös tästä aineistosta poistettiin työvoimakoulutuksen avulla suoritettavat kortit, passit ja kartoitukset. Tämän jälkeen marras-joulukuussa päättyneitä koulutusjaksoja oli yhteensä 923 kappaletta. Analyysissä omaehtoista opiskelua verrattiin tämän aineiston lisäksi aineistoon, jossa olivat mukana pelkästään F.E.C. ja MuutosKoulutukset ja vaihtoehtoisesti pelkästään muut ammatilliset työvoimakoulutukset. F.E.C. ja MuutosKoulutuksia aineistosta löytyi yhteensä 220 kappaletta ja tutkintopohjaisia tai yrittäjäkoulutuksia 703 kappaletta.

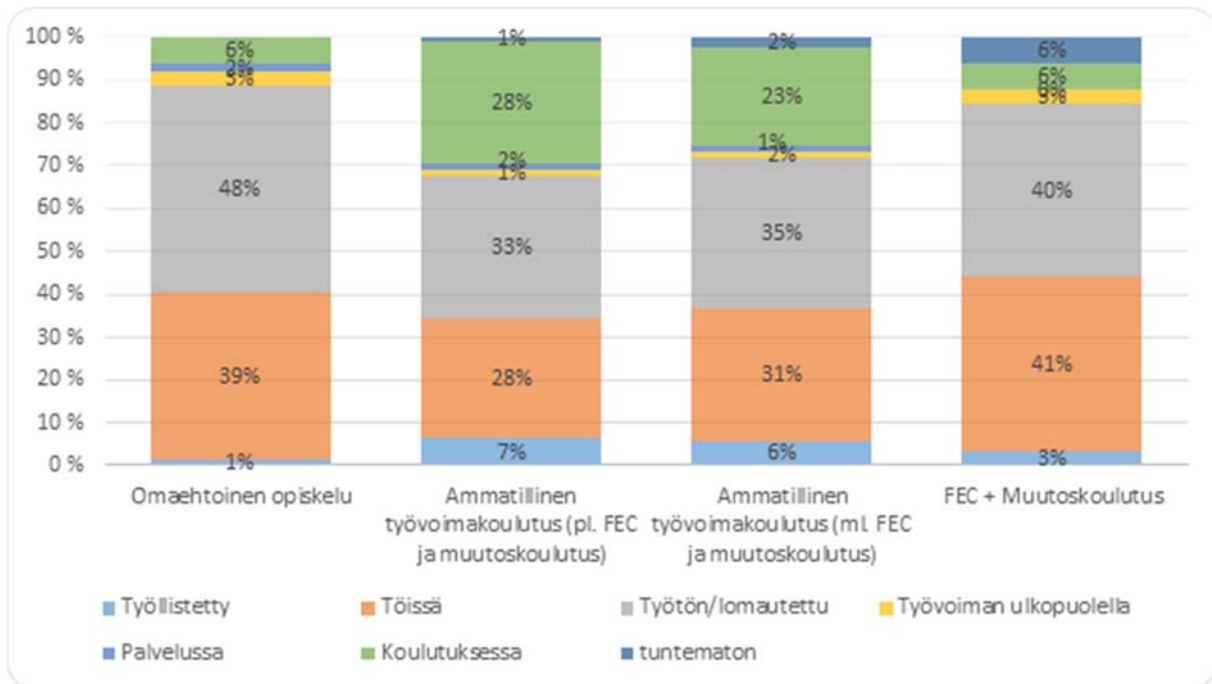
Analyytit toteutettiin alkuun seuraamalla reaaliajassa asiakkaiden työllisyyskoodeissa tapahtuneita muutoksia kolme ja kuusi kuukautta palvelun päättymisen jälkeen ja vertailemalla asiakkaiden tilannetta toisiinsa.

Toisessa vaiheessa aineiston pohjalta rakennettiin logistinen regressiomalli, jossa selitettäväksi tekijäksi koodattiin asiakkaan työllistyminen. Regressioanalyysi toteutettiin myös kolmen ja kuuden kuukauden tiedoilla erikseen.

Yksi suuri vaikuttavuuteen liittyvä teema, johon tässä tutkimuksessa ei valitettavasti pystytty tarttumaan liittyvät palveluiden kustannustehokkuuteen. Tarkasteltavat kaksi palvelua eroavat yhteiskunnallisten kustannustensa puolesta suuresti toisistaan. Työvoimakoulutuksen hankinnat on sidottu suoraan ELY-keskuksen työllistämismäärärahoihin, kun taas omaehtoinen opiskelu rahoitetaan eri maksajatahojen työttömyysetuuksilla. Työllisyysmäärärahojen rajallisuudesta johtuen työvoimakoulutuksen kustannustehokkuus on jo nyt ja tulee tulevaisuudessa varmasti vielä keskeisempi tekijä hankintaprosessia. Toiseksi palveluiden pituus vaikuttaa suuresti niiden kustannuksiin. Työvoimakoulutukset ovat tyypillisesti alle vuoden mittaisia ja parhaassa tapauksessa niiden kautta voidaan saada työllistäviä vaikutuksia hyvinkin nopeasti. Omaehtoisessa opiskelussa tyypillinen opiskeluaika on vastaavasti kaksi vuotta, mistä johtuen palvelun vaikutuksetkin tulevat näkyviksi vasta pidemmällä aikavälillä. Lisäksi palvelun pituudesta johtuen käyttäjien vaihtuvuus on rajoittavaa, mikä voi johtaa siihen että sen kustannukset kumuloituvat vuosi vuodelta suuremmiksi. Vaikka palvelu onkin myös tämän tutkimuksen aineiston pohjalta tarkasteltuna tehokas työllistymisen tuki valmistumisen jälkeen, on sen kustannustehokkuus sellainen asia jota olisi syytä tarkastella analyttisemmin.

Asiakkaiden työmarkkinatilanteessa tapahtuneet muutokset

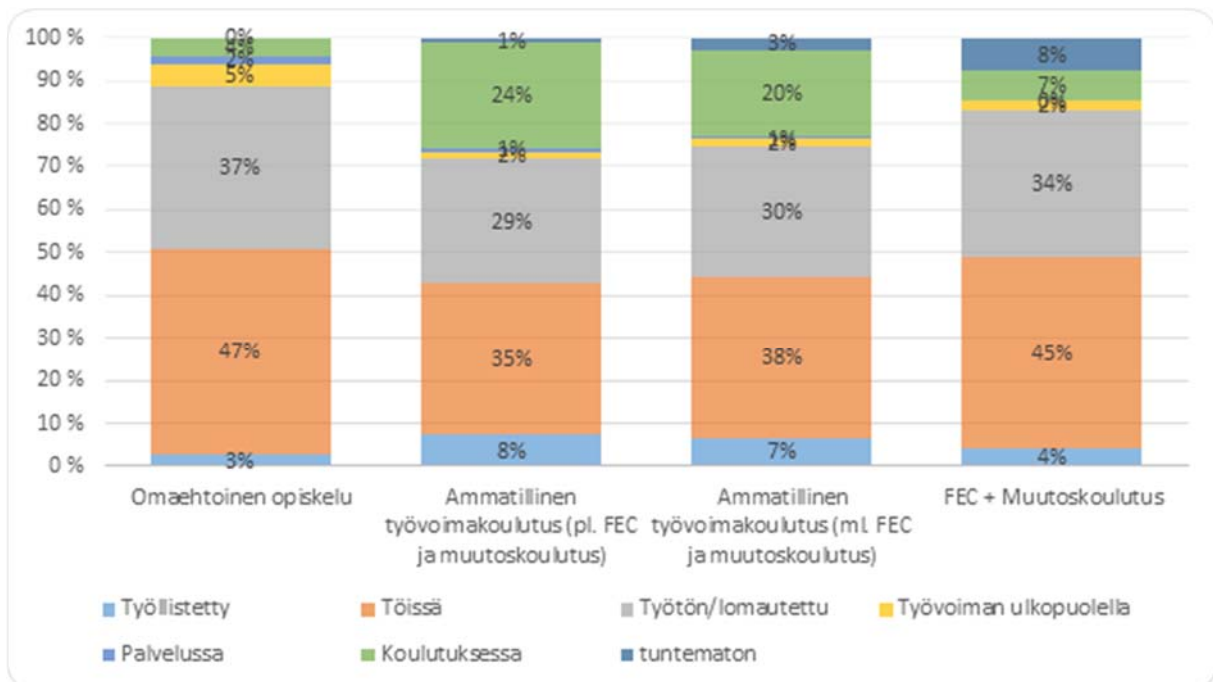
Kaikki yksilötason seurannan kohteena olevat 1206 (923 ammatillista työvoimakoulutusta, 283 omaehtoista opiskelua) marras-joulukuussa opiskelunsa päättäneitä asiakasta olivat välittömästi koulutuksen päättymisen jälkeen työttömiä. Muutoksia työmarkkina-asemassa alkoi kuitenkin tapahtua hyvin nopeasti opintojen päättymisen jälkeen. Kolme kuukautta omaehtoisen opiskelun päättymisen jälkeen yhteensä 110 asiakasta (39 %) oli työllistynyt avoimille työmarkkinoille. Ammatillisen työvoimakoulutuksen puolella työllistyneiden osuus oli selkeästi pienempi. Kolme kuukautta työvoimakoulutuksen päättymisen jälkeen yhteensä 286 (30 %) henkilöä oli TE-toimiston tietojen mukaan töissä. Omaehtoisen opiskelun vaikuttavuus oli siis tässä vaiheessa yhdeksän prosenttiyksikköä korkeampi kuin koko työvoimakoulutuksen. Suhde muuttui kun työvoimakoulutuksesta irrotettiin F.E.C -koulutukset ja MuutosKoulutukset. Näissä työllistymisen todennäköisyys palvelun päättymisen jälkeen on perinteisesti ollut hyvin suurta. Esimerkiksi palvelun toteuttaminen itsessään on tiiviisti kytköksissä valmiiseen työpaikkaan yrityksessä, jossa koulutus suoritetaan. Tämä näkyi tuloksissa selvästi. Kolmen kuukauden jälkeen F.E.C.- tai Muutoskoulutuksen suorittaneista asiakkaista 41 prosenttia oli töissä avoimilla työmarkkinoilla. Pelkästään F.E.C -koulutuksia tarkasteltaessa työllistyneiden osuus nousi jopa 60 prosenttiin. Sen sijaan muissa ammatillisissa työvoimakoulutuksissa työllistyneiden osuus oli vajaat 28 prosenttia. (Kuva 12). Tässä aineistossa pelkästään F.E.C -koulutusten suorittaneiden keskuudessa työllistyneiden osuus oli huomattavan suuri (59 %).

Kuva 12. Omaehtoisen opiskelun tai ammatillisen työvoimakoulutuksen marras-joulukuussa 2016 päättäneiden asiakkaiden työllisyystilanne kolme kuukautta koulutuksen päättymisen jälkeen.

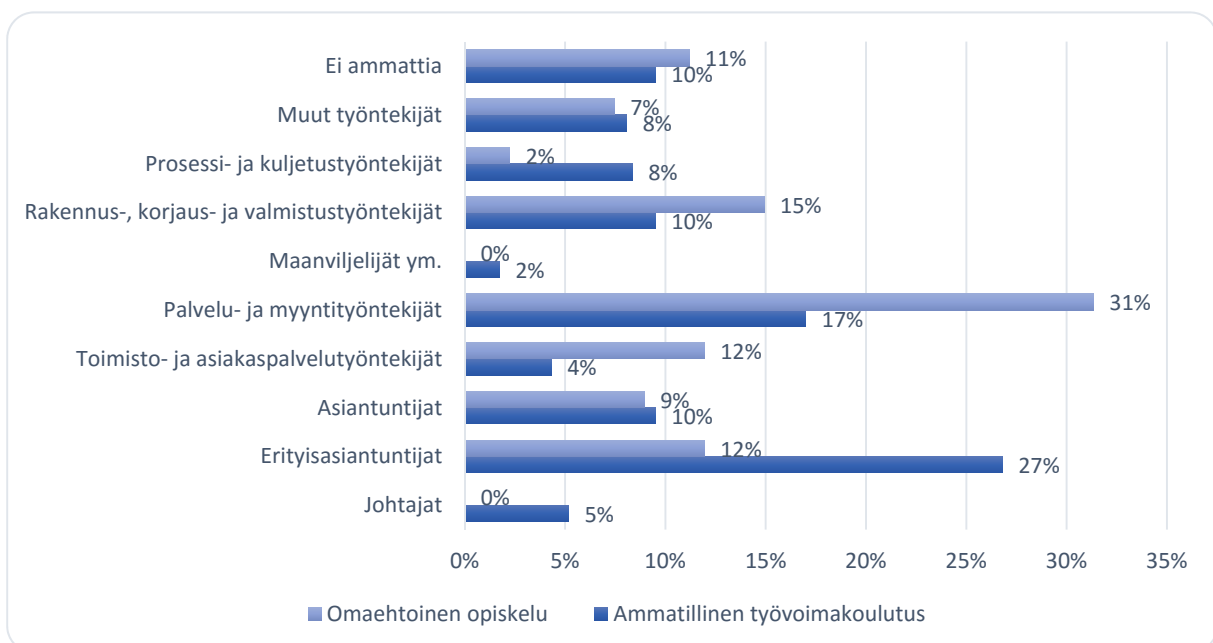
Avoimille työmarkkinoille työllistymisen lisäksi kuvasta voidaan havaita, että varsinkin ammatillinen työvoimakoulutus (pl. F.E.C ja MuutosKoulutus) eroaa muiden työmarkkinasiirtymien osalta muista tarkasteltavista palveluista. Työvoimakoulutuksen jälkeen noin 28 prosenttia työnhakijoista oli siirtynyt johonkin toiseen koulutukseen. Tätä ilmiötä selittää osin tutkintotavoitteisten (mm. lähihoitajan perusopinnot) koulutusten nykyinen rakenne. Usein työnhakijat suorittavat työvoimakoulutuksen avulla tutkinnon osia, eivät kokonaisia tutkintoja. Yksi tutkintokokonaisuus on voitu jakaa esimerkiksi neljään lyhempään osakokonaisuuteen. Yhden päätyttyä työnhakija voi aloittaa seuraavan kokonaisuuden suorittamisen joko välittömästi tai pienellä viiveellä (esim. 1-2 kk). Suurin osa kolmen kuukauden kohdalla palvelussa oli juuri näitä tutkinnon osien suorittajia. Analyysin kannalta ongelmalliseksi tilanteen tekee kuitenkin se, että näytti siltä, että moni tutkinnon suorittamisen työvoimakoulutuksena aloittanut jatkoi tutkinnon suorittamista työvoimakoulutuksen sijaan omaehtoisina opintoina. Eli yksi työvoimapalvelu päättyi ja toinen alkoi, vaikka koulutuksen sisältö itsessään saattoi pysyä samana. Omaehtoisen opiskelun ja F.E.C. - ja Muutokoulutuksen osalta tällaiset siirtymät uusiin koulutuksiin tai tutkinnon osiin olivat huomattavasti vähäisempiä. Näissä koulutukseen oli siirtynyt vain 6 prosenttia palvelun päättäneistä asiakkaista. Vaikka työllistyneitä oli omaehtoisen puolella tässä vaiheessa toiseksi eniten, oli työttömien osuus myös suurin. Lähes puolet omaehtoisen opiskelun suorittaneista asiakkaista oli työttömänä kolmen kuukauden kohdalla.

Kuuden kuukauden kohdalla edellä esitelty asetelma ei ollut ratkaisevalla tavalla muuttunut. Avoimille työmarkkinoille työllistyneiden osuus oli jokaisen kategorian sisällä noussut ja vastaavasti työttömien määrä tippunut. Kaikkein suurinta työllisyyden nousu oli työttömyysetuudella opiskelleiden ryhmässä. Sen sisällä työllistyneiden osuus oli noussut lähes puoleen (47 %) eli muutosta oli tullut kolmen kuukauden tilanteeseen verrattuna 8 prosenttiyksikköä. Lähes yhtä paljon kasvua oli tapahtunut perinteisen työvoimakoulutuksen suorittaneiden ryhmässä. Sen sijaan F.E.C:ien ja Muutokoulutusten osalta työllistyneiden osuus ei juurikaan ollut muuttunut verrattuna kolme kuukautta aikaisempaan tilanteeseen. Noin 45 prosenttia ryhmän asiakkaista oli työllistynyt ja kasvua oli vain neljä prosenttiyksikköä. Tulos on kuitenkin toiseksi paras. (Kuva 13).

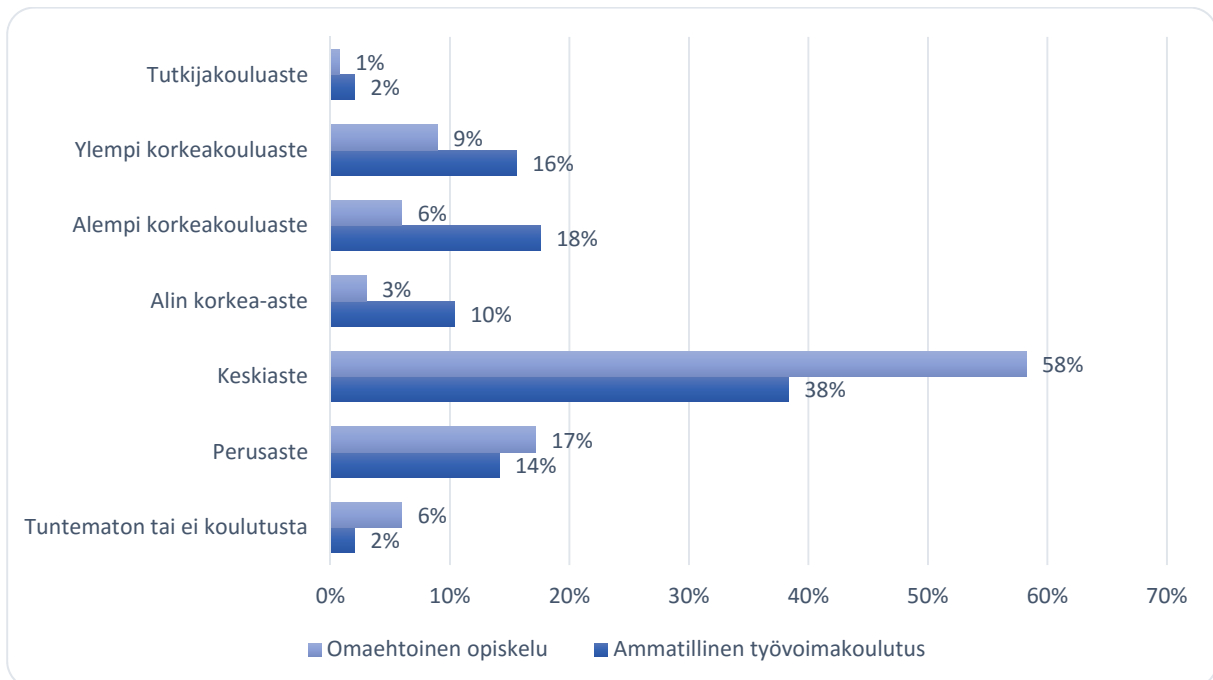
Kuva 13. Omaehtoisen opiskelun tai ammatillisen työvoimakoulutuksen marras-joulukuussa 2016 päättäneiden asiakkaiden työllisyystilanne kuusi kuukautta koulutuksen päättymisen jälkeen.

Kuuden kuukauden kohdalla omaehtoisen opiskelun jälkeen työllistyneiden keskuudessa suurin yksittäinen ammattiryhmä olivat palvelu- ja myyntityöntekijät. Noin 31 prosenttia avoimille työmarkkinoille työllistyneistä kuului tähän ammattiryhmään. Keskeisimmät ammattinimikkeet ryhmässä olivat lähihoitaja, lastenhoitaja ja myyjä. Toiseksi suurin työllistyneiden ryhmä olivat rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät. Ammatillisen työvoimakoulutuksen puolella taas suurin yksittäinen työllistyneiden ammattiryhmä olivat erityisasiantuntijat. Noin 27 prosenttia työllistyneistä kuului tähän ryhmään. Selvä, mutta alkuperäistä jakoa mukaileva ero kahden palvelun välillä oli siis havaittavissa. (Kuva 14).

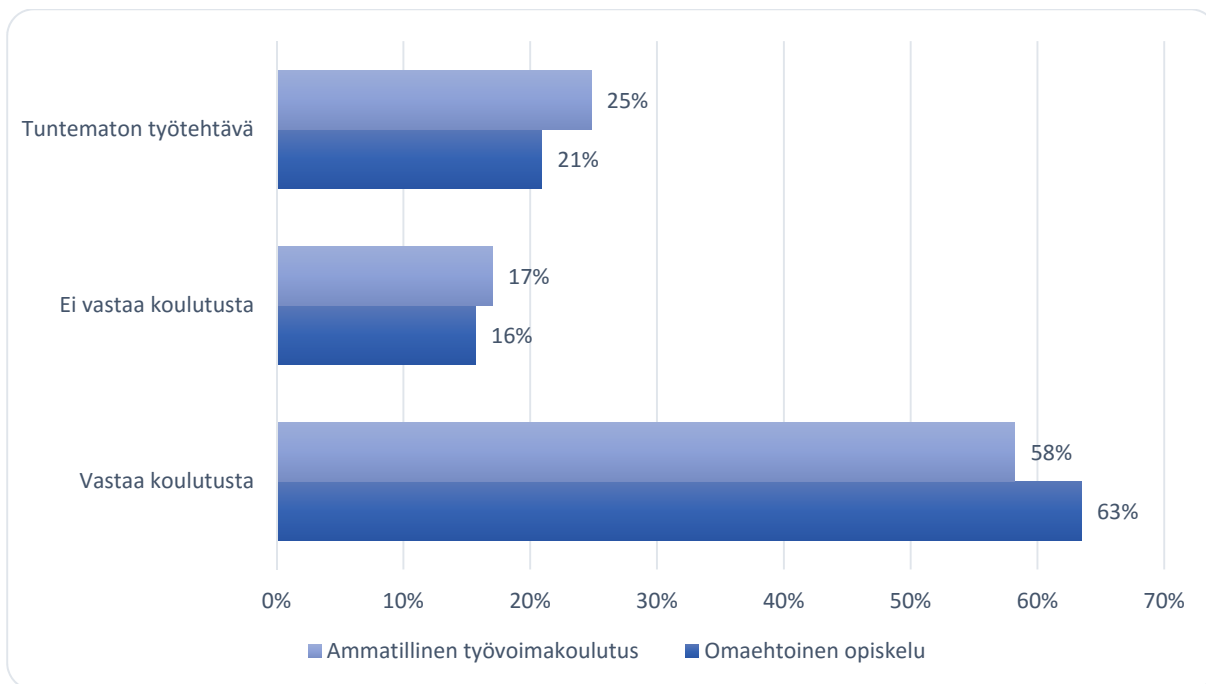
Kuva 14. Omaehtoisen opiskelun tai ammatillisen työvoimakoulutuksen marras-joulukuussa 2016 päättäneiden ja töissä avoimilla työmarkkinoilla kuusi kuukautta koulutuksen päättymisen jälkeen olevien jakautuminen ammattiryhmittäin

Myös työllistyneiden koulutusasteen välillä oli havaittavissa selkeä koulutustyyppi-kohtainen ero. Yli puolet (58 %) omaehtoisen opiskelun jälkeen työllistyneistä oli keskiasteen tutkinnon suorittaneita henkilöitä. Ammatillisen työvoimakoulutuksen puolella heidän osuutensa oli myös suuri (38 %), mutta huomattavasti omaehtoista matalampi. Sen sijaan korkeasti koulutettujen osuus korostui työvoimakoulutuksen puolella. (Kuva 15).

Kuva 15. Omaehtoisen opiskelun tai ammatillisen työvoimakoulutuksen marras-joulukuussa 2016 päättäneiden töissä avoimilla työmarkkinoilla kuusi kuukautta koulutuksen päättymisen jälkeen olevien jakautuminen koulutusasteittain

Lopuksi tarkasteltiin tarkemmin, millaisiin tehtäviin eri koulutustyyppin suorittaneet asiakkaat olivat työllistyneet opintojen tai koulutuksen päättämisen jälkeen. Tiedot nykyisistä työtehtävistä poimittiin TE-toimiston URA-rekisteritiedoista. Kaikkien työllistyneiden kohdalla tämä ei kuitenkaan ollut mahdollista. Monissa tapauksissa asiakas oli ilmoittanut työllistyneensä, mutta tietoa uudesta työnantajasta tai työtehtävästä ei URA-järjestelmästä löytynyt. Pääsääntöisesti tulos oli opiskelun ja työelämän välisen suhteen näkökulmasta hyvin positiivinen. Kaikista omaehtoisen opiskelun päättymisen jälkeen työllistyneistä henkilöistä 63 prosenttia oli työllistynyt opiskelualaansa vastaavalla alalla työmarkkinoilla. Myös ammatillisen työvoimakoulutuksen puolella koulutuksen ja nykyisen ammatin vastaavuus oli korkea. Noin 58 prosenttia kaikista kuuden kuukauden kohdalla töissä olevista henkilöistä työskenteli koulutustaan vastaavassa työtehtävässä. (kuva 16)

Kuva 16. Työssä olevien nykyisen työtehtävän ja suoritetun koulutusalan vastaavuus kuuden kuukauden kohdalla työllistyneiden keskuudessa koulutustyypeittäin.

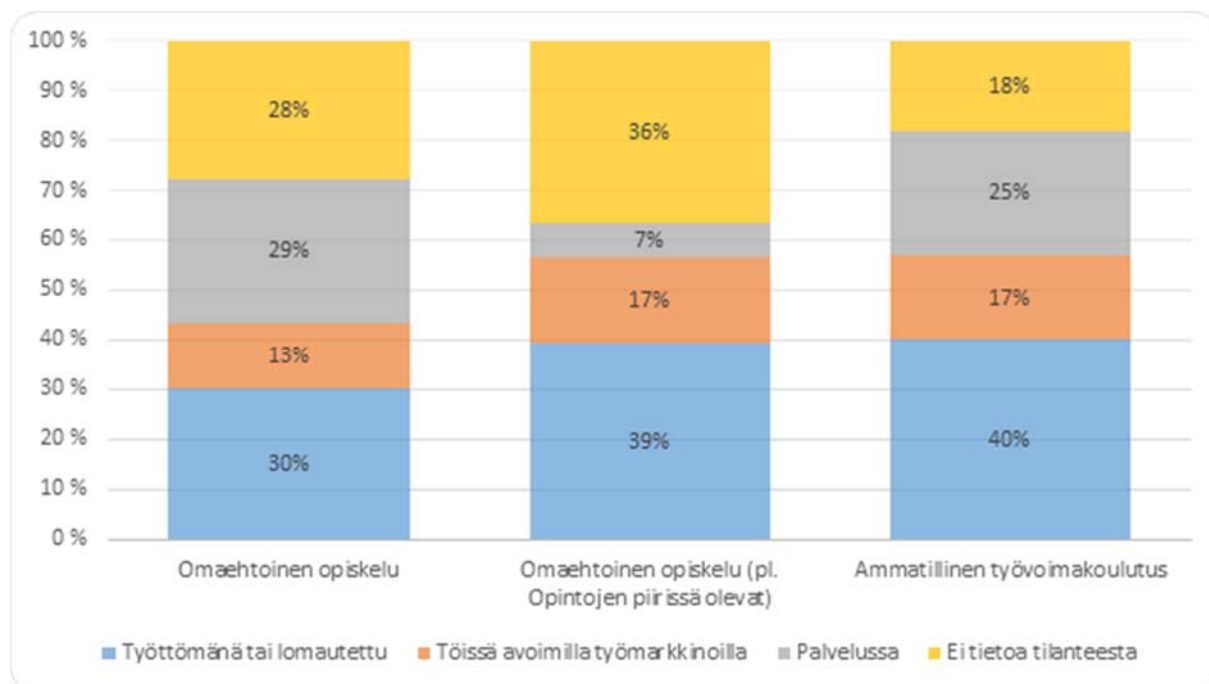
TEM:n Työnvälitystilaston vaikuttavuustiedot koulutuksista

Kuvassa 17 esitellyt TEM:n Työnvälitystilastot -järjestelmän lukemat antavat palveluiden välisistä vaikuttavuuseroista hieman toisenlaisen kuvan. Esimerkiksi vuonna 2016 päättyi Työnvälitystilaston tietojen mukaan 12 203 omaehtoisen opiskelun palvelujaksoa. Kaikista vuoden aikana opiskelun päättäneistä keskimäärin 30 prosenttia (3680 henk.) oli kolme kuukautta päättymisen jälkeen edelleen työttömänä. Avoimille työmarkkinoille oli työllistynyt 1613 henkilöä eli vain noin 13 prosenttia. Vastoin yksilötason analyysiä palveluissa olijoiden osuus oli suuri (29 %) ja heistä ylivoimainen enemmistö oli tilastojen mukaan edelleen omaehtoisen opiskelun piirissä (2847 henk). On kuitenkin hyvin epätodennäköistä, että heillä kyseessä olisi ollut täysin uusi omaehtoisen opiskelun koulutusjakso. Pikemminkin suurin osa näistä henkilöistä varmasti suorittaa yhtä koulutusta, jonka väliaikainen keskeytys (mm. oppilaitoksen kesäloma) on vain katkaissut ja uusi aloitus on rekisteröitynyt järjestelmään täysin uutena jaksona.

Jos kolmen kuukauden kohdalla omaehtoisen opiskelun piirissä olevat poistetaan aineistosta, jää jäljelle 9356 päättynyttä omaehtoisen opiskelun koulutusjaksoa. Suhteutettuna tähän työttömien osuus kolmen kuukauden kohdalla nousee 40 prosenttiin. Avoimille työmarkkinoille työllistyneiden osuus taas kasvaa 17 prosenttiin, ollen kuitenkin edelleen huomattavasti matalampi kuin marras-joulukuun tietoihin perustuneessa yksilöaineistossa. On huomioitava, että Työnvälitystilaston tilastoissa suurinta osaa varsinaisista työllistymisistä ei saada esiin, koska ne eivät näy suoraan URA-järjestelmässä työllisyyskoodimuutoksena. Osittain tästä syystä Ei tietoa tilanteesta -ryhmä on aineistossa suuri (28 %).

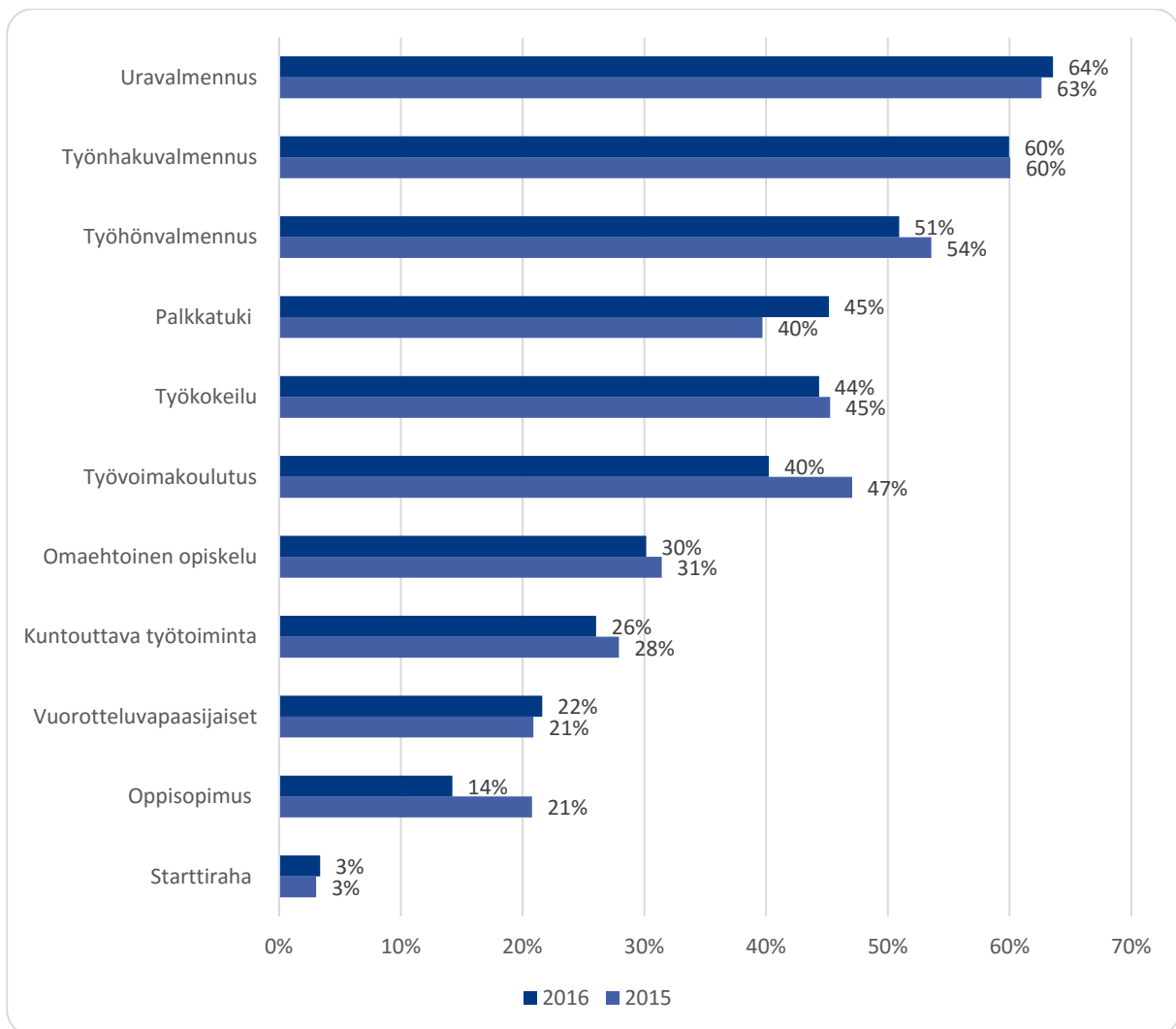
Myös työvoimakoulutuksen osalta Työnvälitystilaston lukemat eroavat edellä esitellyistä marras-joulukuun lukemista. Ensinnäkin niissä korttien, passien ja testien ulosrajaaminen on mahdotonta. Myöskään erilaisia koulutustyyppisiä (RekryKoulutus jne.) ei saada eriteltyä aineistosta irralleen, kotoutumiskoulutusta lukuun ottamatta. Kaikkiaan koulutuksen loppuun suorittamiseen päättäneitä ammatillisen työvoimakoulutuksen (pl. kotoutumiskoulutus, X6) koulutusjaksoja oli vuonna 2016 tilastojen mukaan 5457 kappaletta. Kolme

kuukautta palvelun päättymisen jälkeen näistä työttömänä oli 2167 henkilöä eli 40 prosenttia. Avoimille työmarkkinoille oli työllistynyt 919 henkilöä eli 17 prosenttia. Suuri osa oli myös edelleen työvoimakoulutuksessa (25 %). Täältäkin osin siis lukemat eroavat aikaisemmasta yksilötason aineistosta. (Kuva 17).

Kuva 17. Työnhakijoiden työmarkkinatilanne kolme kuukautta palvelun päättymisen jälkeen vuonna 2016 Uudellamaalla. (Lähde: TEM/Työnvälitystilasto)

Kaikkien TE-toimiston palveluiden keskinäisessä vertailussa omaehtoisen opiskelun vaikuttavuus näyttää suhteellisen hyvältä. Työttömien osuuksissa mitattuna palvelu oli sekä vuonna 2015 että 2016 viidenneksi tehokkain työvoimapalvelu. Käytännössä sijoitus on pykälän parempi, koska vaikka vain pieni osa kuntouttavan työtoiminnan päättäneistä asiakkaista on kolme kuukautta palvelun päättymisen jälkeen työttömänä, suurin osa on kuitenkin siirtynyt jonkun muun työvoimapalvelun piiriin. Omaehtoista opiskelua paremmin työttömyyttä ehkäisevät vain vuorotteluvapaansijaisuus, oppisopimus ja starttiraha. Työvoimakoulutuksen sijoitus taulukossa on viides (pl. kuntouttava työtoiminta). Työvoimakoulutuksen ja omaehtoisen opiskelun välillä on kuitenkin havaittavissa noin 10-15 prosentin ero työttömien osuuksissa. Kaikkein heikoimmin vertailussa näytävät menestyvän erilaiset valmennuspalvelut. (Kuva 18).

Kuva 18. Kolme kuukautta työvoimapaalun päättymisen jälkeen työttömänä olevien osuus kaikista palvelun päättäneistä vuosina 2015 ja 2016 Uudellamaalla (Lähde: TEM/Työväilytilasto)

Logistinen regressioanalyysi palveluiden vaikuttavuudesta

Työttömyysetuudella tuetun omaehtoisen opiskelun ja ammatillisen työvoimakoulutuksen vaikuttavuuseroja tarkasteltiin lopuksi tilastolliseen mallintamiseen pohjautuvan logistisen regressioanalyysin keinoin. Aineistona käytettiin marras-joulukuun aikana päättäneitä koulutusjaksoja ja asiakkaiden työmarkkinatilanteessa kolmen ja kuuden kuukauden kohdalla tapahtuneita muutoksia. Mallilla haluttiin tarkastella, mitkä tekijät ovat vaikuttaneet merkittävästi eri asiakasryhmien työllistymiseen. Selitettäväksi tekijäksi koodattiin asiakkaan työllistymisen avoimille työmarkkinoille kolmen ja kuuden kuukauden kohdalla. Työllistymistä selitettäväksi tekijöiksi malliin sisällytettiin asiakkaan taustamuuttujat (ikä, sukupuoli, koulutusaste, ammattiryhmä, kieli), asiakkaan palvelulinja ja suoritettu koulutustyyppi (omaehtoinen opiskelu tai ammatillinen työvoimakoulutus). Mallilla pyrittiin havainnollistamaan, oliko esimerkiksi asiakkaan nykyisellä ammattiryhmällä tai suoritetulla palvelulla merkittävää suhdetta työllistymiseen. Kolmen kuukauden tietojen pohjalta rakennettu malli selitti asiakkaiden työllistymistä 11,4 prosentin tarkkuudella, mikä on sinällään kohtuullisen hyvä tulos.

Taulukossa 18 voidaan lukea, että tilastollisesti merkittävä suhde työllistymiseen löytyi hyvin monen muuttujan osalta. Niin palvelulinja, ikä, yksittäiset ammattiryhmät, koulutusaste kuin tärkeimpänä koulutustyyppi

keräsivät tilastollisesti merkitseviä havaintoja. Yllättävästi sukupuoli ei analyysissä tuntunut vaikuttavan työllistymisen riskisuhteeseen ("todennäköisyys") juuri mitenkään. Palvelulinjan osalta sekä työnvälitys- ja yrityspalvelut -linjaa että osaamisen kehittämispalvelut -linjaa verrattiin tuetun työllistymisen palvelut -linjaan. Varsinkin työnvälitys- ja yrityspalvelut linjalla työllistymisen todennäköisyys palvelun päättämisen jälkeen oli erittäin merkitsevää ja huomattavan korkea (4,93) verrattuna vertailukohtana olevaan tuetun työllistymisen linjaan. Eli palvelulinjan asiakkaat työllistyivät lähes viisikertaa todennäköisemmin kuin tuetun työllistymisen puolella. Iän osalta yhden ikävuoden voitiin todeta vähentävän työnhakijan työllistymistodennäköisyyttä 1,6 prosenttia. Kieliryhmän osalta taas suomen ja ruotsin kielisillä oli aineistossa 1,78 kertaa suurempi riskisuhde työllistyä kuin vieraskielisillä. Maahanmuuttajilla suoritetun koulutuksen tyyppi on hyvin usein sellainen, joka ei suoraan valmista ammattiin. Ammattiryhmien osalta merkitseviä tuloksia saatiin palvelu- ja myyntityöntekijöiden, rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijöiden, prosessi- ja kuljetustyöntekijöiden sekä muiden työntekijöiden ryhmissä. Kaikissa työllistymistodennäköisyys oli yli kaksi kertaa suurempi kuin ammattiryhmältään tuntemattomien keskuudessa. Analyysin kannalta tärkeimmän muuttujan, eli koulutustyyppin osalta, voitiin havaita, että omaehtoisen opiskelun päättäneillä todennäköisyys työllistyä oli noin 1,57 kertaa suurempi kuin ammatillisen työvoimakoulutuksen suorittaneilla. Tulos siis vahvistaa aikaisempia näkökulmia omaehtoisen opiskelun hyvästä vaikuttavuudesta.

Taulukko 18. Logistinen regressioanalyysi asiakkaan taustamuuttujien ja hänen suorittamansa koulutustyyppin vaikutuksesta työllistymiseen kolme kuukautta koulutuksen päättymisen jälkeen

		95% luottamusväli				
		B	S.E.	Exp(B)	Alin	Ylin
R ² =0,114	Sukupuoli (R=nainen)	0,01	0,14	1,01	0,767	1,339
X ² =100,59***	Palvelulinja (R= Tuetun työllistymisen palvelut)					
	Työnvälitys- ja yrityspalvelut	1,594***	0,31	4,93	2,708	8,957
	Osaamisen kehittämisspalvelut	0,976***	0,30	2,65	1,465	4,808
	Ikä	-0,016*	0,01	0,98	0,971	0,997
	Kieliryhmä (R=suomi/ruotsi)	0,574***	0,17	1,78	1,28	2,461
	Ammattiryhmä (R=ammatteihin luokittelemattomat)					
	Johtajat	0,153	0,42	1,17	0,513	2,647
	Erytisasiantuntijat	0,331	0,26	1,39	0,83	2,335
	Asiantuntijat	0,434	0,29	1,54	0,882	2,705
	Toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät	-0,009	0,33	0,99	0,524	1,875
	Palvelu- ja myyntityöntekijät	0,728**	0,25	2,07	1,265	3,386
	Maanviljelijät	-0,531	0,68	0,59	0,156	2,212
	Rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät	0,702*	0,30	2,02	1,121	3,633
	Prosessi- ja kuljetustyöntekijät	1,05**	0,35	2,86	1,436	5,69
	Muut työntekijät	0,839**	0,31	2,31	1,257	4,261
	Koulutuskoodi (R=korkea-aste)					
	Koulutusaste tuntematon	-0,37	0,39	0,69	0,325	1,469
	Perusaste	-0,039	0,24	0,96	0,602	1,537
	Keskiaste	-0,415*	0,18	0,66	0,464	0,941
	Koulutuslaji (R=omaehtoinen opiskelu)	0,451**	0,16	1,57	1,152	2,139

n= 1052; *p>0,05, **p>0,01. ***p>0,001

Kun sama analyysi toteutettiin kuuden kuukauden työllisyystiedoilla, ei tilanne juurikaan muuttunut. Tilastollisen mallin selitysaste oli tippunut lievästi 10,7 prosenttia. Mitä enemmän aikaa palvelun päättymisestä on kulunut, sitä vaikeampi sen suora vaikutusta mahdollisiin työmarkkinamuutoksiin on havaita. Koulutustyyppin osalta omaehtoisen opiskelun päättäneiden työllistymisen riskisuhde oli kasvanut kuitenkin 1,62 kertaa suuremmaksi kuin ammatillisen työvoimakoulutuksen. Voidaan siis väittää, että omaehtoisen opiskelun avulla saadut työllistävät vaikutukset eivät rajoitu pelkästään koulutuksen päättymistä seuraavaan ajanjaksoon, vaan ulottuvat paljon pidemmälle. (Taulukko 19).

Taulukko 19. Logistinen regressioanalyysi asiakkaan taustamuuttujien ja hänen suorittamansa koulutustyyppin vaikutuksesta työllistymiseen kuusi kuukautta koulutuksen päättymisen jälkeen

		B	S.E.	Exp(B)	95% luottamusväli	
					Alin	Ylin
R ² =0,107	Sukupuoli (R=nainen)	-0,037	0,14	0,96	0,739	1,257
X ² =97,6***	Palvelulinja (R= Tuetun työllistymisen palvelut)					
	Työnvälitys- ja yrityspalvelut	1,375***	0,26	3,96	2,363	6,623
	Osaamisen kehittämispalvelut	0,746***	0,26	2,11	1,27	3,502
	Ikä	-0,013**	0,01	0,99	0,974	1
	Kieliryhmä (R=suomi/ruotsi)	0,366*	0,16	1,44	1,061	1,959
	Ammattiryhmä (R=ammatteihin luokittelemattomat)					
	Johtajat	0,431	0,39	1,54	0,713	3,325
	Erytisasiantuntijat	0,404	0,25	1,50	0,923	2,429
	Asiantuntijat	0,166	0,27	1,18	0,692	2,015
	Toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät	0,156	0,30	1,17	0,65	2,102
	Palvelu- ja myyntityöntekijät	0,59*	0,24	1,80	1,136	2,866
	Maanviljelijät	0,077	0,54	1,08	0,372	3,14
	Rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät	0,893**	0,28	2,44	1,405	4,246
	Prosessi- ja kuljetustyöntekijät	1,327	0,34	3,77	1,932	7,357
	Muut työntekijät	0,889**	0,29	2,43	1,367	4,327
	Koulutuskoodi (R=korkea-aste)					
	Koulutusaste tuntematon	-0,339	0,35	0,71	0,359	1,412
	Perusaste	0,029	0,23	1,03	0,656	1,615
	Keskiaste	-0,297	0,17	0,74	0,531	1,039
	Koulutuslaji (R=omaehtoinen opiskelu)	0,485***	0,15	1,62	1,205	2,189

n= 1052; *p>0,05, **p>0,01. ***p>0,001

Omaehtoisen opiskelun palveluprosessi asiakkaan näkökulmasta

Tilastollisia analyysejä täydennettiin omaehtoisen opiskelun osalta sekä opiskelun vuoden 2016 aikana päättäneille asiakkaille että TE-toimistossa työskenteleville asiantuntijoille lähetetyllä sähköpostikyselyllä. Kyselyt lähetettiin vuoden 2017 huhtikuussa ja niiden avulla tiedusteltiin kummankin ryhmän kokemuksia omaehtoisen opiskelun palveluprosessista ja sen sujuvuudesta. Vastausaikaa annettiin kummassakin kyselyssä kolme viikkoa.

Asiakaskysely lähetettiin yhteensä 1541 TE-toimiston URA-järjestelmän lausuntotietojen mukaan omaehtoisen opiskelun vuoden 2016 päättäneille henkilöille. Alkuperäisestä kohderyhmästä pyrittiin yksilötason poiminnan avulla jättämään ulkopuolelle henkilöt, jotka oli joko erotettu tai eronneet oppilaitoksesta opiskelujakson aikana tai joiden opiskelu oli URA-tietojen pohjalta vain väliaikaisesti keskeytynyt. Kyselyyn vastasi kolmen viikon määräajan sisällä yhteensä 506 henkilöä. Vastausprosentti oli siis 33 prosenttia. Vastaajista kuitenkin vain 404 oli sellaisia, jotka ilmoittivat, että heidän opiskelunsa oli tosiasiallisesti päättynyt tutkinnon suorittamiseen. Yhteensä 102 vastaajalla opinnot olivat keskeytyneet ennen tutkinnon suorittamista tai sitten ne jatkuivat edelleen.

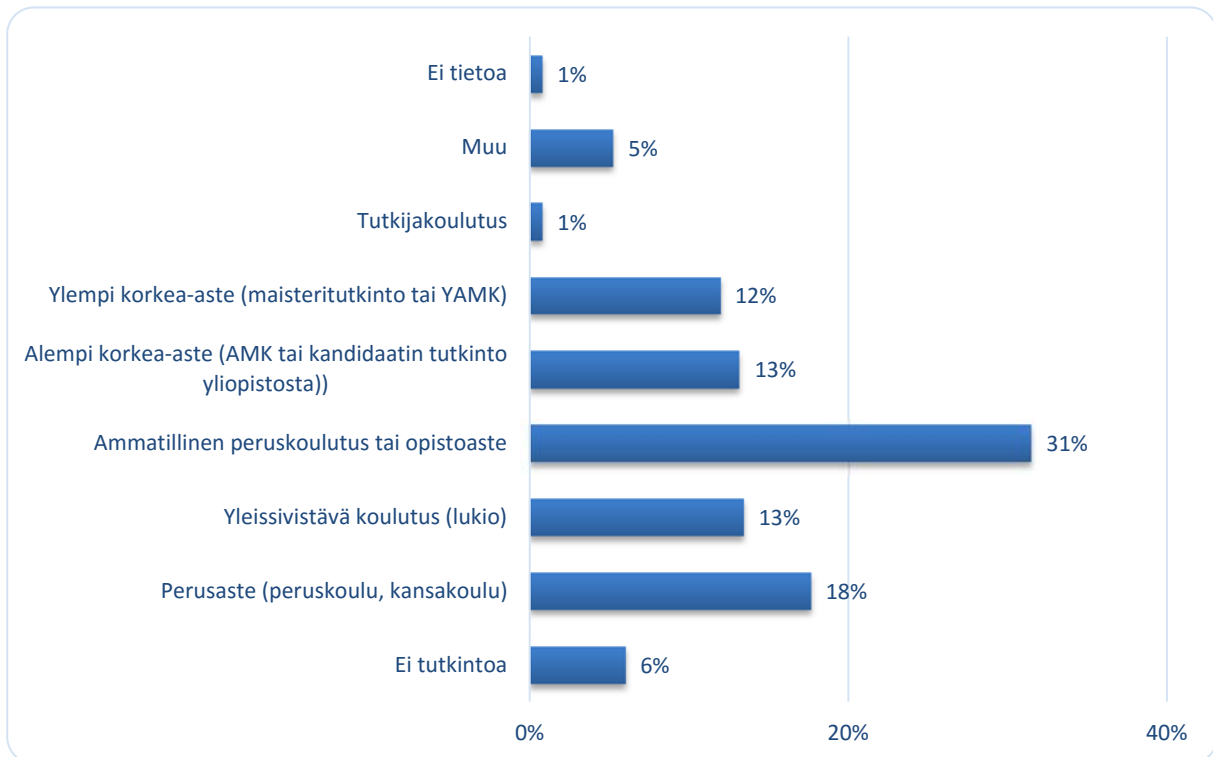
Kysely koostui neljästä kysymyskokonaisuudesta. Ensiksi kartoitettiin asiakkaan taustatiedot sekä omaehtoiseen opiskeluun liittyvät tiedot. Näiden jälkeen asiakasta pyydettiin erittelemään työllisyystilannettaan ennen ja jälkeen omaehtoisen opiskelun ja arvioimaan mm. opiskelun vaikutuksia työllistymiseen. Kolmannessa kysymyskokonaisuudessa eriteltiin tarkemmin työttömyysetuudella tuetun opiskelun aloittamiseen, suorittamiseen ja päättämiseen liittyviä teemoja. Viimeinen kokonaisuus koski erityisesti TE-toimiston ja asiakkaan välistä prosessia omaehtoisen opiskelun osalta. Asiakaskyselyn suunnittelussa hyödynnettiin osin mm. selvityksessä *Työttömyysetuudella tuetun omaehtoisen opiskelun toimivuus ja vaikuttavuus* (TK-Eval 2013) käytettyä kysymyspatteristoa.

Asiakaskyselyyn vastanneiden taustatiedot

Yhteensä 404 kyselyyn vastannutta henkilöä oli suorittanut omaehtoisen opiskelun ilmoituksensa mukaan loppuun. Keski-ikä näiden vastaajien keskuudessa oli 40,5 vuotta. Sukupuolijakauma oli samankaltainen kuin keskimäärin omaehtoisen opiskelun aloittaneiden keskuudessa. Naisia joukossa oli 275 eli 68 prosenttia. Pääsääntöisesti vastaajat olivat aloittaneet opintonsa vuoden 2014 aikana ja päättäneet ne viimeistään vuoden 2016 loppuun mennessä. Työttömyysetuuden edellytyksenä ollut kahden vuoden määräaika oli siis riittänyt opintojen suorittamiseen.

Kuvasta 19 voidaan lukea, miten vastaajien lähtötasot jakautuivat koulutusasteittain ennen omaehtoisen opiskelun aloittamista. Yleisin omaehtoisen opiskelun aloittamista edeltävä koulutusaste vastaajien keskuudessa oli keskiasteen tutkinto (yleissivistävä tai ammatillinen peruskoulutus) tai vastaavasti peruskoulututkinto. Keskiasteen tutkinnon suorittajista yhteensä 127 (31 %) vastaajaa ilmoitti lähtötasokseen ammatillisen perusasteen tai opistokoulutuksen ja 54 (13 %) yleissivistävän ylioppilastutkinnon. Ammatillisen perus-

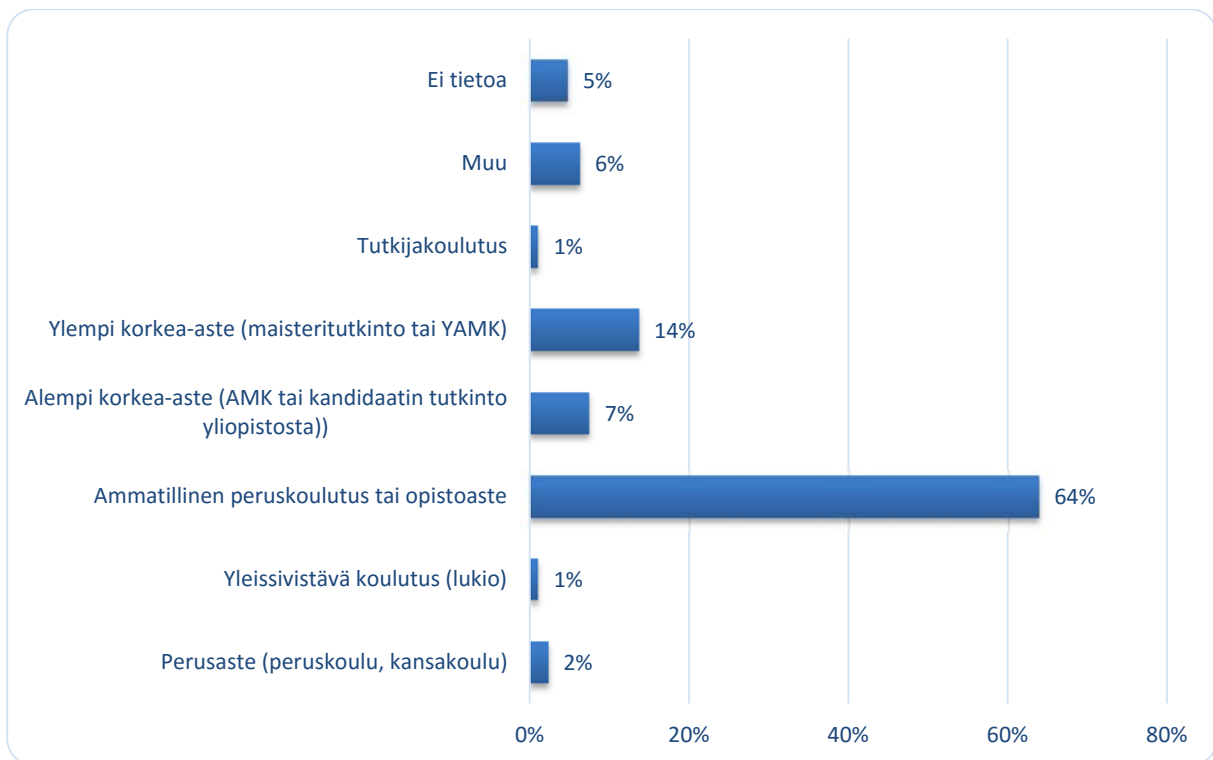
asteen suorittaneiden keskuudessa tyypillisin yksittäinen koulutusala oli liiketalouden, hallinnon tai kaupalan tutkinto (20 %) eli pääsääntöisesti liiketalouden merkonomin tutkinto. Toiseksi ja kolmanneksi yleisin koulutusala olivat matkailu- ja ravitsemusala 9 prosentin osuudella ja terveydenhuoltoala 8 prosentin osuudella. (Kuva 19).

Kuva 19. Asiakaskyselyyn vastanneiden henkilöiden lähtötaso koulutusasteittain ennen työttömyysetuudella tuetun omaehtoisen opiskelun suorittamista (n=404)

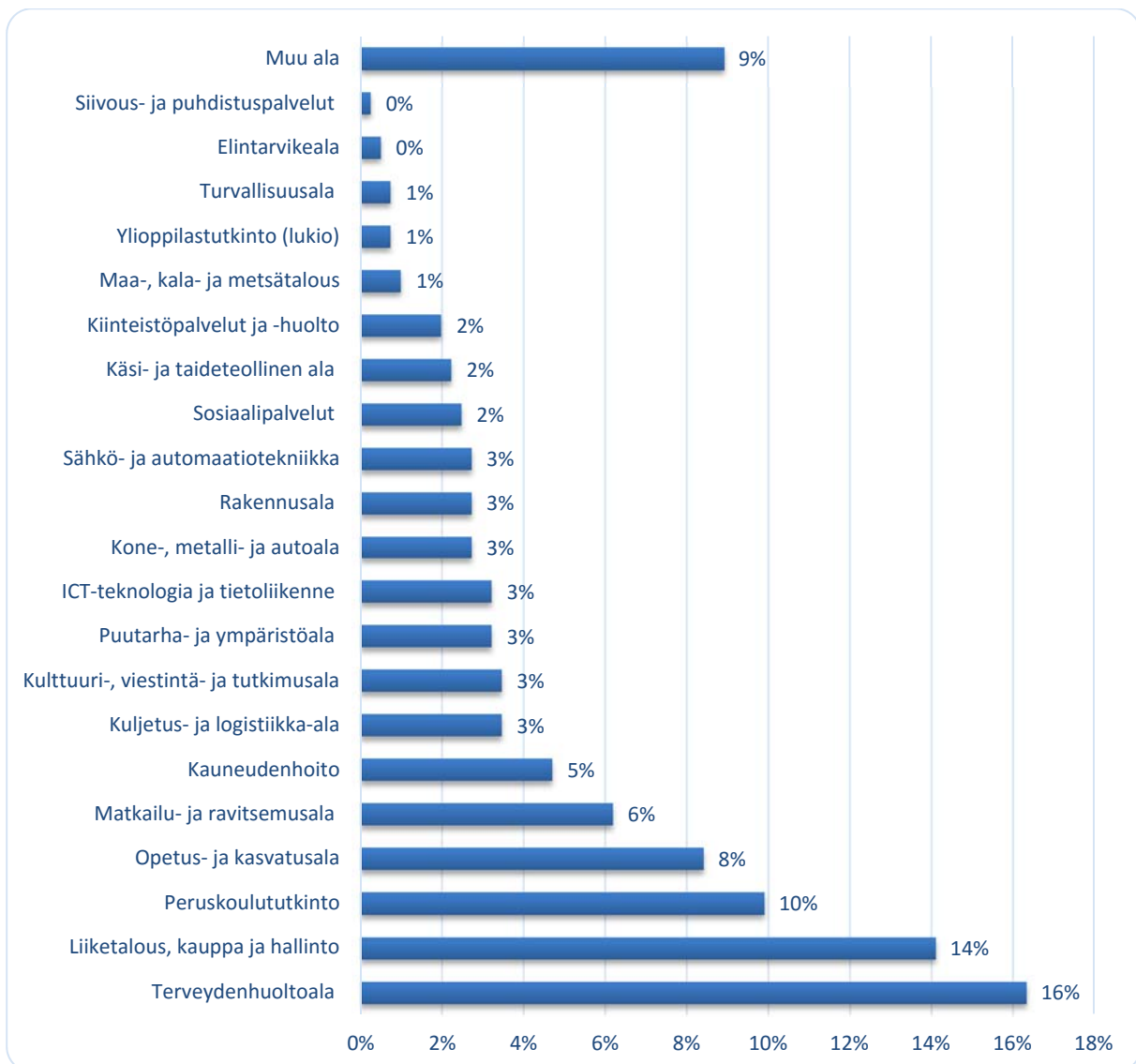
Perusasteen (peruskoulu, kansakoulu) lähtötason omaavia henkilöitä oli vastaajien joukossa 71 henkilöä eli 18 prosenttia. Nämä vastaajat olivat selvästi nuorempia kuin koko vastaajaryhmän keski-ikä. Mediaani-ikä oli ryhmässä kuitenkin 33 vuotta, joten kaikkein nuorimmista opiskelijoista ei kuitenkaan ollut kyse. Korkeakouluasteen lähtötasolla (Alempi korkea-aste, ylempi korkea-aste, tutkijakoulutus) varustettujen yhteenlaskettu osuus vastanneista oli 26 prosenttia (104 henkilöä). Sekä alemman että ylempään korkeakoulututkinnon suorittaneiden määrät jakautuivat ryhmän sisällä puoliksi.

Kuvassa 20 eritellään vastaavasti, minkä koulutusasteen tutkinnon vastaajat ilmoittivat suorittaneensa työttömyysetuuden turvin. Yleisin suoritettu koulutusaste oli ylivoimaisesti ammatillinen peruskoulutus 64 prosentin osuudella. Vastaajaryhmä koostuu pääasiallisesti henkilöistä, joiden lähtötasona oli joko peruskoulu, yleissivistävä ylioppilastutkinto, ammatillinen peruskoulutus tai heillä ei ollut tutkintoa lainkaan. Toiseksi yleisin omaehtoisen avulla suoritettu koulutusaste oli ylempi korkea-aste 14 prosentin osuudella.

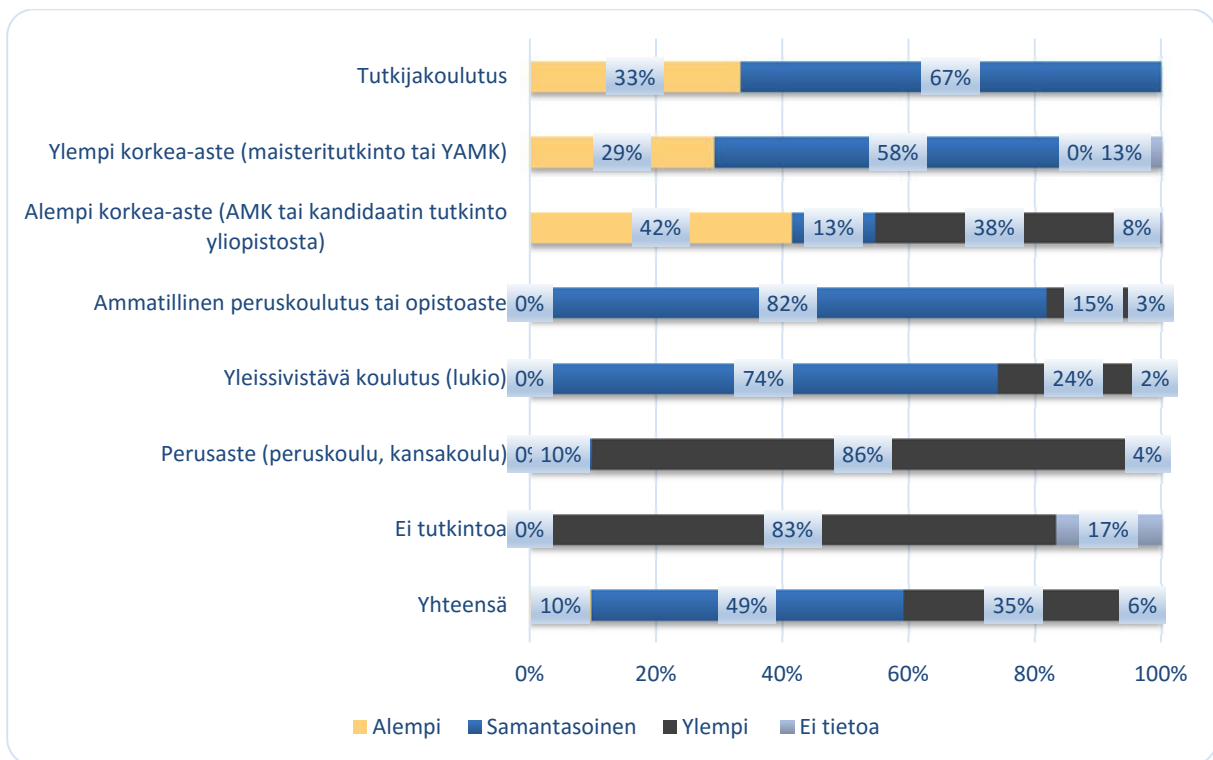
Kuva 20. Asiakaskyselyyn vastanneiden henkilöiden suorittaman tutkinnon koulutusaste. (n=404)

Suoritetuista koulutusaloista selkeästi yleisin oli terveydenhuolto-ala (16 %) sekä liiketalous, hallinto ja kaupanala (14 %), eli lähinnä siis sosiaali- ja terveydenhuollon perustutkinnot ja liiketalouden merkonomien tutkinnot. Myös peruskoulututkinnon suorittaneita oli vastaajissa yllättävän paljon (10 %). Näiltä osin kyselyn tiedot ovat siis yhtenevät aiemmin esiteltyihin tilastoaineiston pohjalta ajettuihin lukemiin. Suoritetut korkea-koulututkinnot liittyivät hyvin usein jollain tapaa opetus- ja kasvatusalaan. Yksittäisinä tutkintoina aineen-opettajan pedagogiset opinnot ja filosofian maisterin opinnot olivat tyypillisimpiä. (Kuva 21).

Kuva 21. Asiakaskyselyyn vastanneiden henkilöiden suorittaman tutkinnon koulutusala. (n=404)

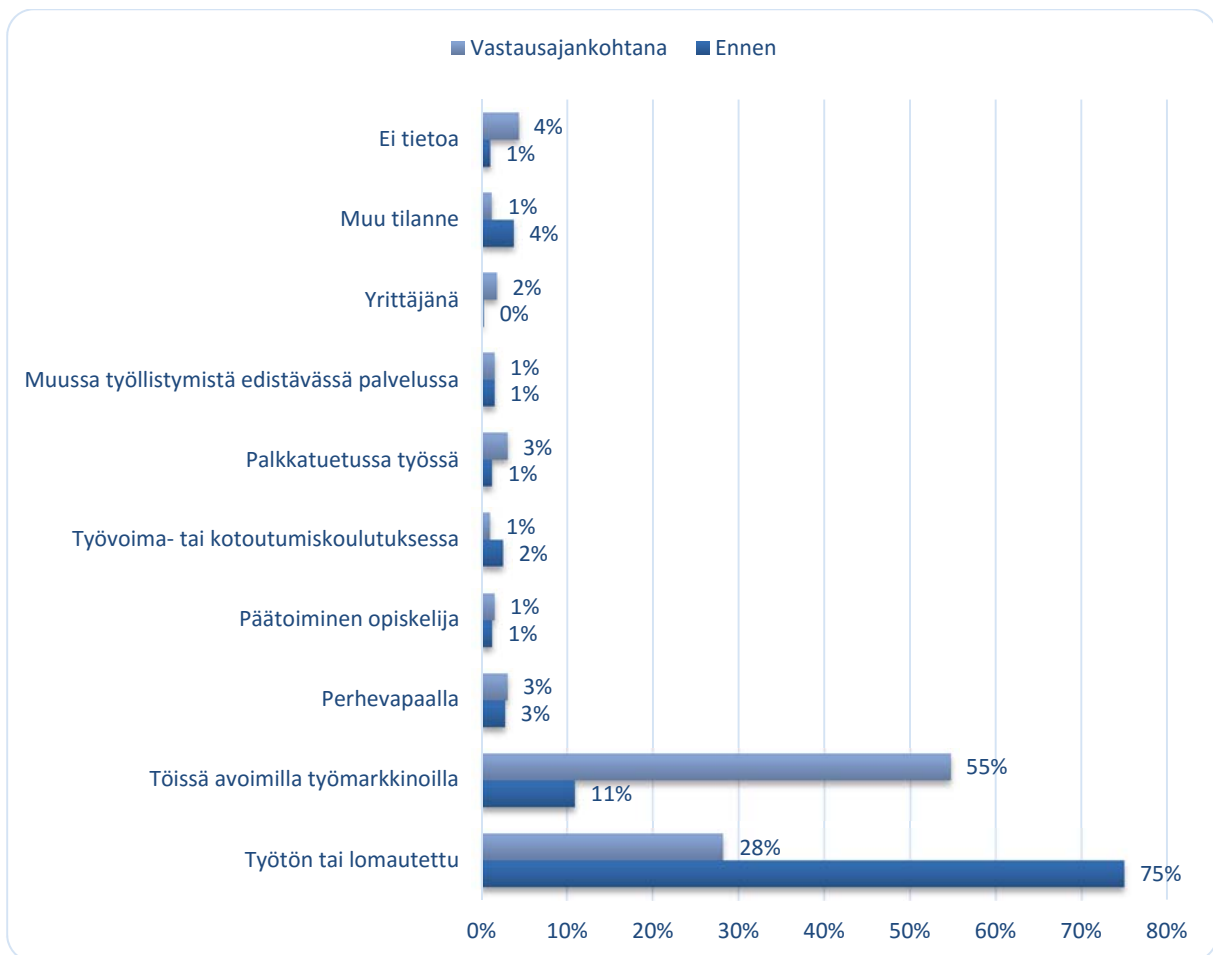
Omaehtoisen opiskelun avulla voidaan suorittaa sekä opiskelijan nykyistä koulutustasoa vastaavia, alempia tai ylempiä tutkintoja. Olemassa olevaa koulutustasoa vastaavan tutkinnon suorittaminen oli kyselyn perusteella selkeästi yleisintä. Yhteensä 379 opintonsa loppuun suorittaneesta vastaajasta lähes puolet (49 %) oli suorittanut olemassa olevaa koulutusastetta vastaavan tutkinnon omaehtoisen opiskelun avulla. Tällöin puhutaan siis joko alanvaihtajista tai olemassa olevaa tutkintoa täydentävistä opiskelijoista. Koulutuksellista lähtötasoa ylempään tutkintoon taas oli suorittanut 35 prosenttia ja astetta alemman 10 prosenttia. Viimeisessä ryhmässä oli vastausten pohjalta tyypillistä, että esimerkiksi merkonomien tutkinnon avulla haettiin täydentävää näkökulmaa esimerkiksi korkeakouluopintoihin. Lähtötasoa vastaavan tutkinnon suorittaminen oli tyypillisintä joko yleissivistävän lukiokoulutuksen tai ammatillisen peruskoulutuksen omaavien henkilöiden keskuudessa. Noin 74 prosenttia yleissivistävän ylioppilastutkinnon suorittaneista oli suorittanut omaehtoisen opiskelun avulla vastaavan tasoisen keskiasteen tutkinnon. Pääsääntöisesti tämä tarkoitti lukio-opintojen täydentämistä ammatillisilla perusopinnoilla. Ammatillisen perustutkinnon suorittaneista 82 prosenttia oli suorittanut omaehtoisen opiskelun avulla tutkintotasoaan vastaavan koulutuksen. Näistä lähes kaikki olivat periaatteessa alanvaihtajia, eli suorittivat tutkinnon joltakin muulta ammatilliselta koulutusosalta kuin, miltä aikaisempi tutkinto oli. Alemman ja ylempään korkeakouluasteen osalta oli vastaavasti havaittavissa, että tutkintoja täydennettiin osin alemmilla opinnoilla. (Kuva 22).

Kuva 22. Asiakaskyselyyn vastanneiden henkilöiden suorittaman tutkinnon suhde lähtötason tutkintoon alkuperäisen koulutustason mukaan. (n=379)

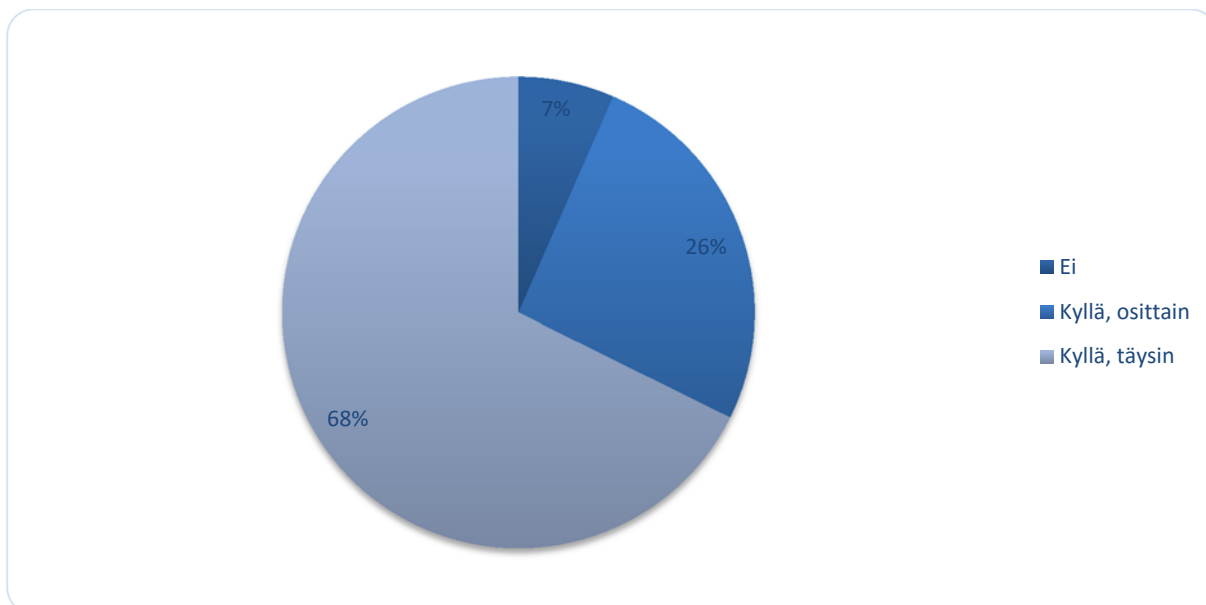
Vastaajien työllisyystilanne ennen opiskelua ja vastausajankohtana

Ylivoimaisesti suurin osa kyselyyn vastanneista ja omaehtoisen opiskelun loppuun saattaneista henkilöistä oli ollut vähän ennen opiskelun alkua työttömänä (75 %). Yrittäjänä tai töissä avoimilla työmarkkinoilla oli ollut 11 prosenttia (44 henkilöä) ja jossakin työllistymistä edistävässä palvelussa (mm. palkkatuki, työvoimakoulutus, työkokeilu jne.) viisi prosenttia vastaajista. Koska työttömyysetuuden saamisen edellytys liittyy henkilön työmarkkina-asemaan, olivat nämäkin henkilöt käytännössä välittömästi ennen opiskelun aloittamista työttömiä. Vastausajankohtana työmarkkinatilanne oli monen entisen opiskelijan osalta ratkaisevasti muuttunut. Työttömien osuus oli tippunut noin 28 prosenttiin ja avoimilla työmarkkinoilla tai yrittäjänä työkentelevien osuus taas noussut 57 prosenttiin. TE-toimiston palveluiden piirissä olevien osuus oli suhteellisen pieni (5 %). Selkeästi positiivista kehitystä oli tapahtunut. (Kuva 23).

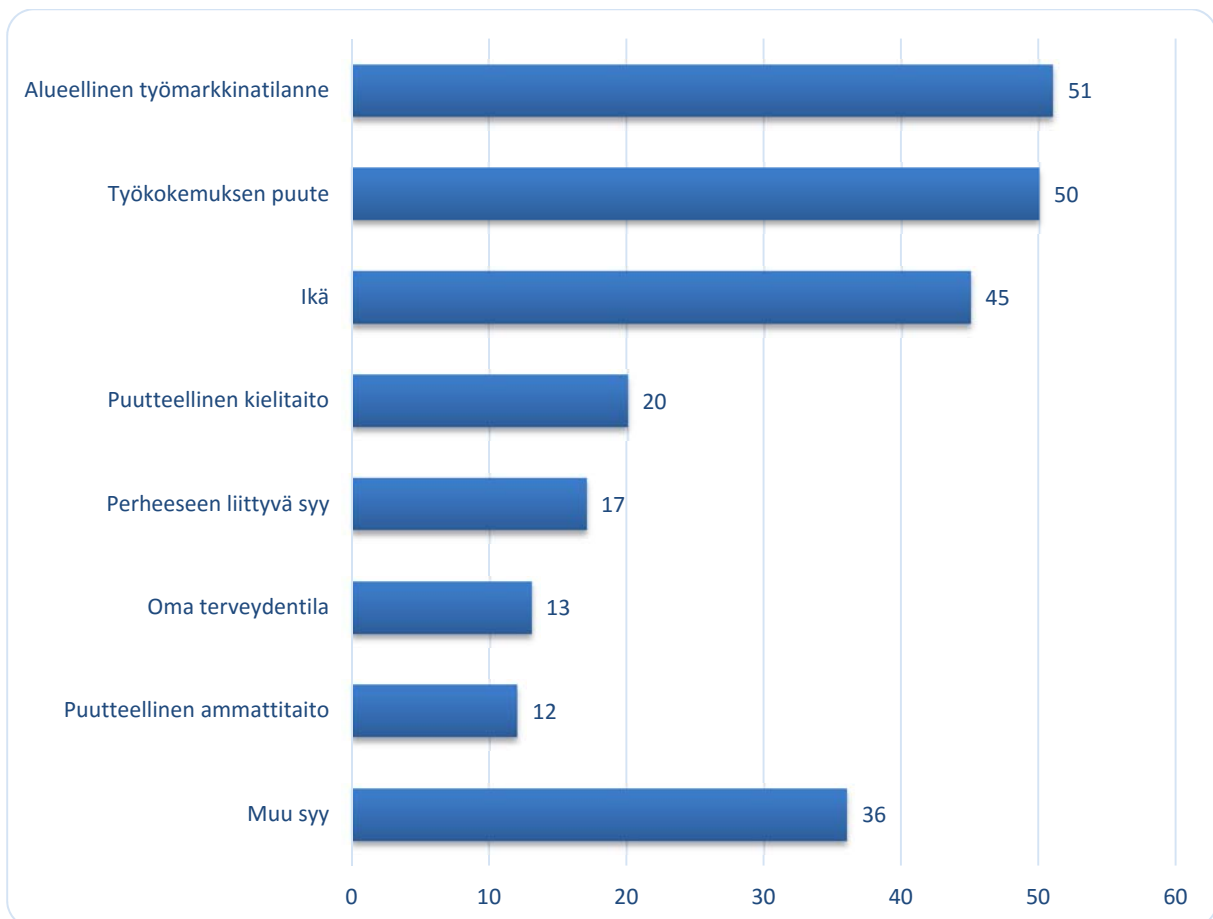
Kuva 23. Asiakaskyselyyn vastanneiden henkilöiden työmarkkinatilanne ennen omaehtoisen opiskelun aloittamista ja vastausajankohtana. (n=404)

Jopa kolmannes töissä avoimilla työmarkkinoilla tai yrittäjänä olevista vastaajista kertoi nykyisen työtehtävänsä vastaavan heille omaehtoisen opiskelun kautta muodostunutta koulutustasoa. Tämäkin tieto tukee hyvin aiemmin esitettyä tilastotietoa eli vastaavuus koulutuksen ja työmarkkinoiden välillä on selkeä. Suoritetut tutkinnot ovat siis tältä osin vastanneet työmarkkinoiden tarpeita. (Kuva 24).

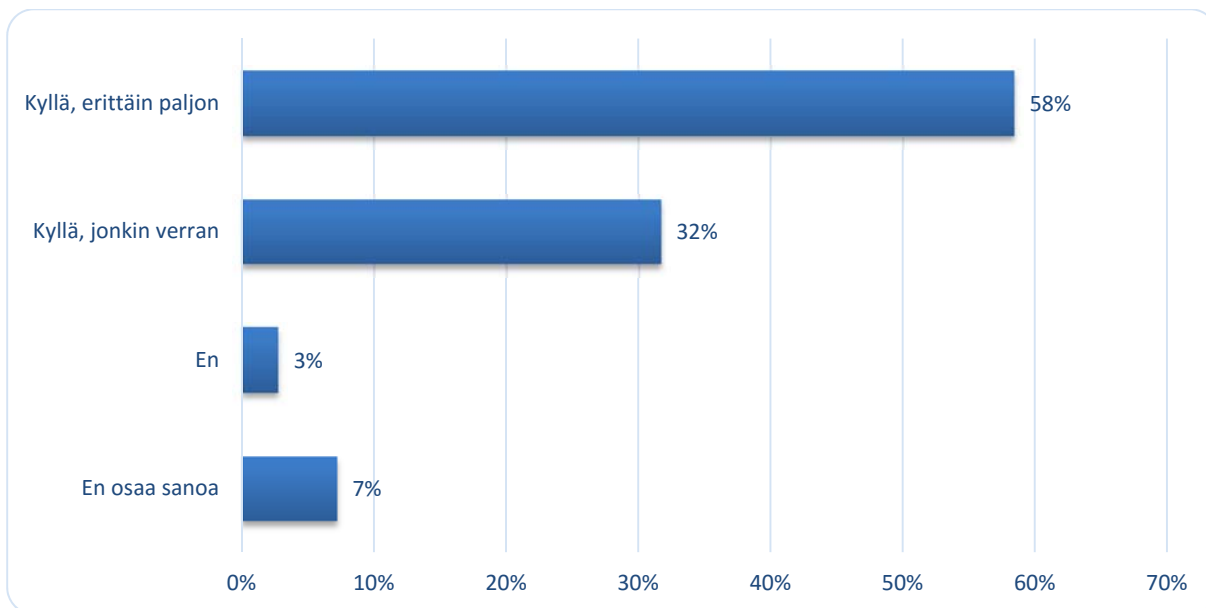
Kuva 24. Asiakaskyselyyn vastanneiden ja työssä olevien henkilöiden nykyisen työtehtävän vastaavuus suoritettuun tutkintoon. (n=198)

Muilta kuin työssä tai yrittäjänä olevilta vastaajilta tiedusteltiin, mitkä asiat he ovat kokeneet selkeimmin työllistymistään hidastaviksi tekijöiksi. Kysymykseen vastasi 143 työttömänä, työvoiman ulkopuolella tai TE-toimiston palveluissa olevaa henkilöä. Vastaajien kokemusten perusteella kolme keskeisintä syytä työttömyyden jatkumiselle olivat alueellinen työmarkkinatilanne, oman työkokemuksen puute ja ikä. Yhteensä 45 vastaajaa oli maininnut iän yhdeksi työllistymistä hidastavaksi tekijäksi. Näiden vastaajien keskuudessa keski-ikä oli keskimääräistä korkeampi (48 vuotta). Alueellisen työmarkkinatilanteen ja oman työkokemuksen puutteen mainitsivat hidastavaksi tekijäksi lähes yhtä monta vastaajaa. Muu syy -kategorian alle vastaajat olivat sijoittaneet sukupuoleen ja suoritettun tutkinnon heikkoon tunnettavuuteen liittyviä teemoja. (Kuva 25).

Kuva 25. Asiakaskyselyyn vastanneiden ja työttöminä tai muualla kuin työssä olevien kokemukset siitä mitkä tekijät ovat hidastaneet työllistymistä eniten. (n=131)

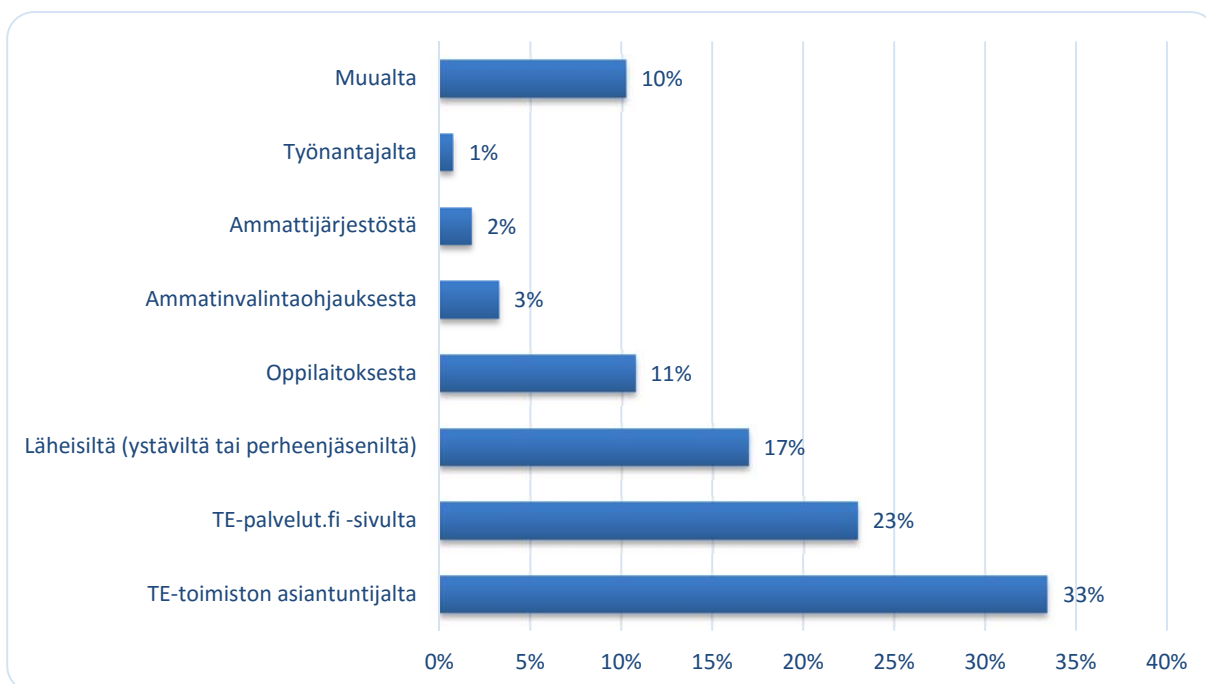
Yksi positiivisimmista viitteistä omaehtoisen opiskelun merkityksestä vastaajille tuli esiin, kun kysyttiin, millaiseksi he olivat kokeneet työttömyysetuudella tuetun omaehtoisen opiskelun merkityksen oman työnhakuprosessinsa kannalta. Oliko opiskelu esimerkiksi parantanut heidän työllistymismahdollisuuksia suoraan? Jopa 90 prosenttia oli kokenut, että opiskelu oli vaikuttanut vastaajan työllistymismahdollisuuksien parantamiseen joko erittäin paljon tai jonkin verran. Vastauksen positiivisuus ei riippunut siitä, oliko vastaaja töissä tai työttömänä. Ainoastaan 3 prosenttia oli kokenut, että opiskelu ei ollut kohentanut työllistymismahdollisuuksia juurikaan. (Kuva 26).

Kuva 26. Asiakaskyselyyn vastanneiden kokemukset siitä miten työttömyysetuudella tuetun omaehtoisen opiskelun suorittaminen oli vaikuttanut heidän työllistymismahdollisuuksiinsa. (n=404)

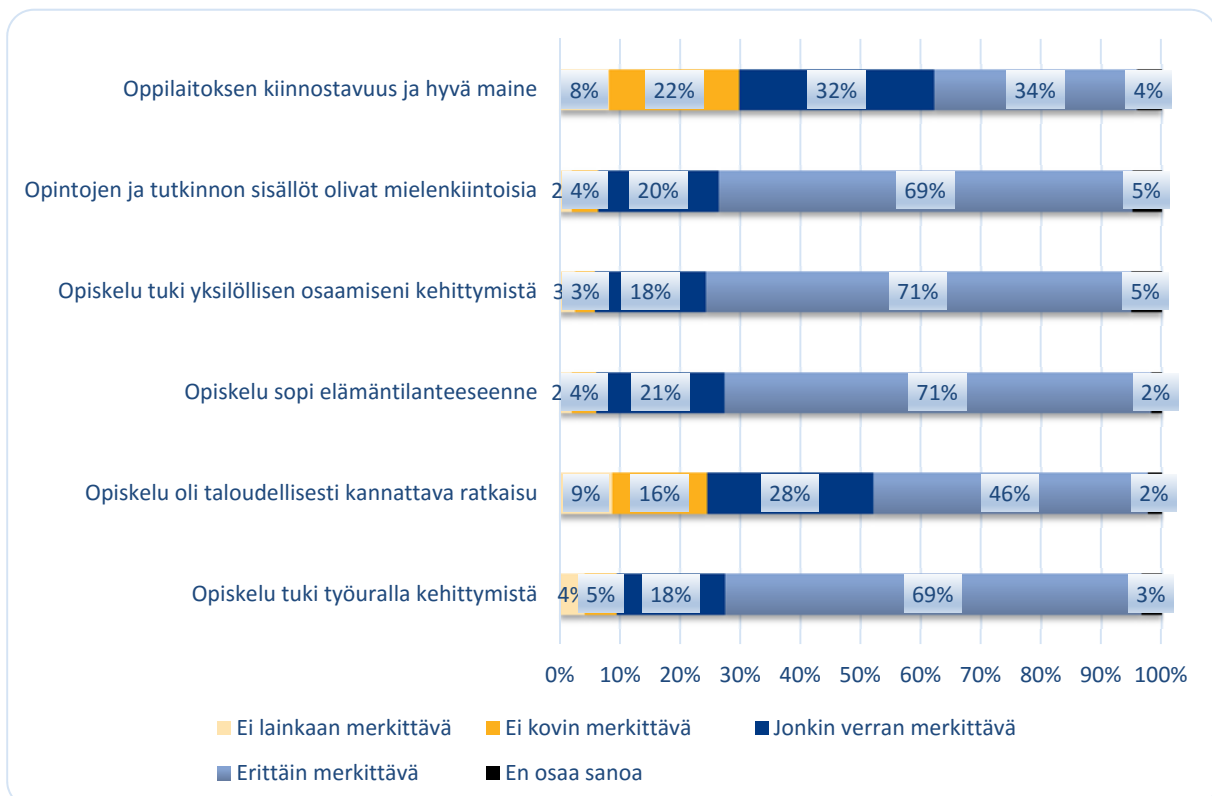
Omaehtoisen opiskelun aloittaminen ja suorittaminen

Toisen teemakokonaisuuden alla vastaajilta tiedusteltiin, mitkä tekijät olivat vaikuttaneet opiskelun aloittamiseen ja miten opintojen suorittaminen oli valmistumiseen tai opintojen päättämiseen asti edennyt. Ensimmäiseksi vastaajilta kysyttiin, mistä he olivat alun perin saaneet tiedon mahdollisuudesta opiskella työttömyysetuudella oppilaitoksessa. Noin kolmannes ilmoitti, että aivan ensimmäinen tieto omaehtoisen opiskelun mahdollisuudesta oli tullut TE-toimiston asiantuntijalta. Myös TE-toimiston omat verkkosivut olivat keskeinen tiedonlähde. Muuten tieto oli tullut joko opiskelijan läheisiltä tai oppilaitokselta itseltään. (Kuva 27).

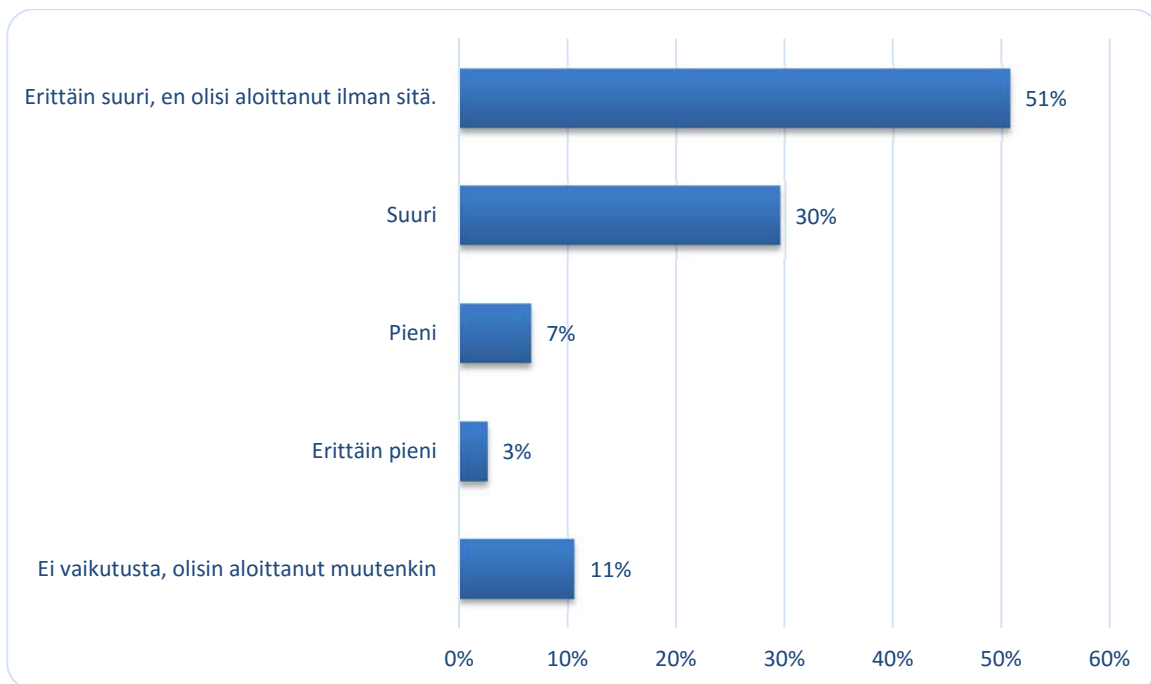
Kuva 27. Mistä asiakas oli alun perin saanut tiedon mahdollisuudesta suorittaa opintonsa työttömyysetuuden avulla (n=401)

Seuraavaksi vastaajia pyydettiin arvioimaan kuuden erillisen kategorian saralla, kuinka paljon ne olivat vaikuttaneet alkujaan päätökseen aloittaa työttömyysetuudella tuettu omaehtoinen opiskelu. Vastaukset ja-
kautuivat merkittävimmin oppilaitoksen kiinnostavuuden osalta. Yhteensä 30 prosenttia vastaajista ilmoitti,
että tämä tekijä ei vaikuttanut opiskelupäätöksen syntymiseen lainkaan tai ainoastaan lievästi. Jokseenkin
merkittävänä tätä kriteeriä piti 32 prosenttia vastaajista. Toinen hajontaa aiheuttanut kategoria oli opiskelun
taloudellinen kannattavuus. Yhteensä 25 prosenttia vastaajista ilmaisi, että tämä ei vaikuttanut lainkaan tai
vain vähän opiskelupäätökseen. Muiden kategorioiden osalta hajonta oli lähes olematonta. Noin 70 prosent-
tia vastaajista katsoi niin opintojen sisältöjen, opiskelun tarjoamien osaamisen kehittämismahdollisuuksien,
omaan elämäntilanteen sopimisen kuin työuralla kehittymisen olleen erittäin merkittävä syy opintojen aloitta-
miselle. (Kuva 28).

Kuva 28. Kuinka paljon eri tekijät vaikuttivat vastaajien päätökseen aloittaa työttömyysetuudella tuettu omaehtoinen opiskelu (n=390-394)

Erikseen haluttiin vielä kysyä, kuinka suuri merkitys työttömyysetuuden saamisella oli varsinaiselle opiskelupäätökselle. Tuen merkitys oli ilmeisen suuri. Vain 11 prosenttia vastaajista ilmoitti, että he olisivat aloittaneet opiskelun, vaikka eivät olisikaan saaneet myönteistä päätöstä työttömyysetuuden saamisesta. Pieneksi tai erittäin pieneksi työttömyysetuuden merkityksen arvioi 10 prosenttia vastaajista. Ylivoimainen enemmistö (51 %) ilmoitti, että he eivät olisi aloittaneet tai jatkaneet tutkintonsa suorittamista, elleivät olisi saaneet sen suorittamiseen työttömyysetuutta. (Kuva 29).

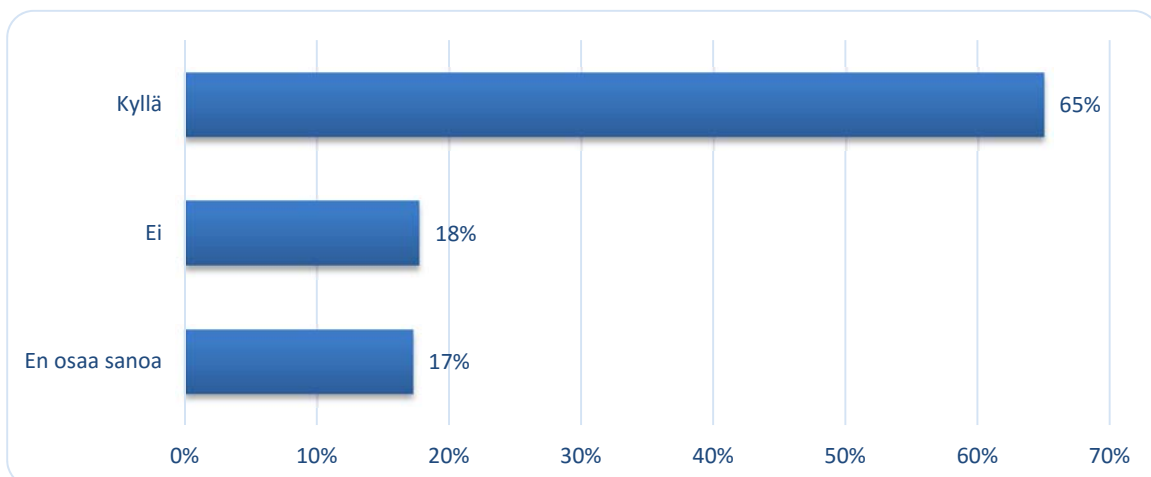

Kuva 29. Työttömyysetuuden merkitys omaehtoisen opiskelun aloittamiselle. (n=396)

TE-toimiston rooli omaehtoisen opiskelun alussa ja aikana

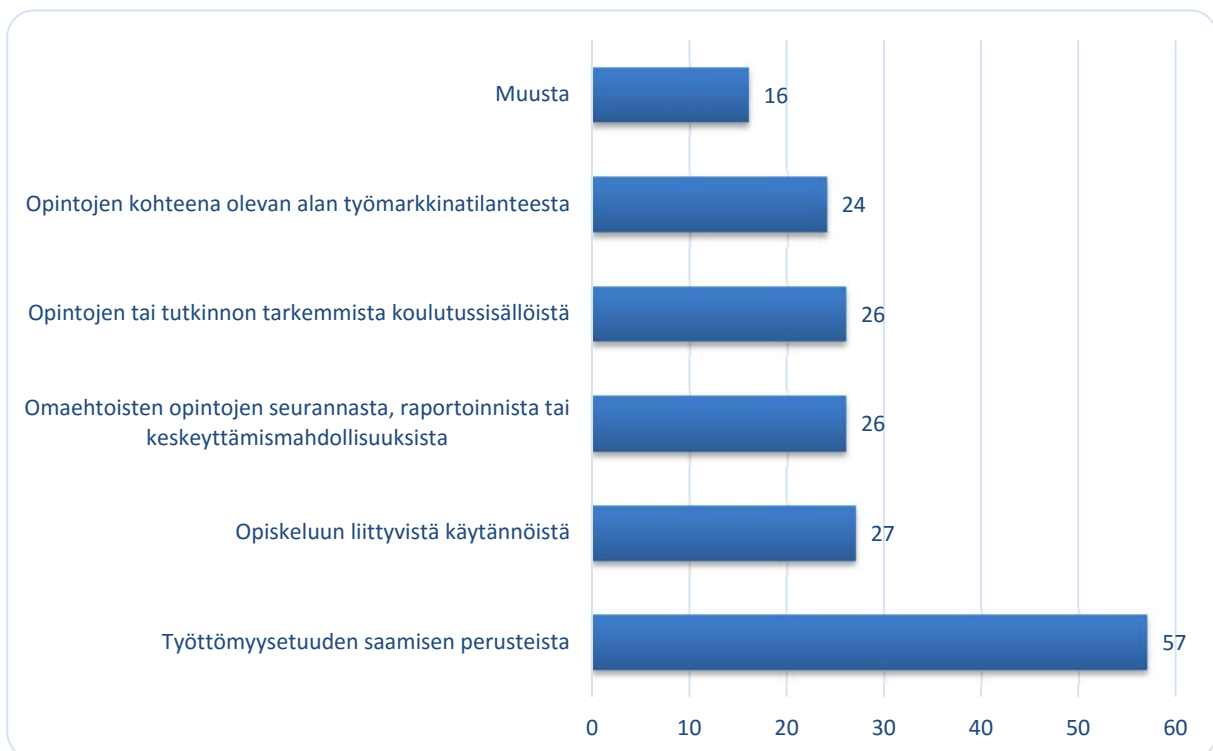
Viimeisessä teemassa vastaajia pyydettiin arvioimaan TE-toimiston roolia osana omaehtoisen opiskelun palveluprosessia. Kysymykset pitivät sisällään mm. TE-toimistosta saadun tiedon riittävyyteen ja asiakaspalvelun laatuun liittyviä kysymyksiä. Kokonaisarvosanaksi TE-toimiston omaehtoista opiskelua koskevan palvelun sujuvuus sai asteikolla 1-5 yhteensä 3,9 eli varsin hyvän. Yhteensä jopa 70 prosenttia vastaajista ilmoitti suositteluvansa kyseistä palvelua täysin rinnoin myös muilla heidän kaltaisessaan tilanteessa oleville työnhakijoilla. Noin 28 suosittelisivat palvelua tietyin varauksin ja vain 2 prosenttia ei näin tekisi. Suhtautuminen palveluun oli siis kauttaaltaan positiivista.

Myöskään TE-toimiston tarjoaman tiedon määrässä ei yleisesti ottaen koettu olevan suurempia heikkouksia. Kuvasta 30 voidaan lukea, että suurin osa (65 %) vastaajista koki saaneensa omasta mielestään riittävästi opiskelua koskevaa informaatiota TE-toimistosta. Ainoastaan 71 vastaajaa (18 %) ilmoitti olleensa jollain osin tyytymätön toimiston asiantuntijoilta saadun tiedon määrään.

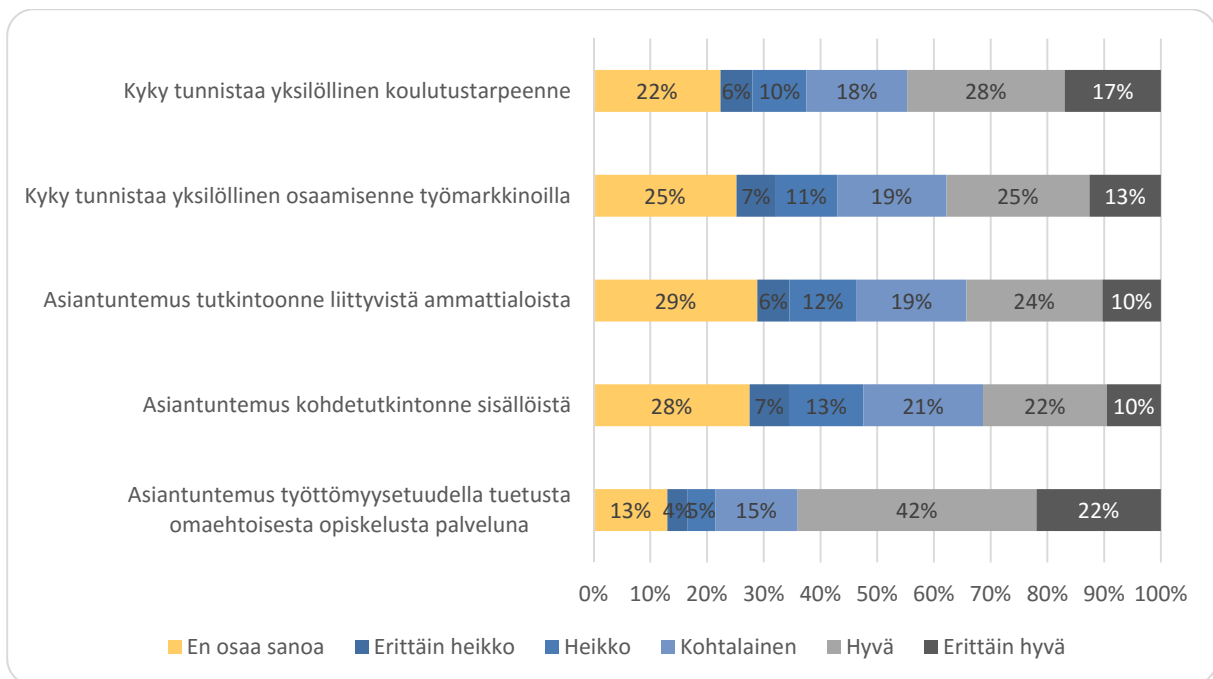
Kuva 30. Saitteko TE-toimistosta ennen opiskelun aloittamista riittävästi tietoa omaehtoisesta opiskelusta. (n=400)

Mahdollista lisätiedon tarvetta tarkasteltiin tarkemmin jatkokysymyksessä. Kysymyksessä oli mahdollisuus valita useampi vaihtoehto ja myös edelliseen kysymykseen myönteisesti vastanneet saivat kommentoida teemoja. Yhteensä kysymykseen vastasi 104 henkilöä. Yleisin lisätiedon tarve liittyi tyypillisimmin työttömyysetuuden saamisen perusteisiin. Yli puolet kysymykseen vastanneista mainitsi, että tästä olisi voinut olla selkeämpää tietoa saatavilla. Avoimissa vastauksissa näkemystä avattiin siltä osin, että tuensaamisen edellytykset tuntuvat olevan hyvin virkailijakohtaisia. Säädösten yhdenmukaistamista ja arviointiperusteiden näkyväksi tekemistä kaivattiin enemmän. Myös työvoimapolitiittisen tarkoituksenmukaisuuden arviointi pitäisi asiakkaiden mukaan tehdä entistä läpinäkyvämmäksi. Tällä hetkellä arviointi näyttää hyvin asiantuntijakeskeiseltä, vaikka ei sitä välttämättä olekaan. Opiskeluun liittyvistä käytännöistä, opintojen seurannasta, koulutussisällöistä ja opiskelualan työmarkkinatilanteesta kaipasi lisätietoa huomattavasti pienempi joukko. Muista tietotarpeista tuli esiin mm. mitä asiakkaan täytyy tehdä niissä tapauksissa, kun tukiaika ei riitä opintojen loppuun suorittamiseen. (Kuva 31).

Kuva 31. Mistä työttömyysetuudella tuettuun opiskeluun liittyvästä asiasta olisitte tarvinneet TE-toimistosta lisätietoa? (n=104).

Lopuksi asiakkaita pyydettiin arvioimaan TE-toimistosta saamansa asiakaspalvelun laatua erityisesti omaehtoisen opiskelun aloittamiseen liittyvien käytänteiden osalta. Kysymys osoittautui sinällään vaikeaksi, koska monilla vastaajilla ensimmäisestä omaehtoiseen opiskeluun liittyvästä TE-toimistokontaktista oli saatanut kulua pitkäkin aika. Tämä näkyi selkeästi "en osaa sanoa" -vastausten suurena määränä. Erityisen selkeä näkökulma tuli esiin yhdessä kohtaan. TE-toimiston asiantuntijoiden asiantuntemus työttömyysetuudella tuetun omaehtoisen opiskelusta työvoimapalveluna koettiin hyvin korkeaksi. Noin 64 prosentissa vastauksissa arvio oli joko hyvä tai erittäin hyvä. Muiden väitteiden osalta erot olivat hienovaraisempia, mutta kauttaaltaan kuitenkin positiivisia ja asiantuntijoiden osaamista korostavia. (Kuva 32).

Kuva 32. Asiakaskyselyyn vastanneiden asiakkaiden arvio heitä omaehtoisen opiskelun alkuvaiheessa palveluiden asiantuntijoiden asiantuntemuksesta eri osa-alueilla.

Avoimia kommentteja asiakkailta

Asiakkaat pääsivät myös avoimesti kommentoimaan omaehtoiseen opiskeluun liittyviä kehittämiskohtia ja vahvuuksia. Myös TE-toimiston palveluprosessista kerättiin avoimia kommentteja. Palveluun liittyvistä vahvuuksista työttömyysetuuden rooli koettiin asiakkaiden taholta erittäin tärkeäksi. Työttömyysetuus koettiin turvaksi, jota ilman opintoja tuskin olisi suoritettu loppuun. Työttömyysetuuden saamista verrattiin myös monessa kommentissa opintotukeen tai lainarahoitukseen opiskeluun. Työttömyysturvalla opiskelu koettiin pääsääntöisesti paremmaksi vaihtoehdoksi, varsinkin kun opintoja suorittaa vanhemmalla iällä.

Ei tarvitse huolehtia toimeentulosta. Työmarkkinatuki riittää paljon paremmin kuin opintotuki aikuisiällä. Kun ei tarvitse huolehtia töissä täysipäiväisesti opiskelujen ohella paahtamisesta sain opintoni valmiiksi määräaikaa nopeammin.

Ratkaisevan hyvää on se, että voi opiskella työttömyysetuudella ylipäättään. Työttömyysetuuden antama rahallinen tuki oli ratkaiseva tekijä, että pystyin aloittamaan ja loppuunsaattamaan opinnot.

Erinomaisen hyvä vaihtoehto omassa tilanteessani jossa lyhyt koulutus toi pätevyyden alalle jolla on töitä koko ajan tarjolla. Mielestäni todella hyvä systeemi jonka toivoisi jatkuvan.

Tämän pitäisi ehdottomasti olla ensisijainen vaihtoehto työnhakijoille, joiden kokemus on vanhentunut, oman alan työllisyys heikko tai joiden on muuten vaikeaa työllistyä "omalle alalle".

Monessa kommentissa tuotiin esiin myös sitä, että opiskelun omaehtoisuus myös lisäsi selkeästi motivaatiota suorittaa opinnot loppuun eri tavoin kuin vaikka työvoimakoulutuksessa. Omaehtoisuus myös tuki opiskelijan itseohjautuvuutta, loi tulevaisuuden uskoa ja selvästi kannusti myös asiakkaita työhaussa.

Verkostot laajenivat. Työhakualat monipuolistuivat, sain pätevyyden joka nykyään kysytään kaikkialla maisterintutkinnon lisäksi.

Sai hetkellisesti toivoa paremmasta tulevaisuudesta. Opiskellessa pääsin päivittämään osaamistani ja pitämään yllä edes jonkinlaista sosiaalista verkostoa

Sain opiskella itsevalitsemaani alaa. Sain keskittyä opiskeluun, koska ei tarvinnut sovittaa yhteen työtä ja opiskelua. Lisäksi pääsin työskentelemään alalle, joka todella kiinnostaa minua.

Opiskelu oli todellakin omaehtoista ja sitä kautta motivaatio oli kohdallaan.

Omaehtoinen opiskelu palveluna tulisi säilyttää ehdottomasti TE-toimistojen toiminnassa, sillä se tarjoaa työttömälle loistavan tavan kehittää osaamistaan työmarkkinoilla ja parantaa omaa työmarkkina-asemaansa.

Ne kriittiset kommentit, joita aineistosta löytyi, koskivat lähes yksinomaan TE-toimiston asiakaspalvelua tai yhteydenpitoa. Ensinnäkin TE-toimiston yhteydenpidon persoonattomuutta kritisoitiin useissa kommentteissa. Varsinkin kritiikki kohdentui sähköisten palveluiden käyttöön. Moni kaipasi oikeaa kasvatusten tapah-
tunutta tapaamista, jonka aikana opiskelun aloittamiseen liittyvät asiat olisi helpompi selvittää perusteelli-
sesti. Monessa kommentissa kerrottiin, että asiakas oli hyvin pitkälti joutunut täysin omatoimisesti selvittä-
mään kaikki omaehtoisen opiskelun aloittamiseen liittyvät vaiheet. TE-toimiston vahvempi tuki olisi ollut mo-
nessa tapauksessa paikallaan. Myös opintojen työvoimapolitiittisen tarkoituksenmukaisuuden arviointiperus-
teita toivottiin selkeämmiksi ja yhdenmukaisemmiksi.

Ainoa haaste oli päästä keskustelemaan TE-toimiston henkilön kanssa omaehtoisen opiskelun aloittamisesta, mutta sen jälkeen kun tapaaminen saatiin sovittua niin kaikki sujui hienosti.

TE-Toimisto pitäisi auttaa ihmisiä henkilökohtaisesti työllistymään eikä vaan olettaa, että "kyllä se tietää".

Lähinnä olisi hyvä, jos olisi helposti tavoitettavissa joku virkailija, joka osaa tarvittaessa neuvoa tuki- ja opintojen seurantaan liittyvissä asioissa.

Koko homma meinasi kohdallani kaatua siihen, kun TE-toimistoon ei meinannut saada yhteyttä muualle kuin vaihteeseen. Muutama kuukausi kului jännityksessä ja verenpaineet aaltoillen. Tuntui hankalalta kun yritti hoitaa asioita eteenpäin, ja vastassa oli hiljaisuuden tiili-muuri. Kun sain nykyisen henk. koht. asiantuntijan, alkoi kaikki sujua hyvin.

Omaehtoisen opiskelun palveluprosessi TE-toimiston asiantuntijan näkökulmasta

Asiakkaille lähetetyn sähköpostikyselyn vastapainoksi tutkimuksessa kartoitettiin myös TE-toimiston asiantuntijoiden näkemyksiä omaehtoiseen opiskeluun liittyvän palveluprosessin sujuvuudesta ja kehittämistarpeista. Tämän sähköpostikyselyn päämääränä oli muodostaa kokonaiskuva siitä, kuinka paljon omaehtoiseen opiskeluun liittyviä päätöksiä asiantuntijat ylipäättensä eri palvelulinjoilla tekevät, millaisin keinoin he arvioivat opiskelun työvoimapolitiittista tarkoituksenmukaisuutta ja millaisia ongelma- tai kehittämiskohtia he ovat palveluprosessissa havainneet. Hyvänä taustamateriaalina kyselylle käytettiin *Työttömyysetuudella tuetun omaehtoisen opiskelun toimivuus ja vaikuttavuus* -raportissa (TK-Eval, 2013) ja *Työttömyysetuudella tuetun omaehtoisen opiskelun prosessi Kaakkois-Suomen TE-toimistossa* (Permanto 2016) esiteltyjä malleja. Kysely lähetettiin yhteensä 456 TE-toimiston asiantuntijalle. Heistä 152 asiantuntijaa vastasi kyselyyn määräajan puitteissa. Vastausprosentiksi muodostui siis 33 % mikä on erittäin hyvä lukema. Kyselyyn vastanneista 17 kuitenkin ilmoitti, että he eivät olleet tehneet ainuttakaan omaehtoista opiskelua koskevaa ratkaisua vuoden 2016 aikana. Analyysissä keskitytäänkin jäljelle jääneeseen 135 vastaajaan.

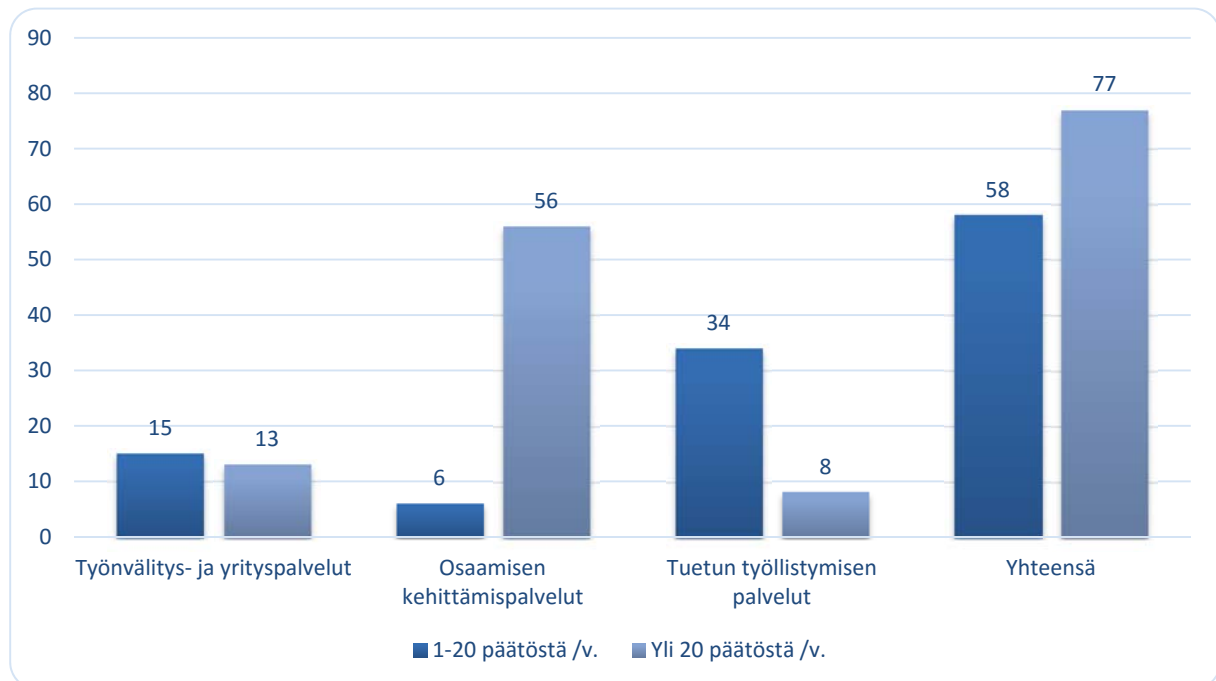
Suurin osa (47 %) kyselyyn vastanneista asiantuntijoista työskenteli osaamisen kehittämisspalvelut -linjalla, mikä on sinällään ymmärrettävää, koska omaehtoinen opiskelu palveluna on hyvin voimakkaasti profiloitunut juuri tämän linjan toimenpiteeksi. Toiseksi eniten (32 %) vastaajia tuli tuetun työllistymisen palvelut -linjalta. Lähes kaikki vastaajat (85 %) työskentelivät pysyvässä ja kokoaikaisessa virassa ja heidän työkokemuksen pituus TE-toimiston asiakaspalvelusta oli pääsääntöisesti (75 %) yli viisi vuotta. Kolmeneljäsosaa (74 %) kyselyyn vastanneista asiantuntijoista oli käsitellyt ainoastaan JTYP -lain mukaisia omaehtoisen opiskelun hakemuksia viime vuoden aikana. Vain 9 prosenttia kertoi käsitelleensä pelkästään kotoutumislain mukaisia omaehtoisia opintoja ja 17 prosenttia kumpiakin.

Palveluna omaehtoinen opiskelu oli vastanneille asiantuntijoille selvästi hyvin tuttu. Jopa 84 prosenttia ilmoitti tuntevansa työttömyysetuudella tuetun opiskelun TE-toimiston palveluna joko hyvin tai erinomaisesti. Yksikään asiantuntija ei ilmoittanut tuntevansa palvelun heikosti tai erittäin heikosti. Suurin osa (72 %) vastaajista piti myös omaehtoisen opiskelun kokonaisprosessia TE-toimiston päässä nykyisellään joko selkeänä tai erittäin selkeänä. Hankalaksi tai erittäin hankalaksi prosessin mielsi lievästi yli neljännes (26 %) vastaajista. Tämä kokemus ei riippunut kyselyn perusteella mitenkään asiantuntijan palvelulinjasta eikä myöskään työkokemuksen pituudesta.

Omaehtoista opiskelua koskevien ratkaisujen tekeminen

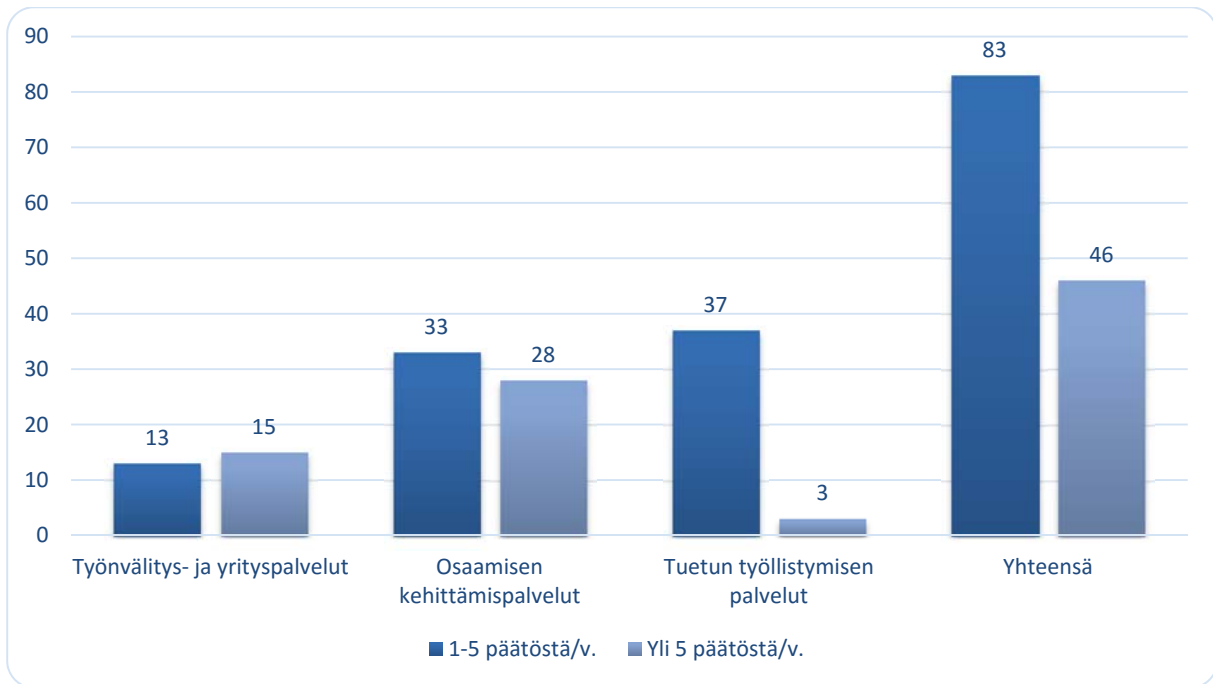
Kuvassa 33 on eritelty, kuinka monta omaehtoiseen opiskeluun liittyvää ratkaisua vastaajat ilmoittivat tekevänsä keskimäärin vuoden aikana. Vastaajat jaettiin kahteen kategoriaan sen pohjalta tekivätkö he vähemmän vai enemmän kuin 20 ratkaisua vuodessa. Kaikkien palvelulinjojen osalta yli 20 ratkaisua vuodessa tekevät henkilöt olivat lievä enemmistö (57 %). Palvelulinjoittain jakauma toi esiin suuria eroja. Esimerkiksi työnvälitys- ja yrityspalvelut -linjalla omaehtoista opiskelua koskevia ratkaisuja tehneitä asiantuntijoita oli kokonaisuudessaan hyvin vähän, eikä määriin liittyvien jakaumien osalta selvää eroa muodostunut.

Osaamisen kehittämispalvelut- ja tuetun työllistymisen palvelut -linjoilla ratkaisujen tekeminen oli taas huomattavasti yleisempää. Osaamisen kehittämispalveluissa määrät olivat kaikkein suurimmat. Yhteensä 56 linjalle kuuluvaa vastaajaa (90 %) ilmoitti tehneensä vuoden aikana yli 20 omaehtoista koskevaa ratkaisua. Näistäkin henkilöistä suurin osa teki käytännössä yli 30 ratkaisua vuodessa. Tuetun työllistymisen puolella ratkaisujen tekeminen oli myös yleistä, mutta ratkaisumäärät huomattavasti alhaisempia. Noin 81 prosenttia linjalle kuuluvista vastaajista ilmoitti tekevänsä alle 20 ratkaisua vuodessa. Käytännössä tämä kuitenkin tarkoitti 1-10 ratkaisua vuodessa.

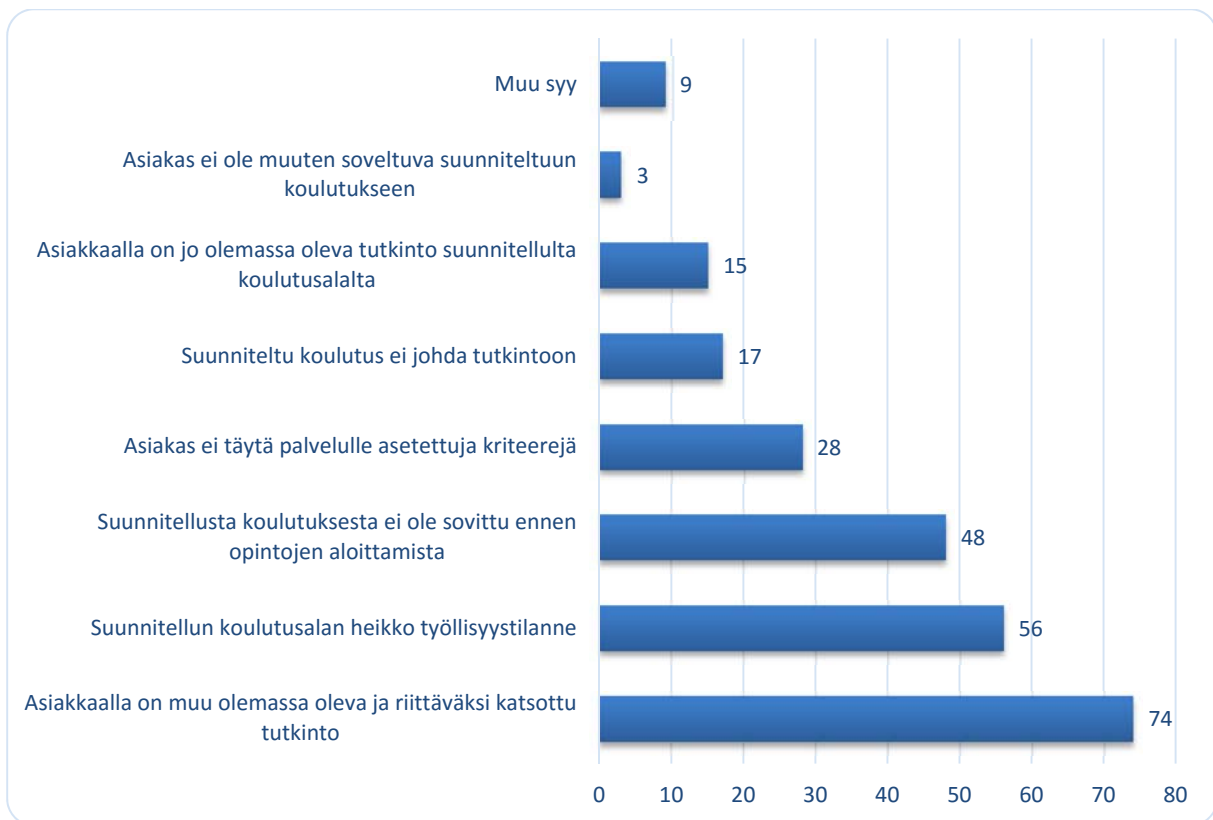
Kuva 33. Asiantuntijakyselyyn vastanneiden arviot vuoden aikana tehdyistä omaehtoista opiskelua koskevista ratkaisumääristä (myönteiset/kielteiset) palvelulinjoittain. (n=135)

Työttömyysetuuden saamista koskevia kielteisiä ratkaisuja asiantuntijat arvioivat tekevänsä huomattavan vähän. Ylivoimainen enemmistö kertoi tekevänsä alle 5 kielteistä ratkaisua vuodessa. Huomattavan paljon yksittäisiä ratkaisuja näytettiin tekevän tuetun työllistymisen linjalla. Määrät olivat kuitenkin suurimpia osaamisen kehittämisspalvelut -linjalla. Tälle linjalle kuuluvista vastaajista 28 (46 %) ilmoitti tekevänsä vuodessa enemmän kuin 5 kielteistä ratkaisua. Kielteisten ratkaisujen määrä tosin ymmärrettävästi korreloi voimakkaasti ratkaisujen kokonaismäärän kanssa. (Kuva 34).

Kuva 34. Asiantuntijakyselyyn vastanneiden arviot vuoden aikana tehdyistä kielteisistä omaehtoista opiskelua koskevista ratkaisumääristä palvelulinjoittain. (n=132)

Kielteisten ratkaisujen perusteista on hyvin vaikea nykyisten tietojärjestelmien puitteissa saada tarkkaa ja yleistettävissä olevaa tietoa. Monesti esimerkiksi TE-toimiston URA-järjestelmästä tietoa yksittäisten kielteisten ratkaisujen perusteista ei löydy. Tämän johdosta kyselyssä pyydettiin asiantuntijoita nostamaan esiin omasta mielestään kaksi yleisintä kielteisten ratkaisujen perustetta. Selkeästi eniten (74 kpl) mainintoja keräsi näkemys, että asiakkaalla katsottiin olevan jo ennestään tutkinto, jonka voitiin olettaa olevan riittävä työllistymisen takeeksi. Jatkokouluttautumista ei siis pidetty tältä osin työvoimapolitiittisesti tarkoituksenmukaisena. (Kuva 35).

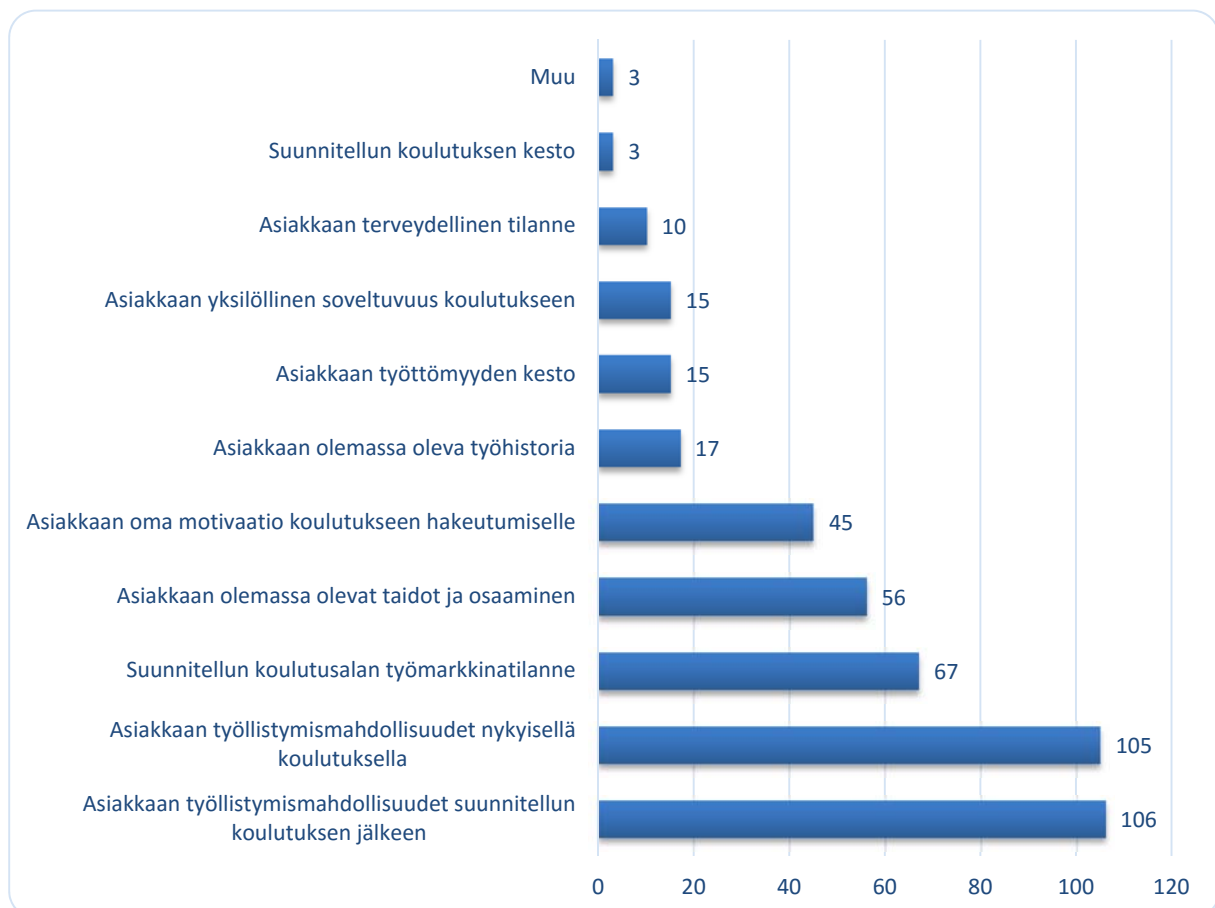
Kuva 35. Tyypillisimmät (maks. 2) kielteisten ratkaisujen perusteet asiantuntijoiden näkökulmasta. (n=133)

Toiseksi yleisin (56 kpl) kielteisen ratkaisun peruste oli, että TE-toimiston asiantuntija oli arvioinut tutkinnon kohteena olevan koulutus- tai ammattialan työllisyystilanteen kannalta heikoksi. Esimerkiksi TEM:n Ammattibarometrin mukaan tällaisia ammattialoja Uudellamaalla ovat pitkään olleet monet taidealan tai kulttuuri- ja viestintäalan ammatit. Koulutusalan heikko työllisyystilanne onkin yksi tärkeimpiä kriteerejä, joka TE-toimiston asiantuntijan on huomioitava opintojen työvoimapolitiittista tarkoituksenmukaisuutta arvioidessaan. Kolmanneksi yleisin kielteisten ratkaisujen peruste oli se, että omaehtoisen opiskeluun työttömyysetuutta hakeva asiakas ei ollut sopinut opintojen aloituksesta TE-toimiston kanssa ennen aloitusta. Pääsääntöisesti opintoja ei voida tukea työttömyysetuudella, jos ne ovat jo alkaneet. Jonkun verran (28 kpl) mainintoja keräsi myös se, että asiakas ei joltain osin täytä omaehtoiselle opiskelulle asetettuja kriteerejä. Hän ei esimerkiksi ole työnhakijana TE-toimistossa tai on iältään liian nuori (alle 25-v.). (Kuva 35).

Opintojen työvoimapolitiittisen tarkoituksenmukaisuuden arviointi

Omaehtoisen opiskelun työvoimapolitiittisen tarkoituksenmukaisuuden arvioinnille varattiin kyselyssä oma osionsa. Kyseisen arvion tekee TE-toimiston asiantuntija asiakkaan antamia tietoja käyttäen. Vaikeissa tapauksissa hän voi pyytää apua toimiston alueelliselta omaehtoisen opiskelun ryhmältä, jossa myös ELY-keskuksella on oma edustajansa. Arvion aikana TE-toimiston on pyrittävä huomioimaan asiakkaan nykyinen työmarkkinatilanne, työttömyyden kesto, olemassa olevat työtaidot ja työllistymismahdollisuudet olemassa olevalla koulutuksella. Lisäksi otetaan huomioon asiakkaan terveydelliset tekijät ja elämäntilanne sekä hänen motivaationsa hakeutua koulutukseen. Tärkeintä on kuitenkin saada pohjatuntuma siitä, millä tavoin koulutus tai tutkinto, jonka suorittamiseen asiakas hakee työttömyysetuutta, kohentaa hänen työllistymismahdollisuuksiaan tulevaisuudessa.

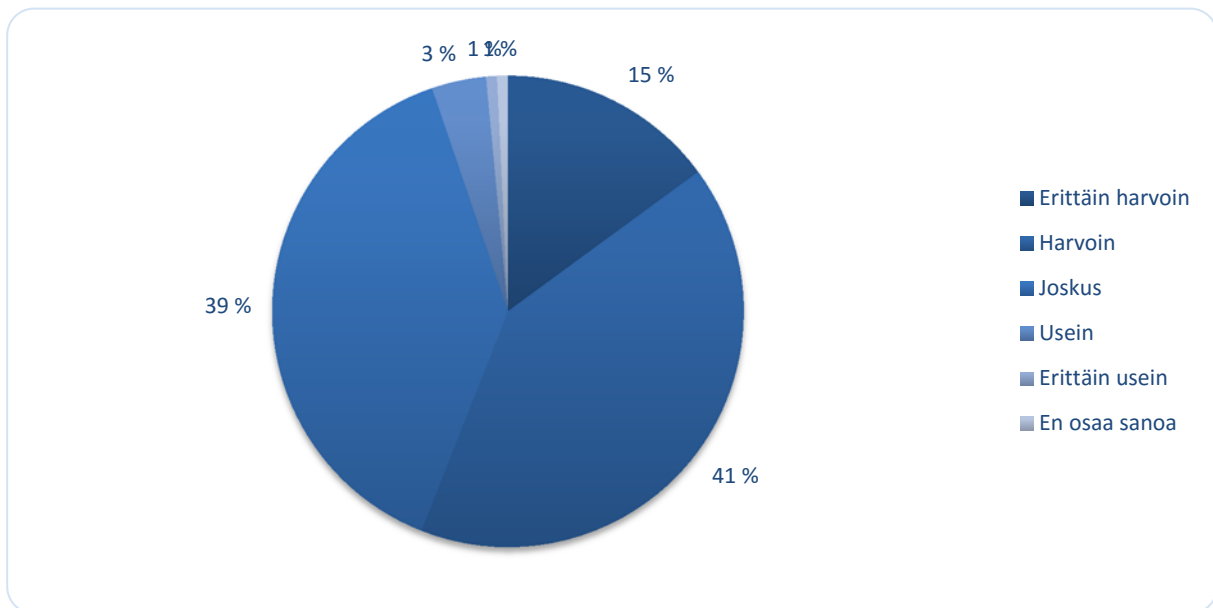
Kuvassa 36 on eritelty, mitkä tekijät kyselyyn vastanneet asiantuntijat ovat nostaneet keskeisimmiksi työvoimapolitiittisen tarkoituksenmukaisuuden perusteiksi. Keskeisimpiä olivat ymmärrettävästi ensinnäkin se, miten suoritettava koulutus vaikuttaa asiakkaan työllistymistodennäköisyyteen ja toiseksi se, millaiset työllistymismahdollisuudet asiakkaalla on jo olemassa olevalla koulutuksella. Kolmanneksi arvioitiin suunnitellun koulutusalan yleistä työmarkkinatilannetta ja neljänneksi asiakkaan yksilöllistä osaamista ja taitoja.

Kuva 36. Opintojen työvoimapolitiittisen tarkoituksenmukaisuuden arvioinnissa huomioitavat tekijät. (n=134)

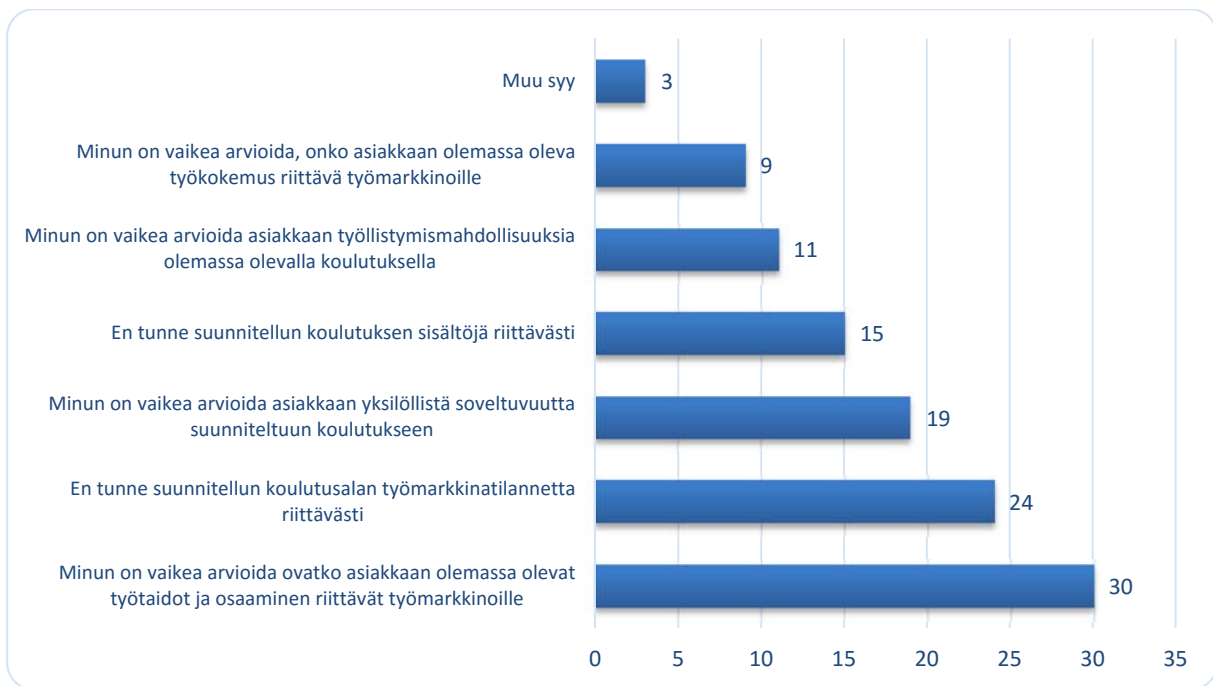
Aikaisemmissa työttömyysetuudella tuettua omaehtoista opiskelua koskevissa selvityksissä opintojen tarkoituksenmukaisuuden arviointi on nostettu yhdeksi asiantuntijatyön keskeisimmäksi haasteeksi (mm. TK-Eval 2013). Suuressa mittakaavassa tätä ei kuitenkaan nähty ongelmana tähän kyselyyn vastanneiden

asiantuntijoiden keskuudessa tai ainakaan ongelmaa ei tiedostettu. Noin 56 prosenttia asiantuntijoista ilmoitti kyselyssä, että vaikeuksia tunnistaa asiakkaan työvoimapolitiittinen koulutustarve ilmeni asiakastyössä vain harvoin tai erittäin harvoin. Vastapainona niiden asiantuntijoiden osuus, joilla vaikeuksia oli ilmennyt usein tai erittäin usein oli äärimmäisen pieni (4 %). Yksittäisissä tapauksissa vaikeuksia oli kuitenkin selvästi tullut esiin. (Kuva 37). Pienessä mittakaavassa nämä näyttivät kohdentuvan tuetun työllistymisen palvelut -linjalla tehtyihin arviointeihin, mutta myös osin osaamisen kehittämispalvelut -linjalle. Edeltävän palvelulinjan asiantuntijoista 48 prosenttia vastasi kohdanneensa vaikeuksia joskus, osaamisen kehittämispalveluiden sisällä sama lukema oli 39 prosenttia.

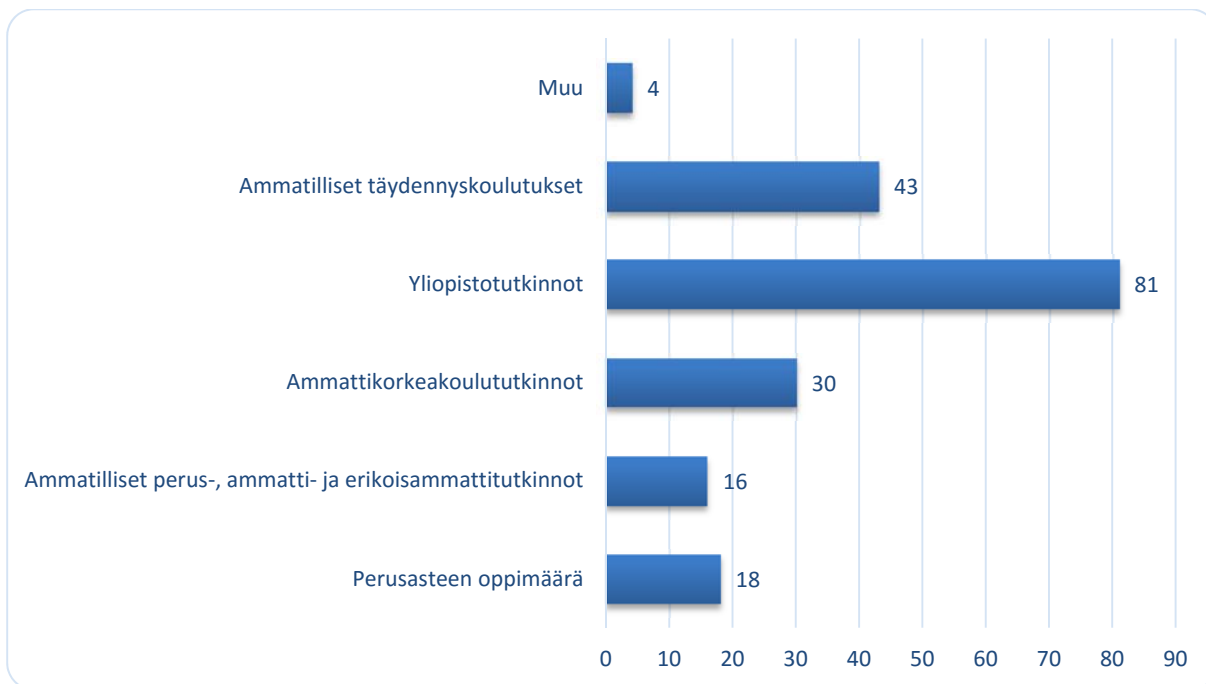
Kuva 37. Kuinka usein teillä on vaikeuksia tunnistaa asiakkaan työvoimapolitiittisesti tarkoituksenmukainen koulutustarve. n=134

Pääsääntöisesti vaikeudet tunnistaa opintojen työvoimapolitiittinen tarkoituksenmukaisuus näyttivät liittyvän asiakkaan olemassa olevan osaamisen tai taitojen arviointiin, koulutusalan työmarkkinatilanteen arviointiin ja asiakkaan yksilöllisen soveltuvuuden arviointiin. Noin 42 prosenttia (30 henkilöä) tätä kartoittavaan kysymykseen vastanneista asiantuntijoista ilmoitti hankalaksi arvioida sen, soveltuuko omaehtoisen opiskelun piiriin pyrkivä asiakas jo nykyisten taitojen tai osaamisensa puolesta työmarkkinoille. Yli kolmannes (24 henkilöä) mainitsi vaikeuksien johtuvan siitä, että he eivät tunne koulutusalan työmarkkinatilannetta riittävän hyvin. Tässä kohdassa vaikeuksia monesti lisäävät usein muuttuvat tutkintonimikkeet ja niiden sisällöt. Asiakkaan yksilöllisen soveltuvuuden arviointia piti hankalana 27 prosenttia (19 henkilöä) vastaajista. (Kuva 38).

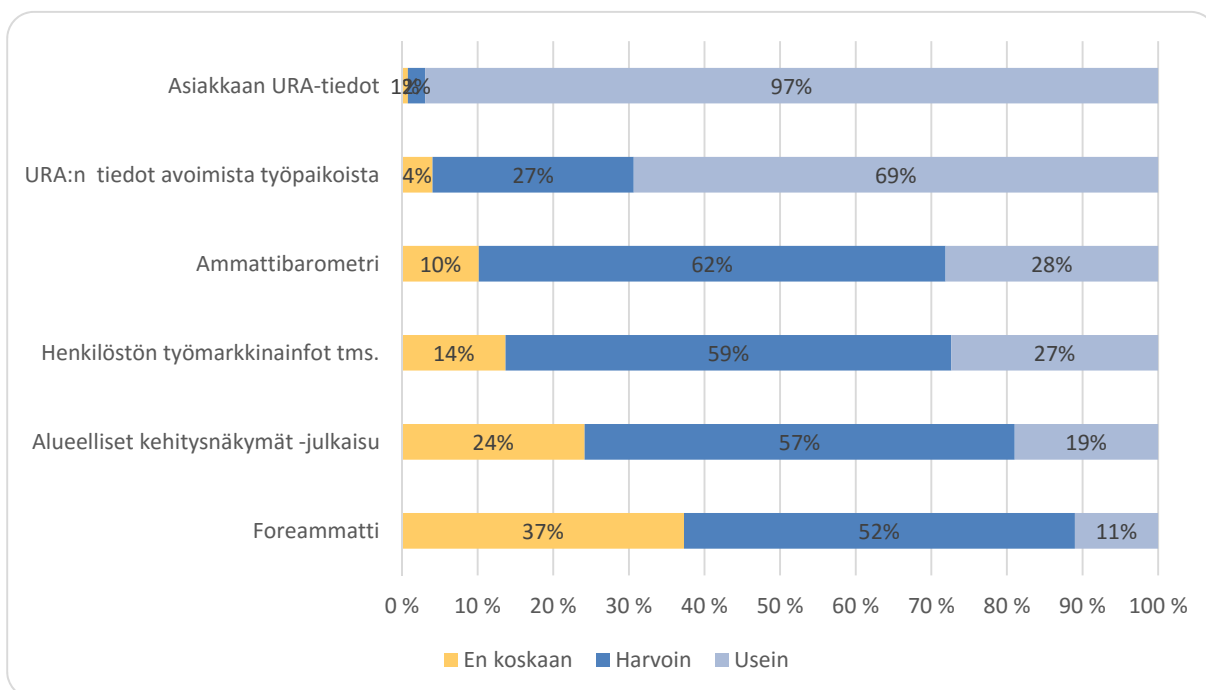
Kuva 38. Mistä vaikeudet tunnistaa työvoimapolitiittinen tarkoituksenmukaisuus pääsääntöisesti johtuvat. (n=71).

TE-toimiston asiakkaat voivat työttömyysetuuden turvin suorittaa hyvin eritasoisia tutkintoja peruskoulu-opinnoista monivuotisiin yliopistotutkintoihin ja erilaisiin lyhyisiin ammatillisiin täydennyskoulutuksiin. Asiantuntijan näkökulmasta eri koulutusasteiden työvoimapolitiittisen tarkoituksenmukaisuuden arviointi ei ole aina yhtä helppoa. Koulutusasteet ja koulutusalat eroavat sisällöiltään varsin paljon toisistaan. Toisissa vastavuus yksittäiseen ammattiin on hyvinkin voimakasta, toisissa pääpaino on taas laajemmin tutkinnon akateemisesti valmentavissa sisällöissä. Tältä osin työvoimapolitiittisen tarkoituksenmukaisuuden arvioinnin vaikeus vaihtelee. Kyselyyn vastanneiden mukaan selkeintä työvoimapolitiittisen tarkoituksenmukaisuuden arviointi oli perusasteen oppimäärien ja ammatillisten perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkintojen saralla. Varsinkin jälkimmäisissä yhteys työmarkkinoihin on varsin selkeä. Samoin näiden tutkintojen sisällöt ovat monilta osin helposti hahmotettavissa. Haasteellisimpia arvioida olivat yliopistotason korkeakoulututkinnot. Yliopistotutkinnoissa yhteys yksittäisiin ammattialoihin ja sitä kautta myös työelämään on epäsuorempaa, samalla myös niiden sisältöjä on vaikeampi arvioida puhtaasti työvoimapolitiittisin kriteerein. Yhteensä 81 (63 %) vastaajista mainitsi yliopistotutkinnot yhdeksi vaikeimmin arvioitavista koulutusasteista. Yliopistotutkintojen suorittamista tuetaan vain poikkeustapauksissa, koska tyypillisesti pääpaino on lyhyissä ja nopeaa työllistymistä tukevilla opinnoilla. Myös ammatilliset täydennyskoulutukset koettiin haasteellisiksi. (Kuva 39).

Kuva 39. Millä koulutusasteilla opintojen työvoimapolitiittisen tarkoituksenmukaisuuden arviointi on haasteellisinta. (n=129)

TE-toimiston asiantuntija voi hyödyntää opintojen työvoimapolitiittisen tarkoituksenmukaisuuden arvioinnissa monia erityyppisiä työkaluja ja menetelmiä. Tyypillisesti menetelmien käyttö on ollut hyvin yksilöllistä. Toiset saattavat tuntea erilaiset työkalut ja niiden käyttötarkoitukset hyvinkin, toisille ne taas voivat olla hyvinkin vieraita. Kuvaan 40 on listattu muutamia TE-toimiston tyypillisimpiä työkaluja, joita voidaan käyttää ammatti- tai koulutusalaakohtaisen työmarkkinatiedon tuottamiseen.

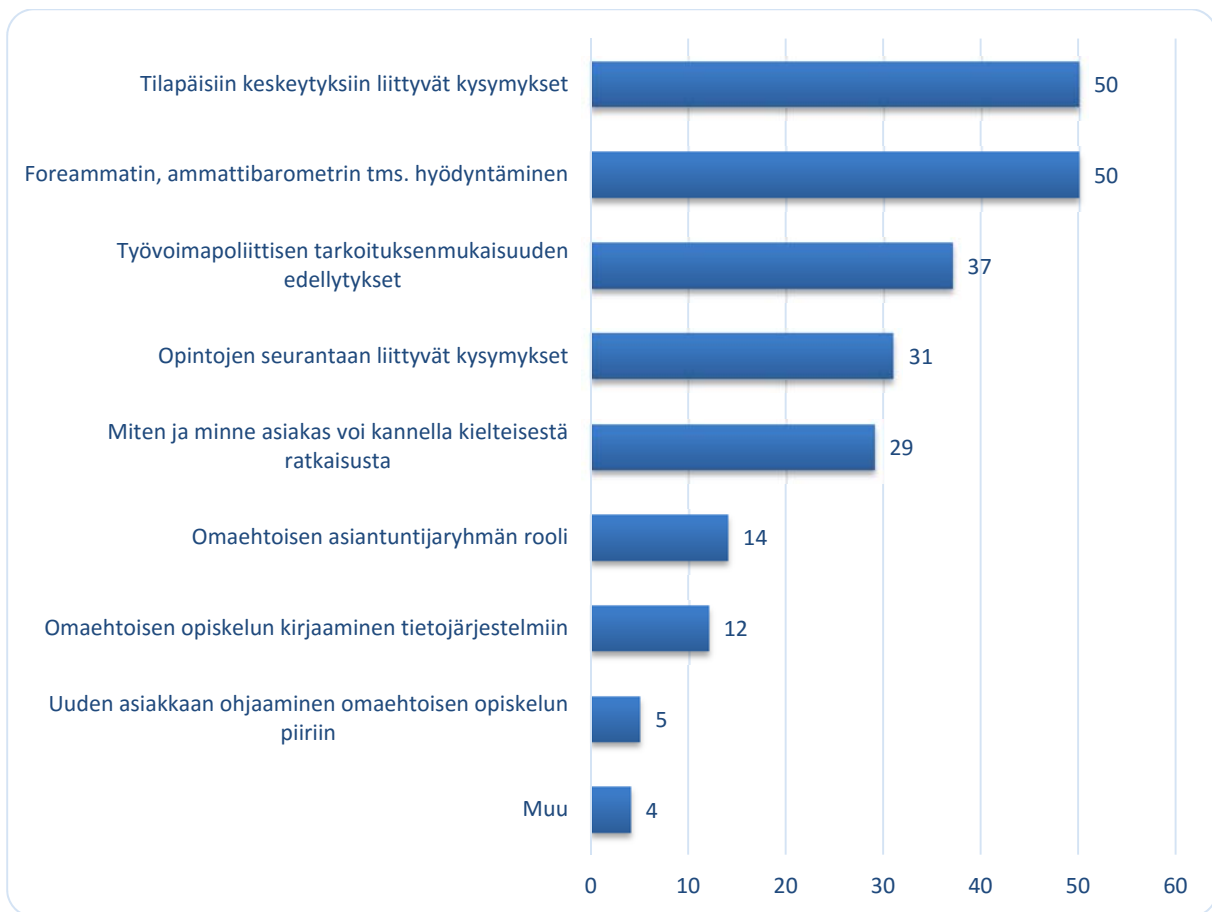
Kuva 39. Työvoimapolitiittisen tarkoituksenmukaisuuden arvioinnissa hyödynnettävät työkalut ja niiden käyttöaste. (n=134).

Ei ollut yllättävää, että TE-toimiston omat asiakastiedot omaehtoiseen opiskeluun hakeutuvasta työnhakijasta ja hänen kohdealallaan avoinna olevista työpaikoista toimivat tyypillisimmin asiantuntijan tekemän

arvion pohjana. On kuitenkin muistettava, että nämä muodostavat usein suhteellisen suppean kuvan varsinkin henkilöasiakkaan todellisesta tilanteesta, tarpeista ja etenkin osaamisesta. Työhallinnolle hankittu ForeAmmatti, jonka avulla asiantuntija voi tarkastella ammattinimikekohtaisesti eri alojen työmarkkinatilannetta tai selvittää eri ammatteihin liittyviä osaamistarpeita, oli selvästi URA-tietoja tuntemattomampi työkalu. Noin 37 prosenttia vastaajista ilmoitti, ettei ollut ikinä käyttänyt sitä työvoimapoliittisen tarkoituksenmukaisuuden arvioinnissa, ja loputkin olivat käyttäneet sitä vain harvakseltaan. Myöskään ELY-keskuksen *Alueelliset kehitysnäkymät* -julkaisua ei juurikaan hyödynnetty arvioiden tukena, mikä osin on ymmärrettävää, koska lyhyen aikavälin ennakointitiedosta koostuva raportti kääntyy osin vaikeasti yksittäisiä koulutusnimikkeitä koskevan arvion tueksi. Liioin TE-toimiston henkilöstölle järjestettävät työmarkkinainfot ja TEM:n ylläpitämä ammattibarometri eivät olleet yleisiä arviointityökaluja. Niitä kuitenkin käytettiin harvakseltaan. Yleisesti ottaen muiden kuin URA-järjestelmän tietojen hyödyntäminen näyttäisi olevan sellainen kohde, jossa toimisto voisi tarjota esimerkiksi lisäkoulutusta. (Kuva 40).

Omaehtoisen opiskelun palveluprosessin kehittäminen

Viimeiseksi asiantuntijoita pyydettiin listaamaan laajemmin omaehtoista opiskelua koskevia ja omaa työtänsä koskevia kehittämiskohtia. Kuvassa 32 on käyty läpi, mitkä omaehtoiseen opiskeluun liittyvät teemat asiantuntijat ovat vastausten pohjalta nostaneet sellaisiksi, että niissä tarvittaisiin jonkin verran lisäkoulutusta tai -perehdyttämistä. Asiantuntija pystyi kysymyksessä ilmoittamaan useamman kuin yhden koulutustarpeen. Kaksi eniten mainintoja kerännyttä kohtaa olivat opintojen tilapäisiin keskeytyksiin liittyvät teemat sekä erilaisten tietojärjestelmien ja työkalujen (ForeAmmatti, Ammattibarometri) hyödyntäminen työvoimapoliittisen tarkoituksenmukaisuuden arvioinnissa. Kumpikin aihe keräsi kyselyssä 50 mainintaa. Kolmanneksi asiantuntijat kaipasivat lisätukea työvoimapoliittisen tarkoituksenmukaisuuden edellytysten tulkinnaissa (37 mainintaa) ja neljänneksi eniten opintojen seurantaan ja etenemiseen liittyvissä kysymyksissä (31 mainintaa). (Kuva 41).

Kuva 41. Omaehtoiseen opiskeluun liittyvät teemat, joissa asiantuntijat kokivat tarvitsevansa lisäperehdytystä. (n=131)

Avoimissa kommentteissaan asiantuntijat kertoivat omaehtoisen opiskelun palveluprosessin kehittämistarpeista monisanaisesti. Osin kommentteissa toistuivat samat teemat kuin edeltävässä kysymyksessä. Yleisin nosto oli opintojen seurantaan liittyvät hankaluudet ja kehittämistarpeet. Joka lukukauden päättyessä suoritettavaa opintojen edistymisen seuranta pidettiin raskaana ja siihen liittyvien selvityspyyntöjen tekemistä ja läpikäymistä aikaa vievänä. Moni asiantuntija kommentoi, että seuranta olisikin syytä tulevaisuudessa siirtää vahvemmin suoraan oppilaitosten tai kouluttajien vastuulle. Tämä yhdenmukaistaisi seuranta-prosessia nykyisestä.

Opintojen etenemisen seuranta on raskasta, kouluttajat arvioivat etenemisen vasta kun opintokokonaisuuksia on suoritettu loppuun, etenemisen seuranta lukukausittain tuntuu turhautavalta

Opintojen etenemisen seuranta kaikkine selvityspyyntöineen on hankala ja aikaa vievä, varsinkin silloin kun asiakas ei toimita opintosuoritusotteitaan ajoissa.

Opintojen seuranta minusta pitäisi antaa oppilaitoksen tehtäväksi, niin että he ilmoittavat toteutukset. Nyt on monesti ristiriitaista tietoa rekisteriotteessa ja opojen ilmoittamissa tiedoissa.

Toiseksi eniten esitettiin kehittämissuhteita, jotka liittyivät omaehtoista opiskelua koskevien asiantuntija päätösten sisällölliseen yhtenäisyyteen. Monelta osin ratkaisujen tekeminen koettiin hyvin asiantuntijakohtaiseksi. Saman tyyppisessä tilanteessa olevat hakijat olivat saattaneet esimerkiksi saada eri asiantuntijoilta täysin vastakkaiset päätökset opintojensa tukemisesta. Yhdeksi yhdenvertaisuutta lisääväksi ratkaisuksi ehdotettiin kaikkien omaehtoista opiskelua koskevien päätösten keskittämistä erillisen yksikön vastuulle.

Tämän odotettiin mahdollisesti yhdenmukaistavan opintojen arviointiprosessia ja tekevän arviointiperusteista näkyvämpiä. Myös linjausten suurempi yhtenäistäminen nähtiin tarpeelliseksi.

Toivoisin jonkinasteisia yhteisiä linjauksia Uudellemaalle, jotta asiakkaat olisivat tasavertaisemmassa asemassa kuin tällä hetkellä

Keskitetty päätöksenteko olisi paras vaihtoehto asiakkaiden yhdenvertaisen kohtelun takaamiseksi. Päätöksenteon perusteluissa on huomattavia eroja.

Minusta päätökset pitäisi tehdä keskitetysti. Nyt jokainen virkailija tekee omalla tavallaan, joten päätökset voivat olla erilaisia. Asiakkaiden yhdenvertainen kohtelu kärsii tästä.

Oma yksikkö tekemään omaehtoisesta opiskelusta päätökset. Tällöin arviointi tasapuolinen kaikille asiakkaille

TE-toimistoissa tehdään liian vaihtelevia päätöksiä riippuen alueesta ja virkailijasta, usein kuulee hakijalta että joku muu on saanut tuen.

Kolmanneksi asiantuntijat kommentoivat useaan otteeseen eri tutkintonimikkeiden sisältöihin liittyviä haasteita. Tutkinnot muuttuvat jatkuvasti ja niiden sisältöjen opetteluun olisi saatava riittävästi perehdytystä. Ilman tätä opintojen työvoimapolitiittisen tarkoituksenmukaisuuden arviointi vaikeutuu. Vuonna 2018 voimaan astuva ammatillisen koulutuksen reformi varmasti lisää omat haasteensa tähän teemaan. Yhdessä kommentissa ehdotettiin, että oppilaitosyhteistyötä voitaisiin tiivistää, jotta tieto koulutusten sisällöistä välittyisi nopeasti TE-toimistolle.

Uusien tutkintojen pikainen oppiminen tärkeää, jotta niitä voidaan hyödyntää asiakastyössä. Tätä ja koulujen muuta opintotarjotinta varten pitäisi TE-toimistolla olla asiantuntija jonka ainoa työ on koulujen ja TE-toimiston välinen yhteistyö Uudellamaalla.

Tutkintoja ja koulutusohjelmia uudistetaan jatkuvasti. On toisinaan vaikea hahmottaa niitä ja niiden sisältöjä.

Yleisinä kommentteina näiden lisäksi mainittiin myös, että palvelun jatkuvasti kasvava suosio on erityisesti lukukausien päättymisten aikaan kasvattanut asiantuntijoiden työmäärää runsaasti. Erityisesti tämä konkretisoituu opintojen edistymisen seurannassa.

Lopuksi

Tässä tutkimuksessa on tarkasteltu laaja-alaisesti omaehtoisen opiskelun ja ammatillisen työvoimakoulutuksen eroja niin opiskelijarakenteen, koulutusalojen kuin vaikuttavuudenkin näkökulmista. Tärkeäksi on nähty myös palveluprosessin sujuvuuteen ja kehittämiseen liittyvien asiakas- ja asiantuntijanäkökulmien esiintuominen. Tutkimuksessa esitetyt tilastot ja niiden pohjalta saadut tulokset maalaavat kiinnostavaa kuvaa niin palveluiden eroista kuin myös ensisijaisesti omaehtoisen opiskelun arvostuksesta ja vaikuttavuudesta.

Tutkimus käynnistyi tilastollisella analyysillä, jossa käytiin läpi työttömyysetuudella tuetun omaehtoisen opiskelun ja ammatillisen työvoimakoulutuksen välisiä eroja opiskelijoiden ja koulutusalojen välillä. Aineistona käytettiin niin TEM:n Työnvälitystilaston kuukausitietoja kuin TE-toimiston URA-järjestelmästä poimittuja yksilötason tietoja. Vaikka palvelut periaatteessa tähtäävätkin samankaltaisiin päämääriin, olivat havaitut erot niin käyttäjien kuin koulutusalojakaumienkin osalta erittäin suuria. Ensinnäkin omaehtoinen opiskelu oli aineiston pohjalta tehtyjen havaintojen mukaan huomattavan naisvaltainen palvelu. Noin kaksi kolmasosaa palvelussa aloittaneista opiskelijoista oli naisia. Ammatillisen työvoimakoulutuksen puolella sukukupolijakauma ei ollut yhtä selvä. Vain pieni enemmistö palvelun aloittaneista oli miehiä. Omaehtoisen opiskelun aloittaneet olivat myös jonkin verran ammatillisen työvoimakoulutuksen kohderyhmää nuorempia. Keski-ikä omaehtoisen aloittaneiden keskuudessa oli 36,9 vuotta kun ammatillisen työvoimakoulutuksen aloittaneiden keskuudessa se oli vajaa viisi vuotta korkeampi (40,4 vuotta). Myöskin kieliryhmien osalta palvelut erosivat toisistaan merkittävästi. Omaehtoisen suorittajista 37 prosenttia oli muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvia opiskelijoita. Ammatillisen työvoimakoulutuksen puolella muut kielet -ryhmä muodosti 28 prosentin osuuden. Omaehtoisen puolella vieraskieliset suorittivat erityisen paljon mm. peruskoulututkintoja tai ammattiin valmentavia opintoja. Palveluiden väliset erot jatkuivat voimakkaina opiskelijan ammattiryhmää tarkasteltaessa. Omaehtoisen opiskelun aloittaneiden keskuudessa suurin yksittäinen ammattiryhmä olivat ammatteihin luokittelemattomat asiakkaat, eli pääasiassa nuoret tai maahanmuuttajat. Toiseksi suurin ryhmä taas olivat palvelu- ja myyntityöntekijät ryhmään kuuluvat terveydenhuoltoalan työntekijät. Työvoimakoulutuksen puolella taas yllättävästi erityisasiantuntijat olivat suurin edustettu ammattiryhmä. Ryhmään kuului paljon esimerkiksi markkinoinnin ja tietotekniikka-alan toimihenkilöitä. Toiseksi suurin edustus oli ammatteihin luokittelemattomalla ryhmällä. Koulutusastekohtainen vertailu tuki ammattiryhmävertailun kautta esiin tuotuja eroja. Vaikka kummassakin asiakasryhmässä keskiasteen tutkinto oli opiskelijoiden yleisin lähtötaso, oli ammatillisen työvoimakoulutuksen puolella huomattavasti enemmän korkeasti koulutettuja asiakkaita. Niin tämä kuin ammattiryhmiinkin liittyvät ero selittyi osittain sillä, että ammatillisten työvoimakoulutusten joukossa oli Uudellamaalla paljon ns. F.E.C. -koulutuksia, jotka on erityisesti kohdennettu korkeasti koulutetuille aloille.

Myös palveluiden koulutusalohtainen vertailu toi esiin hyvin mielenkiintoisia näkökulmia ja eroja. Varsinkin omaehtoinen opiskelu näytti keskittyvän Uudellamaalla hyvin voimakkaasti kahteen koulutusalaan: 1) terveydenhuoltoalaan ja 2) liiketalous, hallinto ja kaupanalaan. Ensiksi mainitun alan osuus oli lähes neljännes ja jälkimmäisen 12 prosenttia kaikista vuonna 2016 alkaneista koulutusjaksoista. Terveydenhuoltoalalla yleisin tutkintonimike oli sosiaali- ja terveydenhuollon perustutkinto (lähihoitaja). Lähihoitajan tutkinnon aloittaneet muodostivat koko aineistostakin erittäin merkittävän osuuden (16 %). Toiseksi yleisin tutkintonimike

olivat liiketalouden merkonomintutkinnot, joita aineistossa oli mukana yhdeksän prosenttia. Varsinkin lähihoitajan tutkintojen yleisyyttä selittää alalla vallitseva ja useita vuosia jatkunut työvoiman tarve, jonka oletetaan tulevaisuudessa vain kasvavan. Suuren koon takia ryhmän työllistymisedellytyksiä on kuitenkin syytä pitää jatkossa silmällä. Toiseksi yleisimmän liiketalouden merkonomintutkintojen yleisyyttä selittänee se, että tutkinto luo hyvän pohjan hyvin monenlaisiin kaupanalan tehtäviin. Aineiston pohjalta havaittiin myös, että näitä tutkintoja suorittivat monet korkeasti koulutetut henkilöt, jotka hakivat aiemmalle tutkinnolleen kaupallista rajapintaa. Muutenkin selvityksen puitteissa toteutettu asiakaskysely vahvisti näkemystä, että omaehtoisen avulla suoritettiin myös olemassa olevaa koulutustasoa alempia tutkintoja.

Ammatillisen työvoimakoulutuksen puolella kaksi yleisintä koulutusala olivat liiketalous, hallinto ja kaupanaala sekä tekniikka- ja tietoliikenneala. Terveystieteiden ala sijoittui vasta kolmanneksi. Liiketalous, hallinto ja kaupanalan sisällä koulutettiin mm. paljon liike-elämä ja hallinnon asiantuntijoita sekä myyjiä. Tekniikka- ja tietoliikenne alan työvoimakoulutukset taas kohdentuivat mm. luonnontieteiden ja tekniikan asiantuntijoiden ICT-alan erityisasiantuntijoiden koulutuksiin. Näistä kyllä suurin osa oli korkeasti koulutetuille suunnattuja F.E.C. -koulutuksia. Samaan tapaan kuin omaehtoisen opiskelun puolella, myös työvoimakoulutuksena toteutetun ja terveydenhuoltoalaan liittyvän koulutuksen avulla koulutettiin paljon lähihoitajia. Näistä lähes kaikki olivat lähihoitajan tutkinnon tai tutkinnon osan suorituksia. Tältä osin päällekkäisyys omaehtoisen opiskelun suhteen oli ilmeinen.

Omaehtoisen opiskelun loppuun suorittaneille asiakkaille toteutetun kyselyn pohjalta piirtyi selkeä kuva siitä, että palvelu itsessään on ollut hyvin pidetty, mutta myös ilmeisen tehokas työllistymisen tuki. Lähes kaikki kyselyyn vastanneet asiakkaat esimerkiksi suosittelisivat sitä muille vastaavassa tilanteessa oleville työnhakijoille. Erityisesti opintojen rahoittaminen työttömyysetuuden avulla koettiin tärkeäksi varsinkin, jos asiakas oli ollut jo pidemmän aikaa työelämässä. Yli puolet vastanneista ilmoittivat, että he eivät olisi aloittaneet opiskelua, jos eivät olisi saaneet myönteistä päätöstä työttömyysetuuden maksamisesta. TE-toimiston rooliin omaehtoisen opiskelun palveluprosessissa opiskelijat suhtautuivat hyvin suopeasti. Varsinkin asiantuntijoiden tietotason suhteessa palvelun perusteisiin kiiteltiin. Lisää tietoa kaivattiin kuitenkin esimerkiksi eri tutkintojen ja koulutusalojen sisällöistä tai työllisyystilanteesta sekä etenkin työvoimapolitiittisen tarkoituksenmukaisuuden arviointiin liittyvistä tekijöistä. Yleisesti monet asiakkaiden avoimista kommentteista koskivatkin juuri TE-toimiston suorittamaa arviointivaihetta. Sen perusteet koettiin hyvin asiantuntijakohtaisiksi ja epä määräisiksi, vaikka opiskelija olisikin saanut myönteisen ratkaisun työttömyysetuutensa suhteen. Perusteiden selkeämpi esittely ja läpinäkyvyys varmasti helpottaisivat tätä. Lisäksi monessa asiakaspalautteessa kommentoitiin TE-toimiston asiakaspalvelukäytäntöjä erityisesti palvelukanavien osalta. Henkilökohtaista, TE-toimistossa tapahtuvaa asiakaspalvelua ja neuvontaa peräänkuulutettiin lähes kaikissa kommentteissa. Sähköposti ja puhelinkeskustelu koettiin varsinkin monimutkaisissa, opiskelun aloittamiseen tai tilapäisiin keskeytyksiin liittyvissä tilanteissa persoonattomaksi tavaksi selvittää asioita. Kokonaisuudessaan TE-toimiston omaehtoiseen opiskeluun liittyvä palveluprosessi sai asiakailta arvioksi 3,9 (asteikolla 1-5).

Myös TE-toimiston asiantuntijat kokivat omaehtoisen opiskelun selvästi toimivana, vaikkakin osin hyvin työllistävänä palveluna. Etenkin opintojen etenemisen seuranta ja opintojen väliaikaiset keskeytykset tuottivat asiantuntijoille paljon ylimääräistä työtä. Työmäärään ja prosessien sujuvuuteen onkin jatkossa syytä kiinnittää huomiota kun palvelun käyttäjämäärät jatkavat kasvamistaan. Kyselyn ja tilastojen mukaan omaehtoinen opiskelu on profiloitunut TE-toimistossa voimakkaasti osaamisen kehittämispalvelut -linjan palveluksi.

Näin ollen asiantuntijakohtaiset ratkaisumäärät niin myönteisten kuin kielteistenkin ratkaisujen osalta keskittyivät juuri kyseisellä linjalle. Toiseksi eniten palveluun liittyviä ratkaisuja tehtiin tuetun työllistymisen palvelu -linjalla. Kyselyssä eriteltiin myös myönteisten ja kielteisten ratkaisujen perusteita. Yleisimmäksi kielteisen ratkaisun perusteeksi asiantuntijat ilmoittivat sen, että omaehtoisen opiskelun piiriin pyrkivällä asiakkaalla oli jo jokin muu riittäväksi katsottu tutkinto taustallaan. Myös suunnitellun koulutusalan heikko työllisyystilanne vaikutti suoraan kielteisen ratkaisun syntymiseen. Ratkaisujen antamista tarkasteltiin myös työvoimapolitiittisen tarkoituksenmukaisuuden arvioimisen kautta. Jotta myönteisen päätöksen saaminen työttömyysetuudella opiskelua varten on mahdollista, tulee TE-toimiston arvioida opinnot tarkoituksenmukaisiksi. Niiden täytyy siis jollakin tavoin tukea asiakkaan työllistymistä. Tässä arvioinnissa asiantuntijat kertoivat kiinnostavansa huomiota erityisesti asiakkaan olemassa olevaan koulutukseen ja siihen liittyviin työllistymismahdollisuuksiin sekä siihen millainen työllisyystilanne on suunnitellulla koulutusallalla. Pienemmässä määrin arviointiperusteena käytettiin asiakkaan terveydentilaa tai olemassa olevaa työhistoriaa.

Eniten haasteita asiantuntijoilla oli arvioida asiakkaan taitojen ja osaamisen riittävyyttä työmarkkinoille sekä tiettyjen koulutusalojen ja koulutussisältöjen suhdetta työllistymiseen. Erityisesti yliopistotutkintojen arvioiminen työvoimapolitiittisista näkökulmista koettiin osin vaikeaksi. Monessa yliopistotutkinnossa suoraa yhteyttä yksittäisiin ammatteihin on vaikea havaita. Sinällään yksi haaste voi olla se, että periaatteessa TE-toimiston URA-tietojärjestelmän asiakastiedot toimivat asiantuntijoille arvioinnin pääsääntöisinä tietolähteinä. Pitkällinen ongelma on ollut se, että tiedot maalaavat asiakkaasta ja erityisesti hänen osaamistarpeistaan usein hyvin suppean kuvan.

Vaikka yleisesti omaehtoiseen opiskeluun liittyvä palveluprosessi koettiin myös toimiston päässä selkeäksi, oli siinä myös kehitettävää. Erityisesti kehittämistarve liittyi opintojen seurantaan ja etenkin opintojen tilapäisiin keskeytyksiin. Seuranta koettiin erityisen aikaa vieväksi ja suositeltiin, että se siirrettäisiin täysin oppilaitosten vastuulle. Myös työvoimapolitiittisen tarkoituksenmukaisuuden arviointia haluttiin toimivammaksi. Arviointiperusteet koettiin nykyisellään monin osin asiantuntija- tai toimistokohtaisiksi. Näihin toivottiin yhdenmukaistamista. Myös erilaisten esimerkkitapausten ja -päätösten perusteita kaivattiin näkyvämmiksi. Yhdeksi ratkaisuksi käytännön yhtenäistämiseen ehdotettiin sitä, että ratkaisujen tekeminen olisi keskitetty selvästi yhdelle yksikölle. Lisäksi arviointia tukevien työkalujen (mm. ammattibarometri, ForeAmmatti) käyttöön kaivattiin selvästi nykyistä vahvempaa tukea.

Yksi laajempi kehittämistarve liittyi omaehtoisen opiskelun raportointiin TE-toimiston URA-tietojärjestelmässä. Nykyisellään omaehtoisen opiskelun koulutusjaksot tilastoidaan asiakkaalle annettujen työvoimapolitiittisten lausuntojen kautta. Tyypillisesti asiakas saa uuden lausunnon opiskeluiden alkaessa ja niiden päättyessä tai keskeytyessä tilapäisesti. Koska opinnot keskeytyvät luonnollisesti mm. oppilaitosten kesälomien ajaksi, voi asiakas saada vuoden aikaa useita alkavia ja päättyviä lausuntoja. Tilastojen näkökulmasta nämä näyttävät aina erillisiltä jaksoilta, vaikka kyseessä olisi yhtenäinen parikin vuotta kestänyt koulutus. Tältä osin järjestelmän kehittäminen selkeämpään suuntaan olisi suotavaa. Myös kielteisten ratkaisujen antamista tulisi pystyä tarkastelemaan nykyistä selkeämmin. Kielteisistä ratkaisuisista asiakas ei saa lausuntoa. Kielteisten ratkaisujen perusteita ei kuitenkaan kovin yhdenmukaisesti kirjata myöskään TE-toimiston asiakasrekisteriin, jolloin niiden analysoiminen jälkikäteen hankaloituu.

Työllistävän vaikuttavuuden osalta omaehtoinen opiskelu on ehdottomasti yksi TE-toimiston tehokkaimpia palveluita. Tässä tutkimuksessa palvelun vaikuttavuutta tarkasteltiin rajatusti vuoden 2016 marras-joulukuussa opintonsa päättäneiden työllisyystilanteen kehityksen kautta. Vertailukohtana käytettiin ammatillista työvoimakoulutusta. Kolme kuukautta omaehtoisen opiskelun päättymisen jälkeen noin 39 prosenttia asiakkaista oli siirtynyt töihin avoimille työmarkkinoille. Työttömien tai lomautettujen osuus oli 48 prosenttia. Kuuden kuukauden kohdalla työllistyneiden osuus oli jo 47 prosenttia. Ammatillisen työvoimakoulutuksen kohdalla työllistyneiden osuus kolmen kuukauden kohdalla oli 31 prosenttia ja työttömien 35 prosenttia. Moni oli työvoimakoulutuksen päättymisen jälkeen aloittanut jonkin muun koulutuksen. Kuuden kuukauden kohdalla työllistyneiden osuus oli noussut 38 prosenttiin ja työttömien tippunut 30 prosenttiin. Työllistyneiden osuuksia tarkastelemalla on selvää, että perinteiseen työvoimakoulutukseen verrattuna omaehtoisen opiskelun työllistävä vaikuttavuus on korkeampi, vaikka työvoimakoulutuksenkaan kohdalla lukema ei ole pieni. Vaikuttavuutta tarkasteltiin vielä logistisen regressioanalyysin keinoin. Analyysin avulla voitiin havaita, että omaehtoisen opiskelun päättäneillä työllistymisen riskisuhde (työllistymistodennäköisyys) sen jälkeen kun oli huomioitu myös asiakkaiden taustamuuttujat, oli kolmen kuuden kohdalla 1,56 kertaa suurempi kuin ammatillisen työvoimakoulutuksen päättäneillä ja kuuden kuukauden kohdalla 1,62 kertaa suurempi. Varsinkin terveydenhuoltoala oli työllistänyt opiskelijoita.

Vaikuttavuutta tarkastettaessa on kuitenkin muistettava, että omaehtoisen opiskelun koulutusjaksot kestävät tyypillisesti paljon pidempään kuin perinteiset työvoimapalvelut. Jatkotutkimuksen kohde olisikin ehdottomasti omaehtoisen opiskelun kustannusvaikuttavuus. Omaehtoinen opiskelu on selvästi tehokas palvelu, mutta opiskelijoiden saaman työttömyysturvan ja opiskelijoiden määrään suhteutettuna sen kustannukset ja niiden hyödyt ovat edelleen monilta osin tuntemattomia. Opintojen pituudestaan johtuen palvelun kustannukset ovat myös tyypillisesti kumulatiivisia. Tässä tutkimuksessa opiskelun kustannuksiin ei kuitenkaan otettu suoraan kantaa. Tämä on kuitenkin jatkossa erittäin merkittävä kysymys kun huomioidaan se, että palvelun käyttäjämäärät tulevat lähitulevaisuudessa varmasti kasvamaan.

Lähteet

- TK-Eval 2013: *Työttömyysetuudella tuetun omaehtoisen opiskelun toimivuus ja vaikuttavuus*. TEM raportteja 37/2013. Työ- ja elinkeinoministeriö, Helsinki..
- Permanto, Pirjo. 2016: *Työttömyysetuudella tuetun omaehtoisen opiskelun prosessi Kaakkois-Suomen TE-toimistossa*. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, Kotka. [opinnäytetyö]

Julkaisusarjan nimi ja numero Raportteja 43/2017				
Vastuualue Elinkeinot, työvoima ja osaaminen -vastuualue				
Tekijät Santtu Sundvall		Julkaisuaika Syyskuu 2017		
		Kustantaja Julkaisija Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus		
		Hankkeen rahoittaja toimeksiantaja Uudenmaan ELY-keskus/TE-toimisto		
Julkaisun nimi Opiskelulla tehoa työllistymiseen Omaehtoinen opiskelu ja ammatillinen työvoimakoulutus Uudenmaan TE-toimiston koulutuspalveluina				
Tiivistelmä Työttömyysetuudella tuetusta omaehtoisesta opiskelusta on muutaman viime vuoden aikana muodostunut käyttäjämäärissä mitattuna Uudenmaan TE-toimiston suurin yksittäinen työvoimapalvelu. Kysyntää koulutuksellisille palveluille ovat kasvattaneet varsinkin alueen useita vuosia jatkunut heikko työllisyystilanne, teollisuuden toimialojen rakennemuutos ja työelämän osaamisvaatimusten jatkuva muutos.. Tässä tutkimuksessa työttömyysetuudella tuettua omaehtoista opiskelua analysoidaan tilastollisen vertailun keinoin. Vertailukohteena on TE-toimiston toinen keskeinen koulutuspalvelu, ammatillinen työvoimakoulutus. Tutkimuksen ensisijaisena päämääränä on ollut tehdä näkyviksi kahden palvelun käyttäjäkuntien ja koulutusjaksojen väliset erot ja mahdolliset päällekkäisyydet. Toinen tärkeä tavoite oli analysoida aikaisempaa monipuolisemmin palveluiden työllistävää vaikuttavuutta. Kolmantena tavoitteena on ollut selvittää erityisesti omaehtoisen opiskelun osalta asiakkaiden ja TE-toimiston asiantuntijoiden näkökulmia palveluun liittyvien viranomaisprosessien sujuvuudesta. Tutkimus toi selkeästi esiin, kuinka erilaisia palveluiden käyttäjäkunnat ovat. Myös palveluihin liittyvät koulutusalat erosivat hyvin paljon toisistaan. Vaikuttavuuden osalta omaehtoinen opiskelu näytti tukevan sen suorittaneiden työnhakijoiden työllistymistä erinomaisesti. Myös ammatillisen työvoimakoulutuksen tulokset olivat selkeästi keskitasoa korkeammat, mutta jäivät kuitenkin omaehtoista opiskelua matalammalle tasolle. Palveluprosessin sujuvuuden puolesta omaehtoinen opiskelu oli erittäin pidetty palvelumuoto. Myös TE-toimiston roolia palvelun koordinoinnissa kiiteltiin. Kehittämiskohteeksi nostettiin kuitenkin opintojen työvoimapolitiittisen tarkoituksenmukaisuuden arviointi ja sen läpinäkyvyys. Tutkimus on toteutettu Uudenmaan ELY-keskuksen ja TE-toimiston koulutusyksiköiden toimeksiannosta.				
Asiasanat (YSA:n mukaan) Työvoimapalvelut, vaikuttavuus, omaehtoinen opiskelu, ammatillinen työvoimakoulutus, tutkimus				
ISBN (painettu)	ISBN (PDF) 978-952-314-606-8	ISSN-L 2242-2846	ISSN (painettu)	ISSN (verkkojulkaisu) 2242-2854
www www.doria.fi/ely-keskus		URN URN:ISBN:978-952-314-606-8	Kieli Suomi	Sivumäärä 74
Julkaisun myynti/jakaja				
Kustannuspaikka ja aika Helsinki, 25.9.2017			Painotalo Uudenmaan ELY-keskus	

PRESENTATIONSBLAD

Publikationens serie och nummer Rapporter 43/2017				
Ansvarsområde Näringar, arbetskraft och kompetens				
Författare Santtu Sundvall		Publiceringsdatum September 2017		
		Utgivare Förläggare Närings-, trafik- och miljöcentralen i Nyland		
		Projektets finansier uppdragsgivare Närings-, trafik- och miljöcentralen i Nyland		
Publikationens titel Studier effektiva i sysselsättningssyfte - Frivilliga studier och yrkesinriktad arbetskraftsutbildning som utbildningstjänster vid Nylands arbets- och näringsbyrå				
Sammandrag Frivilliga studier som stöds med arbetslöshetsförmån har inom loppet av de senaste åren blivit Nylands arbets- och näringsbyrås största enskilda arbetskraftstjänst mätt i antal användare. Efterfrågan på utbildningstjänster har ökat i synnerhet till följd av att sysselsättningen på området har varit svag i flera år, industribranscherna genomgår en strukturomvandling och arbetslivets krav på kompetens ständigt förändras. I denna undersökning analyseras frivilliga studier som stöds med arbetslöshetsförmån genom en statistikjämförelse. Jämförelseobjektet är en annan central utbildningstjänst som arbets- och näringsbyrån erbjuder, yrkesinriktad arbetskraftsutbildning. Undersökningens primära mål var att synliggöra skillnaderna mellan de båda tjänsterna i fråga om användare och utbildningsperioder samt eventuella överlappningar. Ett annat viktigt mål var att på ett mångsidigare sätt än förut analysera tjänsternas sysselsättningseffekt. Ett tredje mål var att särskilt när det gäller frivilliga studier utreda kundernas och arbets- och näringsbyråns sakkunnigas synpunkter på smidigheten i de myndighetsprocesser som är förknippade med tjänsten. Undersökningen lyfte tydligt fram hur olika tjänsternas användare är. Också de utbildningsområden som är förknippade med tjänsterna skiljde sig väldigt mycket från varandra. När det gäller effekten ser det ut som att frivilliga studier på ett utmärkt sätt främjar sysselsättningen hos de arbetssökande som avlagt frivilliga studier. Även resultaten av den yrkesinriktade arbetskraftsutbildningen låg på en klart högre nivå än medelnivån, men stannade ändå på en lägre nivå än frivilliga studier. När det gäller serviceprocessens smidighet var frivilliga studier en väldigt omtyckt serviceform. Arbets- och näringsbyrån fick också beröm för sin roll i samordningen av tjänsten. Utvärderingen av om studierna är sysselsättningspolitiskt ändamålsenliga och utvärderingens transparens lyftes ändå fram som utvecklingsobjekt. Undersökningen har gjorts på uppdrag av utbildningsenheterna vid NTM-centralen i Nyland och Nylands arbets- och näringsbyrå.				
Asiasanat (YSA:n mukaan) Arbetskraftstjänster, slagkraft, frivilliga studier, yrkesinriktad arbetskraftsutbildning, forskning				
ISBN (tryckt)	ISBN (PDF) 978-952-314-606-8	ISSN-L 2242-2846	ISSN (tryckt)	ISSN (webbpublikation) 2242-2854
WWW www.doria.fi/ely-keskus		URN URN:ISBN:978-952-314-606-8		Språk finsk
Sidantal 74				
Beställningar				

RAPORTTEJA 43 | 2017
OPISKELULLA TEHOA TYÖLLISTYMISEEN
OMAEHTOINEN OPISKELU JA AMMATILLINEN TYÖVOIMAKOULUTUS UUDENMAAN TE-TOIMISTON
KOULUTUSPALVELUNA

Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

ISBN 978-952-314-606-8 (PDF)

ISSN-L 2242-2846

ISSN 2242-2854 (verkkajulkaisu)

URN:ISBN:978-952-314-606-8

www.doria.fi/ely-keskus | www.ely-keskus.fi